

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

ВИСНОВКИ
ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ,
ВИКЛАДЕНІ У РІШЕННЯХ,
ПРИЙНЯТИХ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
РОЗГЛЯДУ ЗАЯВ
ПРО ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ
РІШЕНЬ

Київ
Видавництво «Істина»
2015

УДК _____
ББК _____
_____

Висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судових рішень. – К.: Істина, 2015. – 212 с.

ISBN _____

Анотація.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

УДК _____
ББК _____

ISBN _____

© Видавництво «Істина», 2015

ПЕРЕДМОВА

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ГК	Господарський кодекс України
ДПІ	Державна податкова інспекція
ДПС	Державна податкова служба
ЄДР	Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців
ЖК	Житловий кодекс Української РСР
ЗК	Земельний кодекс України
КАС	Кодекс адміністративного судочинства України
КЗпП	Кодекс законів про працю України
КОРО	книга обліку розрахункових операцій
КТМ	Кодекс торговельного мореплавства України
ЛК	Лісовий кодекс України
МК	Митний кодекс України
ПК	Податковий кодекс України
ПФУ	Пенсійний фонд України
РРО	реєстратор розрахункових операцій
ФОП	фізична особа підприємець
ЦК	Цивільний кодекс України

010.000.000
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ.
ПІДПРИЄМСТВА
І ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

010.010.000
Загальні питання регулювання
господарської діяльності

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ч. 1 ст. 16 Закону України від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР «Про рекламу» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 270/96-ВР), положень Типових правил розміщення зовнішньої реклами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2003 р. № 2067 (далі – Типові правила) та пункту 4.2 Правил розміщення зовнішньої реклами у місті Харкові, затверджених рішенням виконавчого комітету Ради від 20 жовтня 2004 р. № 977 (далі – Правила) щодо порядку продовження строку дії дозволів на розміщення зовнішньої реклами

Відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону № 270/96-ВР розміщення зовнішньої реклами у населених пунктах провадиться на підставі дозволів, що надаються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, та в порядку, встановленому цими органами на підставі типових правил, що затверджуються Кабінетом Міністрів України. При видачі дозволів на розміщення зовнішньої реклами втручання у форму та зміст зовнішньої реклами забороняється. Зовнішня реклама на територіях, будинках та спорудах розміщується за згодою їх власників або уповноважених ними органів (осіб). Розміщення зовнішньої реклами на територіях та об'єктах поза населеними пунктами провадиться лише за згодою їх власників або уповноважених ними органів (осіб).

Відповідно до п. 1 Типових правил, дозвіл – це документ установленної форми, виданий розповсюдженню зовнішньої реклами на підставі рішення виконавчого органу сільської, селищної,

міської ради, який дає право на розміщення зовнішньої реклами на певний строк та у певному місці.

Виконавчим органом ради за визначенням, наведеним у п. 2 Типових правил, є виконавчий комітет сільської (сільський голова), селищної, міської ради, Київська та Севастопольська міськдержадміністрації.

Пунктом 6 зазначеного нормативно-правового акта встановлено, що до повноважень робочого органу належать, зокрема: розгляд заяв розповсюджувачів зовнішньої реклами на надання дозволу, внесення змін у дозвіл, переоформлення дозволу та продовження строку його дії;

прийняття рішення про встановлення пріоритету заявника на місце розташування рекламного засобу, продовження строку, на який встановлено зазначений пріоритет, або про відмову в установленні такого пріоритету;

підготовка проекту рішення виконавчого органу ради щодо надання дозволу чи про відмову у його наданні;

видача дозволу на підставі рішення виконавчого органу ради.

Згідно з п. 15 Типових правил у разі недодержання заявником строку, зазначеного в п. 11 цих Правил, та у разі ненадання ним в установленний строк документів, зазначених у п. 13 цих Правил, заява вважається неподаною, пріоритет на місце розташування рекламного засобу втрачається, документи повертаються заявнику, про що робочий орган робить відповідний запис в журналі реєстрації.

За змістом пункту 16 Типових правил дозвіл погоджується з власником місця або уповноваженим ним органом (особою) і спеціально уповноваженим органом з питань містобудування та архітектури.

Типові правила (п. 22) встановлюють можливість відмови у наданні дозволу у разі, коли: оформлення поданих документів не відповідає встановленим вимогам; у поданих документах виявлені завідомо неправдиві відомості. Перелік підстав для відмови у наданні дозволу є вичерпним.

Пунктом 29 цих правил встановлено, зокрема, що строк дії дозволу продовжується на підставі заяви, яка подається робочому органу розповсюджувачем зовнішньої реклами у довільній формі не пізніше ніж за один місяць до закінчення строку дії дозволу. Продовження строку дії дозволу фіксується в журналі реєстрації з внесенням відповідних змін у дозвіл.

Відмова у продовженні строку дії дозволу може бути оскаржена у порядку, встановленому законодавством.

За змістом зазначених норм можна дійти висновку, що дія дозволу на розміщення зовнішньої реклами обмежена у часі та поширюється на певну територію, будівлю, споруду, від власників яких або уповноважених ними органів одержано згоду.

Наведене правове регулювання виключає можливість його тлумачення таким чином, що рішення про відмову у продовженні дозволу може приймати робочий орган та що при поданні заяви про продовження дозволу наявність згоди (погодження) власника місця розташування спеціальної конструкції або уповноваженого ним органу (особи) не є обов'язковою.

Правила зазначеного висновку не спростовують, вони не можуть суперечити та й не суперечать ні приписам Типових правил, ні Закону № 270/96-ВР.

Підпунктом 4.2 п. 4 Правил встановлено, що дозвіл надається строком на п'ять років, якщо: менший строк не зазначено у заяві розповсюджувача зовнішньої реклами; менший строк не встановлено погодженням власника місця розташування спеціальної конструкції або уповноваженим органом (особою), з урахуванням погодження утримувачів інженерних комунікацій та інших уповноважених осіб. При цьому дозвіл не може бути виданий на термін більший, ніж погоджений з власником місця розташування спеціальної конструкції. При необхідності для встановлення вказаного терміну робочий орган може вимагати від заявника надання копії договору з власником чи уповноваженою ним особою або лист зазначеної особи про надання у користування місця для розташування спеціальної конструкції протягом відповідного терміну.

Підпунктом 6.2.1 Правил визначено, що дозвіл погоджується з власником місця або уповноваженим ним органом (особою), а п. 6.4 – що строк дії дозволу продовжується на підставі заяви, яка подається робочому органу розповсюджувачем зовнішньої реклами у довільній формі не пізніше ніж за один місяць до закінчення строку дії дозволу. Продовження строку дії дозволу фіксується в журналі реєстрації з внесенням відповідних змін у дозвіл. У випадку прострочення терміну подачі заяви на продовження строку дії дозволу та/або експертного висновку розповсюджувач зовнішньої реклами оформлює новий дозвіл

у встановленому цими Правилами порядку. Відмова у продовженні строку дії дозволу може бути оскаржена у порядку, встановленому законодавством.

Зі змісту Правил вбачається, що для одержання дозволу та для продовження строку дії дозволу на розміщення реклами умовою надання такого дозволу є наявність згоди власників (уповноважених ними органів) територій, будинків та споруд, на яких передбачається розміщення об'єктів зовнішньої реклами.

Оскільки законом не встановлено термінів дії відповідних дозволів, цей термін має бути встановлений виконавчими органами сільських, селищних, міських рад як такими, що в силу ст. 16 Закону № 270/96-ВР уповноважені встановлювати порядок видачі таких дозволів.

Згода власників (уповноважених ними органів) територій, будинків та споруд, на яких передбачається розміщення об'єктів зовнішньої реклами, може бути визначена у формі угоди між ними та суб'єктом, який має намір розмістити відповідну рекламу.

Якщо зазначена угода є строковою, тобто передбачає часові межі дії згоди на розміщення зовнішньої реклами, то дозволи на її розміщення можуть бути видані в межах строку дії зазначеної угоди, але на строк не більший, ніж встановлений виконавчими органами сільських, селищних, міських рад.

У разі якщо строк дії погодження є більшим, ніж строк дії дозволу на розміщення зовнішньої реклами, то дія дозволу може бути продовжена до закінчення строку дії угоди.

Якщо на момент закінчення дії дозволу на розміщення зовнішньої реклами закінчився строк дії угоди, то продовження дії дозволу є можливим лише за умови продовження строку дії угоди (погодження).

Аналіз наведених положень дає підстави для висновку, що дозвіл на розміщення зовнішньої реклами може бути продовжений лише на певний строк. При цьому безумовною підставою для видачі такого дозволу є документально підтверджена згода власників (уповноважених ними органів) територій, будинків та споруд на розміщення об'єктів зовнішньої реклами із визначеним строком дії згоди.

(постанова Верховного Суду України від 25 березня 2014 р. у справі № 21-23а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 9 ст. 3 Закону України від 6 липня 1995 р. № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (далі – Закон № 265/95-ВР) та підпункту 2.6 глави 2 Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 р. № 637 (за-реєстровано у Міністерстві юстиції України 13 січня 2005 р. за № 40/10320; далі – Положення) щодо обов'язку суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або безготівковій формі при продажу товарів (наданні послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування, щоденно друкувати на реєстраторах розрахункових операцій фіскальні звітні чеки та відповідальність за невиконання таких вимог Закону

Згідно з підпунктом 2.6 глави 2 Положення уся готівка, що надходить до кас, має своєчасно (у день одержання готівкових коштів) та в повній мірі оприбутковуватися. У разі проведення готівкових розрахунків із застосуванням РРО або використанням розрахункової книги оприбуткуванням готівки є здійснення обліку зазначених готівкових коштів у повній сумі їх фактичних надходжень у КОРО на підставі фіскальних звітних чеків РРО (даних розрахункової книги).

Абзацом 3 ст. 1 Указу № 436/95¹ встановлено, що у разі порушення юридичними особами всіх форм власності, фізичними особами – громадянами України, іноземними громадянами та особами без громадянства, які є суб'єктами підприємницької діяльності, а також постійними представництвами нерезидентів, через які повністю або частково здійснюється підприємницька діяльність, норм з регулювання обігу готівки у національній валюті, що встановлюються НБУ, до них застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафу, зокрема за неоприбуткування (неповне та/або несвоєчасне) оприбут-

---

¹ Указ Президента України від 12 червня 1995 р. № 436/95 «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» // <http://zakon2.rada.gov.ua>

кування у касах готівки – у п'ятикратному розмірі неопробутованої суми.

Відповідно до п. 9 ст. 3 Закону № 265/95-ВР суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або в безготівковій формі (із застосуванням платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо) при продажу товарів (наданні послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, зобов'язані щоденно друкувати на РРО (за виключенням автоматів з продажу товарів (послуг)) фіскальні звітні чеки і забезпечувати їх зберігання в КОРО.

Приписи наведеної норми передбачають особливості роботи РРО, які мають забезпечувати друкування таких звітів за кожний робочий день.

За змістом п. 2 Вимог щодо реалізації фіскальних функцій реєстраторами розрахункових операцій для різних сфер застосування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2002 р. № 199 (далі – Вимоги), зміна – період роботи реєстратора від реєстрації першої розрахункової операції після виконання Z-звіту до виконання наступного Z-звіту; Z-звіт – це денний звіт з обнуленням інформації в оперативній пам'яті та занесенням її до фіскальної пам'яті РРО.

Відповідно до п. 7 Вимог усі режими роботи РРО повинні блокуватися, зокрема, у разі перевищення максимальної тривалості зміни.

У додатку до Вимог зазначено, що максимальна тривалість зміни не повинна перевищувати 24 години.

Таким чином, аналіз зазначених норм дає підстави вважати, що оскільки календарний день (доба) налічує 24 години, тобто день триває з 0 годин 00 хвилин до 24 годин 00 хвилин, при щоденній роботі з РРО Z-звіт необхідно виконувати щодня по закінченні робочої зміни, але не пізніше 24 години цього дня.

З огляду на викладене колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що суб'єкти господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або безготівковій формі при продажу товарів (наданні послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, мають своєчасно та в повній мірі оприбутковувати усю готівку, що

надходить до кас, та щоденно, тобто кожного робочого дня по закінченні зміни, але не пізніше 24 години цього ж дня, друкувати на РРО фіскальні звітні чеки і забезпечувати їх зберігання в КОРО. У разі недотримання суб'єктом господарювання при здійсненні діяльності п. 9 ст. 3 Закону № 265/95-ВР та підпункту 2.6 глави 2 Положення до нього за рішенням відповідних органів застосовуються штрафні (фінансові) санкції згідно з вимогами п. 4 ст. 17 Закону № 265/95-ВР та абзацу 3 ч. 1 ст. 1 Указу № 436/95 відповідно.

(постанова Верховного Суду України від 13 березня 2014 р. у справі № 21-5а14)

010.140.010

**Реєстрація підприємницької діяльності.
Єдиний реєстр підприємств
та організацій України**

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування підпункту «ж» п. 184.1 ст. 184 Податкового кодексу України (далі – ПК), ст. 19 Закону України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 755-IV) щодо порядку встановлення фактичного місцезнаходження юридичної особи та анулювання свідоцтва про реєстрацію платника податку на додану вартість

Правила внесення державним реєстратором змін до відомостей про юридичну особу, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (далі – ЄДР), визначені приписами ст. 19 Закону № 755-IV.

Так, відповідно до абзацу 2 ч. 12 ст. 19 Закону № 755-IV у разі надходження державному реєстратору від органу державної податкової служби (далі – ДПС) повідомлення встановленого зразка про відсутність юридичної особи за її місцезна-

ходженням державний реєстратор зобов'язаний надіслати рекомендованим листом протягом п'яти робочих днів з дати надходження зазначеного повідомлення юридичній особі повідомлення щодо необхідності подання державному реєстратору реєстраційної картки.

Згідно з абзацом 2 ч. 14 ст. 19 цього Закону якщо державному реєстратору повернуто рекомендованого листа, державний реєстратор повинен внести до ЄДР запис про відсутність юридичної особи за її місцезнаходженням.

Як убачається з матеріалів справи, анулювання реєстрації Товариства як платника ПДВ на підставі підпункту «ж» п. 184.1 ст. 184 ПК було зумовлено наявністю відповідного запису в ЄДР про відсутність підтвердження відомостей про юридичну особу. Підставою для внесення державним реєстратором такого запису слугувало повернення рекомендованого листа, надісланого реєстратором юридичній особі відповідно до абзацу 2 ч. 12 ст. 19 Закону № 755-IV, на виконання повідомлення (форма № 18-ОПП) від органу ДПС.

Разом з тим процедура встановлення місцезнаходження (місця проживання) платника податку до направлення державному реєстратору органом ДПС повідомлення встановленого зразка передбачена розділом XII Порядку.

Відповідно до п. 12.4 розділу XII Порядку щодо кожного платника податків, щодо якого виявлена відсутність його за місцезнаходженням (місцем проживання) та не з'ясоване його фактичне місцезнаходження (місце проживання), підрозділ органу ДПС, який з'ясував зазначений факт, готує та передає підрозділам податкової міліції запит на встановлення місцезнаходження (місця проживання) платника податків за формою, що затверджується центральним органом ДПС. До Єдиного банку даних юридичних осіб та Реєстру самозайнятих осіб вносяться дані про подання запиту.

В силу приписів п. 12.5 розділу XII Порядку якщо за результатами заходів щодо встановлення фактичного місцезнаходження юридичної особи підрозділами податкової міліції буде підтверджено відсутність такої особи за місцезнаходженням або встановлено, що фактичне місцезнаходження юридичної особи не відповідає зареєстрованому місцезнаходженню, керівник (заступник керівника) органу ДПС приймає рішення про направлення до відповідного державного реєстратора

повідомлення про відсутність юридичної особи за місцезнаходженням за формою № 18-ОПП (додаток 21) для вжиття заходів, передбачених ч. 8 ст. 19 Закону № 755-IV.

Аналогічні правила встановлення місцезнаходження платника податків закріплені і Положенням, зокрема підпунктами 3.1.1, 3.1.2 п. 3.1 розділу II, – щодо кожного платника податків, який відсутній за місцезнаходженням (місцем проживання) та місцезнаходження (місце проживання) якого не з'ясовано, структурний підрозділ органу ДПС проводить такі заходи: шляхом спілкування (телефон, пошта, факс, виїзд за місцезнаходженням тощо) із платником податків з'ясовує його фактичне місцезнаходження (місце проживання); за допомогою Єдиного банку даних платників податків встановлює місце проживання засновників і керівників платника податків та отримує інформацію стосовно інших платників податків, де зазначені особи є засновниками чи керівниками.

Відповідно до п. 3.2 розділу II Положення у разі підтвердження відсутності платника податків за місцезнаходженням (місцем проживання) структурний підрозділ органу ДПС, який є ініціатором запиту, готує за відповідною формою запит на встановлення місцезнаходження (місця проживання) платника податків та направляє до підрозділу податкової міліції.

Ураховуючи вищенаведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України на підставі аналізу зазначених норм права дійшла висновку, що підрозділ органу ДПС надсилає повідомлення про відсутність юридичної особи за місцезнаходженням (форма № 18-ОПП) державному реєстратору для вжиття заходів, передбачених абзацом 2 ч. 14 ст. 19 Закону № 755-IV, лише після здійснення передбачених Порядком та Положенням заходів для встановлення фактичного місцезнаходження юридичної особи.

(постанова Верховного Суду України від 15 квітня 2014 р. у справі № 21-4а14)

030.000.000
ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ПОДАТКИ
І ЗБОРИ (ОБОВ'ЯЗКОВІ ПЛАТЕЖІ)

030.010.000
Податок на прибуток підприємств

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування підпунктів 7.6.1 та 7.6.3 п. 7.6 ст. 7 Закону України від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» (який був чинний на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 334/94-ВР) щодо відображення у податкових обліках грошових коштів, внесених до статутного фонду товариства з обмеженою відповідальністю як фінансових інвестицій, що відносяться до складу витрат з операцій з придбання корпоративних прав, відмінних від акцій

Згідно із ч. 2 ст. 115 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом.

Таке ж положення наведено і в ст. 13 Закону України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII «Про господарські товариства» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1576-XII).

Відповідно до п. 1.8 ст. 1 Закону № 334/94-ВР корпоративні права – це право власності на статутний фонд (капітал) юридичної особи або його частку (пай), включаючи права на управління, отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи, а також активів у разі її ліквідації відповідно до чинного законодавства.

Згідно з п. 1.6 ст. 1 Закону № 334/94-ВР товарами є матеріальні та нематеріальні активи, а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення.

Відповідно до п. 1.28 ст. 1 Закону № 334/94-ВР інвестиція – господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно.

Згідно з підпунктом 1.28.2 п. 1.28 ст. 1 Закону № 334/94-ВР пряма інвестиція – господарська операція, яка передбачає внесення коштів або майна до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані такою юридичною особою.

Відповідно до ст.ст. 715, 716 ЦК кожна із сторін договору міні є продавцем товару, який він передає в обмін, і покупцем товару, який він одержує взамін.

Тобто результатом прямої інвестиції є платне отримання (придбання) товару (корпоративних прав), фактична його купівля-продаж, зокрема сторона, яка отримує корпоративні права (інвестор), є покупцем, а сторона, що отримує інвестицію (емітент), – їх продавцем.

Відповідно до підпункту 7.6.1 п. 7.6 ст. 7 Закону № 334/94-ВР платник податку веде окремий податковий облік фінансових результатів операцій з цінними паперами (у тому числі іпотечними сертифікатами участі, іпотечними сертифікатами з фіксованою дохідністю та сертифікатами фондів операцій з нерухомістю) і деривативами у розрізі окремих видів цінних паперів, а також фондових і товарних деривативів. При цьому облік операцій з акціями ведеться разом з іншими, ніж цінні папери, корпоративними правами (абзац 1 підпункту 7.6.1 п. 7.6 ст. 7 у редакції Закону України від 1 липня 2004 р. № 1957-IV).

Якщо протягом звітного періоду витрати на придбання кожного з окремих видів цінних паперів, а також деривативів, понесені (нараховані) платником податку, перевищують доходи, отримані (нараховані) від продажу (відчуження) цінних паперів або деривативів такого ж виду протягом такого звітного періоду, від'ємний фінансовий результат переноситься на зменшення фінансових результатів від операцій з цінними паперами або деривативами такого ж виду майбутніх звітних періодів у порядку, визначеному ст. 6 цього Закону.

Якщо протягом звітного періоду доходи від продажу кожного з окремих видів цінних паперів, а також деривативів, отримані (нараховані) платником податку, перевищують витрати, понесені (нараховані) платником податку внаслідок придбання

цінних паперів або деривативів такого ж виду протягом такого звітного періоду (з урахуванням від'ємного фінансового результату від операцій з цінними паперами чи деривативами такого ж виду минулих періодів), прибуток включається до складу валових доходів такого платника податку за результатами такого звітного періоду.

Усі інші витрати та доходи такого платника податку, крім витрат та доходів за операціями з цінними паперами (корпоративними правами) та деривативами, визначеними цим підпунктом, беруть участь у визначенні об'єкта оподаткування такого платника податку на загальних умовах, встановлених цим Законом.

Норми цього пункту не поширюються на операції з емісії корпоративних прав або інших цінних паперів, що здійснюються платником податку, а також з їх зворотного викупу або погашення таким платником податку.

Згідно з підпунктом 7.6.2 п. 7.6 ст. 7 Закону № 334/94-ВР норми цього пункту поширюються на платників податку – торгівців цінними паперами та деривативами, а також на будь-яких інших платників податку, які здійснюють операції з торгівлі цінними паперами чи деривативами.

Те саме стосується обліку операцій таких платників податку з придбання або продажу корпоративних прав, відмінних від акцій.

Тобто, виходячи зі змісту підпункту 7.6.2 п. 7.6 ст. 7 Закону № 334/94-ВР термін «торгівля цінними паперами та деривативами» охоплює будь-які операції з придбання або продажу корпоративних прав.

Відповідно до підпункту 7.6.3 п. 7.6 ст. 7 Закону № 334/94-ВР термін «витрати» позначає суму коштів або вартість майна, сплачену (нараховану) платником податку продавцю цінних паперів та деривативів як компенсація їх вартості. До складу витрат включається також сума будь-якої заборгованості покупця, яка виникає у зв'язку з таким придбанням.

Аналіз наведених норм дає підстави вважати, що здійснення платником податку грошового внеску до статутного фонду товариства з обмеженою відповідальністю як прямої інвестиції в обмін на корпоративні права є операцією купівлі-продажу корпоративних прав у емітента і цей платник податку є покупцем корпоративних прав.

Ураховуючи наведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дій-

шла висновку, що грошові кошти, які внесені до статутного фонду товариств з обмеженою відповідальністю як пряма фінансова інвестиція відповідно до вимог підпунктів 7.6.1 та 7.6.3 п. 7.6 ст. 7 Закону № 334/94-ВР, відносяться до складу витрат з операцій з придбання корпоративних прав, відмінних від акцій, та відображаються в окремому податковому обліку відповідно до п. 7.6 ст. 7 Закону № 334/94-ВР.

(постанова Верховного Суду України від 11 лютого 2014 р. у справі № 21-212a13)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування підпунктів 4.1.4, 4.1.5 п. 4.1 ст. 4 та підпункту 5.3.1 п. 5.3 ст. 5 Закону України від 21 грудня 2000 р. № 2181-III «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2181-III) щодо порядку обчислення перебігу строків погашення податкового зобов'язання, встановлених зазначеними положеннями законодавства

Відповідно до абзацу 1 підпункту 5.3.1 п. 5.3 статті 5 Закону № 2181-III платник податків зобов'язаний самостійно сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену у поданій ним податковій декларації, протягом 10 календарних днів, наступних за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого підпунктом 4.1.4 п. 4.1 ст. 4 цього Закону для подання податкової декларації.

Згідно з пунктом «б» абзацу 1 підпункту 4.1.4 п. 4.1 статті 4 Закону № 2181-III податкова декларація за базовий податковий (звітний) період, що дорівнює календарному кварталу або календарному півріччю (у тому числі при сплаті квартальних або піврічних авансових внесків), подається протягом 40 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу (півріччя).

При цьому підпунктом 4.1.5 п. 4.1 ст. 4 Закону № 2181-III передбачено, що якщо останній день строку подання податкової декларації припадає на вихідний або святковий день, то останнім днем строку вважається наступний за вихідним або святковим операційний (банківський) день.

З огляду на викладене колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що за правилами абзацу 1 підпункту 4.1.4 п. 4.1 ст. 4 Закону № 2181-III у його системному зв'язку зі змістом підпункту 4.1.5 цього пункту ст. 4 зазначеного Закону граничним строком подання податкової декларації, зокрема, за базовий податковий (звітний) період, що дорівнює календарному кварталу, у разі припадання 40 дня на вихідний день є наступний за ним робочий день. Тому початок перебігу встановленого підпунктом 5.3.1 п. 5.3 ст. 5 Закону № 2181-III десятиденного строку для сплати зазначеного у податковій декларації зобов'язання пов'язаний саме із таким робочим днем, у який ця декларація була подана.

(постанова Верховного Суду України від 1 квітня 2014 р. у справі № 21-30а14)

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 5.1, підпункту 5.2.1 п. 5.2 статті 5, підпункту 8.1.2 п. 8.1 ст. 8 Закону України від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 334/94-ВР); ст. 13 розділу IV Декрету Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 р. № 13-92 «Про прибутковий податок з громадян» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Декрет) щодо правомірності зменшення валового доходу платників податків – фізичних осіб на суму амортизаційних відрахувань, у разі ведення такими платниками бухгалтерського обліку балансової вартості основних фондів та за умови фактичного отримання валового доходу завдяки їх використанню

Згідно зі ст. 13 розділу IV Декрету оподаткуванню підлягають доходи громадян, одержані протягом календарного року від здійснення підприємницької діяльності без створення юридичної особи, а також інші доходи громадян, не передбачені як об'єкти оподаткування у розділах II та III цього Декрету.

Оподатковуваним доходом вважається сукупний чистий дохід, тобто різниця між валовим доходом (виручки у грошовій та натуральній формі) і документально підтвердженими витрата-

ми, безпосередньо пов'язаними з одержанням доходу. Якщо ці витрати не можуть бути підтверджені документально, то вони враховуються податковими органами при проведенні остаточних розрахунків за нормами, визначеними Головною державною податковою інспекцією України за погодженням з Міністерством економіки України та Державним комітетом України по сприянню малим підприємствам та підприємництву.

До складу витрат, безпосередньо пов'язаних з одержанням доходів, належать витрати, які включаються до складу валових витрат виробництва (обігу) або підлягають амортизації згідно з Законом № 334/94-ВР.

У додатку № 7 до Інструкції про прибутковий податок з громадян, затвердженої наказом Головної державної податкової інспекції України від 21 квітня 1993 р. № 12 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 9 червня 1993 р. за № 64; чинної на час виникнення спірних відносин), зазначено, що відповідно до ст. 8 («Амортизація») можливо додатково зменшити валовий дохід виключно на суму витрат, які підлягають амортизації і не перевищують розмір амортизаційних відрахувань, нарахованих шляхом застосування норм амортизації до балансової вартості груп основних фондів, лише у випадку ведення бухгалтерського обліку балансової вартості груп основних фондів відповідно до Порядку, який встановлюється Міністерством фінансів України.

До податкової декларації за звітний податковий період включаються тільки прямі валові витрати і суми амортизаційних відрахувань, що відповідають фактичній сумі отриманого в цьому періоді валового доходу у будь-якій формі від визначеного виду діяльності та підтверджені документально.

Відповідно до пункту 5.1 ст. 5 Закону № 334/94-ВР валові витрати виробництва та обігу – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Згідно з підпунктом 5.2.1 п. 5.2 ст. 5 Закону № 334/94-ВР до складу валових витрат включаються суми будь-яких витрат, сплачених (нарахованих) протягом звітного періоду у зв'язку з підготовкою, організацією, веденням виробництва, продажем продукції (робіт, послуг) і охороною праці, у тому числі витрати з придбання електричної енергії (включаючи реактивну), з урахуванням обмежень, установлених п.п. 5.3–5.7 цієї статті.

За підпунктом 8.1.2 п. 8.1 ст. 8 Закону № 334/94-ВР амортизації підлягають витрати на: придбання основних фондів та нематеріальних активів для власного виробничого використання, включаючи витрати на придбання племінної худоби та придбання, закладення і вирощування багаторічних насаджень до початку плодоношення; самостійне виготовлення основних фондів для власних виробничих потреб, включаючи витрати на виплату заробітної плати працівникам, які були зайняті на виготовленні таких основних фондів; проведення всіх видів ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів поліпшення основних фондів.

Відповідно до підпункту 8.2.1 п. 8.2 ст. 8 Закону № 334/94-ВР під терміном «основні фонди» слід розуміти матеріальні цінності, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких перевищує 1000 грн. і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом.

Згідно з підпунктом 8.2.2 п. 8.2 ст. 8 Закону № 334/94-ВР автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього належать до другої групи основних фондів.

Отже, аналіз наведених норм матеріального права дає підстави для висновку, що валовий дохід платників податків – фізичних осіб підлягає зменшенню на суму амортизаційних відрахувань у разі ведення такими платниками бухгалтерського обліку балансової вартості основних фондів та за умови фактичного отримання валового доходу завдяки використанню відповідних основних фондів.

(постанова Верховного Суду України від 15 квітня 2014 р. у справі № 21-53а14)

030.020.000

Податок на доходи фізичних осіб

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ч. 4 ст. 4 Закону України від 8 липня 2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (у редакції,

чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2464-VI) щодо звільнення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування фізичних осіб –підприємців, пенсіонерів за віком, які отримують пенсію на пільгових умовах та обрали спрощену систему оподаткування

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 4 Закону № 2464-VI платниками єдиного внеску є фізичні особи – підприємці, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування, та члени сімей цих осіб, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності.

Особи, зазначені у пункті 4 частини першої цієї статті, які обрали спрощену систему оподаткування, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Такі особи можуть бути платниками єдиного внеску виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування (ч. 4 ст. 4 Закону № 2464-VI).

Таким чином, за змістом цієї норми фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування, звільняються від сплати єдиного внеску за себе, за умови, якщо такі особи є пенсіонерами за віком (незалежно від того, чи досягли вони загального пенсійного віку чи така пенсія оформлена на пільгових умовах – зі зменшенням віку) та отримують відповідно до закону пенсію.

Згідно із абзацами 1 та 2 п. 16 Прикінцевих положень Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – № 1058-IV) до приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони України та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону. Положення Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII) застосовуються, зокрема, в частині визначення права на пенсію за віком на пільгових умовах.

Статтю 2 Закону № 1788-XII визначено виключний перелік трудових пенсій, які призначаються за цим Законом (за віком; по інвалідності; в разі втрати годувальника; за вислугу років).

Загальні умови призначення пенсій за віком визначені ст. 12 Закону № 1788-XII та ч. 1 ст. 26 Закону № 1058-IV. Таке право виникало у чоловіків після досягнення 60 років та за наявності відповідного стажу. При цьому ст. 13 Закону № 1788-XII, на підставі пункту «а» частини першої якої, як установили суди, позивач отримує пенсію, передбачена можливість призначення пенсії за віком на пільгових умовах – із зменшенням віку, зазначеного у ст. 12 цього Закону, та за наявності відповідного трудового стажу.

Проаналізувавши наведені норми матеріального права, ураховуючи закріплені Конституцією України гарантії громадян на соціальний захист, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що особи, яким пенсія за віком призначена відповідно до пункту «а» ч. 1 ст. 13 Закону № 1788-XII, не є платниками єдиного внеску за себе згідно з ч. 4 ст. 4 Закону № 2464-VI, так як і особи, які є пенсіонерами за віком на загальних умовах, оскільки згадана норма не містить будь-яких винятків щодо пенсіонерів за віком.

(постанова Верховного Суду України від 15 квітня 2014 р. у справі № 21-57a14, від 15 квітня 2014 р. у справі № 21-70a14)

030.030.000

Податок на додану вартість

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування підпункту 6.2.4 п. 6.2 ст. 6 Закону України від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» щодо права на застосування нульової ставки податку на додану вартість тільки платником, який безпосередньо надає транспортні послуги з міжнародного перевезення пасажирів та вантажів

Правове регулювання перевезення вантажів здійснюється відповідно до глави 32 Господарського кодексу України від 16 березня 2003 р. № 436-IV (далі – ГК) та інших законодав-

чих актів. Відповідно до ст. 30 Закону від 10 листопада 1994 р. № 232/94-ВР «Про транспорт» до складу автомобільного транспорту входять, зокрема, підприємства автомобільного транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів та вантажів, рухомий склад автомобільного транспорту, транспортно-експедиційні підприємства.

Згідно з пунктом 1 Правил перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні, затверджених наказом Міністерства транспорту України від 14 жовтня 1997 р. № 363 (зареєстровано у Міністерстві юстиції України 20 лютого 1998 р. за № 128/2568), транспортна послуга – це перевезення вантажів та комплекс допоміжних операцій, що пов'язані з доставкою вантажів автомобільним транспортом.

Відповідно до Закону № 1955-IV транспортно-експедиторська послуга – це робота, що безпосередньо пов'язана з організацією та забезпеченням перевезень експортного, імпортного, транзитного або іншого вантажу за договором транспортного експедирування, при цьому експедитор (транспортний експедитор) – це суб'єкт господарювання, який за дорученням клієнта за його рахунок виконує або організовує виконання транспортно-експедиторських послуг, визначених договором транспортного експедирування.

Згідно з підпунктом 3.1.3 п. 3.1 ст. 3 Закону № 168/97-ВР об'єктом оподаткування ПДВ є вивезення товарів (супутніх послуг) у митному режимі експорту або реекспорту (далі – експорт), поставки транспортних послуг по перевезенню пасажирів, вантажобагажу (товаробагажу) та вантажу за межами державного кордону України. Пунктом 6.1 ст. 6 вказаного Закону передбачено, що об'єкти оподаткування, визначені ст. 3 Закону № 168/97-ВР, за винятком операцій, звільнених від оподаткування, та операцій, до яких застосовується нульова ставка згідно з цим Законом, оподатковуються за ставкою 20%.

Згідно з підпунктом 6.2.4 п. 6.2 ст. 6 Закону № 168/97-ВР при експорті товарів та супутніх такому товару послуг ставка податку становить 0% до бази оподаткування поставки транспортних послуг залізничним, автомобільним, морським та річковим транспортом по перевезенню пасажирів, багажу, вантажобагажу (товаробагажу) та вантажу за межами державного кордону України, а саме: від пункту за межами державного кордону

України до пункту знаходження зовнішнього митного контролю України; від пункту знаходження зовнішнього митного контролю України до пункту за межами державного кордону України; між пунктами за межами державного кордону України, а також авіаційним транспортом: від пункту за межами державного кордону України до пункту проведення митних процедур з пропуску пасажирів, багажу, вантажобагажу (товаробагажу) та вантажу через митний кордон на митну територію України (включаючи внутрішні митниці); від пункту проведення митних процедур з пропуску пасажирів, багажу, вантажобагажу (товаробагажу) та вантажу через митний кордон за межі митного кордону України (включаючи внутрішні митниці) до пункту за межами державного кордону України; між пунктами за межами митного кордону України.

У разі якщо надання транспортних послуг здійснюється у вигляді брокерських, агентських, комісійних операцій з транспортними квитками, проїзними документами, укладання договорів або рахунків на транспортування пасажирів чи вантажів довіреною особою перевізника, операції з таких послуг відповідно до абзацу 2 підпункту 6.2.4 п. 6.2 ст. 6 Закону 168/97-ВР оподатковуються за повною ставкою. Базою оподаткування в цьому випадку є винагорода, отримана довіреною особою чи агентом за сприяння у продажу послуг із міжнародного перевезення. Отже, виходячи із зазначеного Законом № 168/97-ВР передбачено, що право на застосування нульової ставки ПДВ згідно із підпунктом 6.2.4 п. 6.2 ст. 6 Закону № 168/97-ВР має платник, який безпосередньо надає транспортні послуги з міжнародного перевезення пасажирів та вантажів.

Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що право на застосування нульової ставки ПДВ згідно із підпунктом 6.2.4 п. 6.2 ст. 6 Закону України від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» має платник, який безпосередньо надає транспортні послуги з міжнародного перевезення пасажирів та вантажів, тобто нульова ставка ПДВ, встановлена для перевізника, не поширюється на послуги, які надає експедитор.

(постанова Верховного Суду України від 24 червня 2014 р. у справі № 21-210а14)

110.000.000

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

110.060.020

Іноземна валюта

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 1 Закону України від 23 вересня 1994 р. № 185/94-ВР «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 185/94-ВР) щодо відповідальності за порушення строків розрахунків у іноземній валюті за експортною операцією з поставки товару комісіонерів, які за операціями у сфері зовнішньоекономічної діяльності отримують виручку в іноземній валюті на свій валютний рахунок в установах банку

Відповідно до ст. 1 Закону № 185/94-ВР виручка резидентів у іноземній валюті підлягає зарахуванню на їх валютні рахунки в уповноважених банках у строки виплати заборгованостей, зазначені в контрактах, але не пізніше 180 календарних днів з дати митного оформлення (виписки вивізної вантажної митної декларації) продукції, що експортується, а в разі експорту робіт (послуг), прав інтелектуальної власності – з моменту підписання акта або іншого документа, що засвідчує виконання робіт, надання послуг, експорт прав інтелектуальної власності. Перевищення зазначеного строку потребує висновку центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики.

Частиною 1 ст. 4 вказаного Закону визначено, що порушення резидентами строків, передбачених ст.ст. 1 і 2 цього Закону, тягне стягнення пені за кожний день прострочення у розмірі 0,3% від суми неодержаної виручки (вартості недопоставленого товару) в іноземній валюті, перерахованої у грошову одиницю України за валютним курсом Національного банку України на день виникнення заборгованості. Загальний розмір нара-

хованої пені не може перевищувати суми неодержаної виручки (вартості недопоставленого товару).

Аналіз наведених норм свідчить, що за операціями у сфері зовнішньоекономічної діяльності виручка резидентів у іноземній валюті підлягає зарахуванню на їх валютні рахунки в уповноважених банках у строки виплати заборгованостей, зазначені в контрактах, але не пізніше 180 календарних днів з дати митного оформлення (виписки вивізної вантажної митної декларації) продукції, що експортується, а у разі порушення вказаних строків резиденти зобов'язані нести відповідальність, передбачену ст. 4 Закону № 185/94-ВР.

Відповідно до ст. 1011 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) за договором комісії одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента.

Частиною 4 ст. 1016 цього Кодексу встановлено, що у разі порушення третьою особою договору, укладеного з нею комісіонером, комісіонер зобов'язаний негайно повідомити про це комітента, зібрати та забезпечити необхідні докази. Комітент має право вимагати від комісіонера відступлення права вимоги до цієї особи.

Згідно з пунктом 4.1 Контракту Концерн (замовник) зобов'язався сплатити 34 345 000 доларів США (вартість виконаних позивачем робіт та вартість поставленого обладнання) шляхом перерахування грошових коштів на розрахунковий рахунок Товариства (підрядника). При цьому підпунктом 4.1.1 цього пункту передбачено, що 95% суми замовник перераховує окремими платежами у розмірі 100% вартості фактично виконаних робіт (частини робіт) та (або) поставленої партії обладнання, вказаної в актах приймання-передачі, на рахунок позивача протягом 20 днів з дня пред'явлення в банк замовника оригіналу та копії рахунка (інвойса), випсаного підрядником, а також оригіналу та копії акта приймання-передачі виконаних робіт (частини робіт) та (або) акта приймання-передачі обладнання (партії обладнання).

Відповідно до підпунктів 5.1, 5.2 п. 5 Контракту загальна вартість Контракту, вказана в підпункті 3.1, включає оплату податків, мита та зборів, які підлягають сплаті на території Туркменістану та за його межами. Підрядчик несе відповідальність

за сплату всіх податків, мита та зборів, які накладаються відповідними органами інших країн поза територією Туркменістану і на території Туркменістану при виконанні або у зв'язку з виконанням Контракту (крім сплати податку на додану вартість на території Туркменістану).

У вказаному зовнішньоекономічному Контракті Товариство виступало як комісіонер, який за дорученням Підприємства виконав певний обсяг робіт та отримав від Концерну виручку в іноземній валюті на свій валютний рахунок в уповноваженому банку з порушенням строків розрахунків, передбачених Контрактом та ст. 1 Закону № 185/94-ВР. У справі відсутні докази на підтвердження того, що Товариство повідомляло комітента про порушення нерезидентом строків виплати заборгованості. У зв'язку з наведеним ДПІ винесла рішення про нарахування Товариству пені в сумі 1 368 792 грн. 80 коп. за порушення строків розрахунків у іноземній валюті за операціями у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

На підставі системного аналізу положень ЦК та Закону № 185/94-ВР, умов Договору комісії та Контракту колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що за порушення строків, передбачених ст. 1 Закону № 185/94-ВР, комісіонери, які за операціями у сфері зовнішньоекономічної діяльності отримують виручку в іноземній валюті на свій валютний рахунок в уповноваженому банку, несуть відповідальність, передбачену ст. 4 вказаного Закону.

(постанова Верховного Суду України від 20 травня 2014 р. у справі № 21-95а14)

150.000.000 ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

150.030.000 Землекористування (оренда)

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 20 Закону України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV «Про оренду землі» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 161-XIV) та ст. 24 Закону України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV» Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1952-IV) щодо можливості державної реєстрації договору оренди земельної ділянки у разі звернення однієї із сторін такого договору із заявою про відкликання підпису

Відповідно до ст. 18 Закону № 161-XIV договір оренди землі набирає чинності після його державної реєстрації.

На підставі ст. 20 цього Закону укладений договір оренди землі підлягає державній реєстрації. Право оренди земельної ділянки виникає з дня державної реєстрації цього права відповідно до закону, що регулює державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Верховний Суд України вже висловлював свою правову позицію стосовно моменту укладання договору оренди землі та наслідки відкликання підпису з укладеного договору до державної реєстрації останнього. Так, у постанові від 18 грудня 2013 р. Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України зазначила, що своє волевиявлення на укладання договору учасник (сторона) правочину виявляє в момент досягнення згоди з усіх істотних умов, складання та скріплення підписом письмового документа. Реєстрація договору є адміністративним актом, тобто елементом щодо договору. Прохання учасника (сторони) правочину не здійснювати реєстрацію договору оренди земельної ділянки, волевиявлення на укладання якого

він виявляв у момент досягнення згоди з усіх істотних умов, складання та скріплення підписом письмового документа, не є підставою для визнання договору недійсним у порядку, визначеному ч. 3 ст. 203 та ч. 1 ст. 215 Цивільного кодексу України (далі – ЦК).

У постанові від 25 грудня 2013 р. Судова палата підтвердила наведене вище правове судження та зазначила, що відповідно до ст. 214 ЦК відмова від двостороннього правочину може відбуватися лише за взаємною згодою сторін. Одностороння незгода сторони з реєстрацією підписаного (укладеного) нею договору не може визнаватися обставиною для визнання його недійсним із підстав, передбачених ч. 3 ст. 203 та ч. 1 ст. 215 ЦК.

Ураховуючи наведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України погоджується з твердженням Вищого адміністративного суду України про те, що дії відповідачів щодо здійснення державної реєстрації договорів оренди землі, сторонами яких є позивач і Товариство, вчинені на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відносини із реєстрації договорів оренди землі на час виникнення спірних відносин регулювалися, зокрема, Законом № 161-XIV, Порядком ведення Поземельної книги і Порядком ведення Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2009 р. № 1021, і Тимчасовим порядком ведення державного реєстру земель, затвердженим наказом Державного комітету України по земельних ресурсах від 2 липня 2003 р. № 174 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 25 липня 2003 р. за № 641/7962).

Ні наведені, ні інші нормативно-правові акти не передбачали права однієї зі сторін договору на відкликання заяви про його державну реєстрацію, поданої іншою стороною, та відповідного кореспондуючого такому праву обов'язку відповідачів – не реєструвати договір.

На час розгляду справи зазначені порядки втратили чинність, як і встановлений раніше законом обов'язок реєструвати такі договори.

Частиною 1 ст. 4 Закону № 1952-IV встановлено, що обов'язковій державній реєстрації підлягають речові права та обтяження на нерухоме майно, розміщене на території України, що належить фізичним та юридичним особам, державі в особі органів, уповноважених управляти державним майном, іноземцям та особам без громадянства, іноземним юридичним особам, міжнародним організаціям, іноземним державам, а також територіальним громадам в особі органів місцевого самоврядування, зокрема й право оренди земельної ділянки.

Статтю 24 цього Закону встановлено вичерпний перелік підстав, згідно з якими може бути відмовлено у державній реєстрації прав, та її ч. 4 передбачено, що відмова в державній реєстрації прав та їх обтяжень з підстав, не передбачених цим Законом, заборонена.

Проте, аналізуючи норми Закону 1952-IV, можна дійти висновку, що він не регулював спірні відносини, пов'язані реєстрацією договорів оренди. Цей Закон визначає правові, економічні, організаційні засади проведення державної реєстрації речових та інших прав, які підлягають реєстрації за цим Законом, та їх обтяжень і спрямований на забезпечення визнання державою цих прав, створення умов для функціонування ринку нерухомого майна.

Аналіз наведених норм дає підстави вважати, що звернення однієї зі сторін договору із заявою про відкликання свого підпису в договорі оренди земельної ділянки з вимогою не проводити реєстрацію договору не є підставою для відмови у державній реєстрації договору оренди земельної ділянки.

(постанови Верховного Суду України від 14 січня 2014 р. у справі № 21-314а13; від 14 січня 2014 р. у справі № 21-403а13; від 14 січня 2014 р. у справі № 21-429а13; від 21 січня 2014 р. у справі № 21-408а13; від 11 лютого 2014 р. у справі 21-449а13)

210.000.000 МИТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

210.070.000 Митні платежі

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 2 розділу II Прикінцевих положень Закону України від 7 грудня 2000 р. № 2134-III «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання ринку автомобілів в Україні» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2134-III) щодо відчуження майна, ввезеного на територію України без сплати мита як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства

Згідно з ч. 1 ст. 18 Закону № 93/96-ВР¹ майно, що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями (крім товарів для реалізації або власного споживання), звільняється від обкладення митом.

Відповідно до ч. 5 цієї статті якщо протягом трьох років з часу зарахування іноземної інвестиції на баланс підприємства з іноземними інвестиціями майно, що було ввезене в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду зазначеного підприємства, відчужується, у тому числі у зв'язку з припиненням діяльності цього підприємства (крім вивезення іноземної інвестиції за кордон), підприємство з іноземними інвестиціями сплачує ввізне мито, яке обчислюється, виходячи з митної вартості цього майна, перерахованої у валюту України за офіційним курсом валюти України, визначеним Національним банком України на день здійснення відчуження майна.

---

¹ Закон України від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР «Про режим іноземного інвестування» // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96>.

Разом з тим на час ввезення Товариством транспортних засобів на митну територію України діяли положення Закону України від 17 лютого 2000 р. № 1457-III «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» (далі – Закон № 1457-III), який спрямований на захист конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, створеними без залучення коштів або майна (майнових чи немайнових прав) іноземного походження, та суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю іноземного капіталу, забезпечення державного захисту вітчизняного виробника та конституційних прав і свобод громадян України.

Офіційне тлумачення положень ч. 1 ст. 5 Закону № 1457-III та ч. 1 ст. 19 Закону України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII «Про інвестиційну діяльність» (далі – Закон № 1560-XII) надав Конституційний Суд України (Рішення від 29 січня 2002 р. № 1-рп/2002), який дійшов таких висновків.

З дня набуття чинності ч. 1 ст. 5 Закону № 1457-III спеціальне законодавство та державні гарантії захисту іноземних інвестицій, які діяли на момент реєстрації інвестицій і підлягали застосуванню на вимогу іноземного інвестора на підставі гарантій від зміни законодавства, застосовуються у межах, передбачених ст. 3 цього Закону та ст. 19 Закону № 1560-XII.

Положення ч. 1 ст. 5 Закону № 1457-III у взаємозв'язку з іншими положеннями цього Закону є підставою як для відмови у наданні, так і для припинення раніше наданих пільг у сфері валютного і митного регулювання та справляння податків, зборів (обов'язкових платежів) підприємствам з іноземними інвестиціями, їх дочірнім підприємствам, а також філіям, відділенням, іншим відокремленим підрозділам, включаючи постійні представництва нерезидентів, незалежно від часу внесення іноземних інвестицій та їх реєстрації.

Таким чином, Закон № 1457-III, який прийнятий пізніше, ніж Закон № 93/96-ВР, припинив пільги для підприємств з іноземними інвестиціями.

Водночас згідно з положенням п. 2 розділу II Прикінцевих положень Закону № 2134-III автомобіль, що був попередньо ввезений в Україну без сплати (повної або часткової) передбачених законодавством податків та зборів, на підставі пільг, на-

даних законодавством, може бути відчужений або переданий у володіння, або (та) у користування, або (та) у розпорядження тільки після сплати у повному обсязі всіх податків та зборів, передбачених законодавством України на день ввезення автомобіля на митну територію України.

Метою вказаного Закону є стимулювання виробництва автомобілів в Україні та недопущення випадків ухилення від оподаткування при їх ввезенні чи продажу. Закон № 2134-III та Закон № 1457-III взаємопов'язані щодо припинення податкових пільг для підприємств з іноземними інвестиціями, зокрема при ввезенні в Україну автомобілів.

Згідно з положеннями ст.ст. 3, 11 МК безпосереднє здійснення митної справи, що, зокрема, включає митне регулювання, пов'язане із встановленням та справлянням податків і зборів, покладається на митні органи України.

Системний аналіз наведених норм права дає підстави вважати, що підприємства з іноземними інвестиціями не звільнені від обов'язку сплати податків і зборів при відчуженні автомобілів, які були попередньо ввезені в Україну без сплати передбачених законодавством податків та зборів, контроль за сплатою яких здійснюють митні органи.

Крім того, як зазначив Конституційний Суд України у Рішенні від 29 січня 2002 р. № 1-рп/2002, застосування до підприємств з іноземними інвестиціями національного режиму валютного регулювання та справляння податків, зборів (обов'язкових платежів) відповідає взятим Україною за зазначеними договорами міжнародним зобов'язанням.

Враховуючи наведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України вважає, що вимоги п. 2 розділу II Прикінцевих положень Закону № 2134-III поширюються на підприємства з іноземними інвестиціями у разі відчуження майна, яке ввезене в Україну без сплати мита як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства. При цьому Митним кодексом України, контролюючими органами за встановлення та справляння таких податків і зборів визначено митні органи.

(постанова Верховного Суду України від 18 лютого 2014 р. у справі № 21-491а13)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування Порядку повернення платникам податків коштів, що обліковуються на відповідних рахунках митного органу як передоплата, і митних та інших платежів, помилково та/або надмірно сплачених до бюджету, контроль за справлянням яких здійснюється митними органами, затвердженого наказом Державної митної служби України від 20 липня 2007 р. № 618 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 25 вересня 2007 р. за № 1097/14364; далі – Порядок повернення), та Порядку взаємодії митних органів з органами Державного казначейства України в процесі повернення з Державного бюджету України помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів, контроль за справлянням яких покладається на митні органи, затвердженого наказом Державної митної служби України, Державного казначейства України від 20 липня 2007 р. № 611/147 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 25 вересня 2007 р. за № 1095/14362; який був чинним на час виникнення спірних відносин; далі – Порядок взаємодії), щодо порядку повернення з Державного бюджету України помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів платниками податків

Відповідно до ч. 6 ст. 264 МК у разі якщо після сплати декларантом податків і зборів (обов'язкових платежів) згідно з митною вартістю товарів, визначеною митним органом, буде прийнято рішення про застосування митної вартості, заявленої декларантом, сума надміру сплачених податків і зборів (обов'язкових платежів) повертається декларанту у місячний термін з дня прийняття рішення у порядку, передбаченому законодавством.

Так, саме Порядок повернення визначає процедуру повернення платникам податків коштів, що обліковуються на відповідних рахунках митного органу як передоплата, і митних та інших платежів, помилково та/або надмірно сплачених до бюджету, контроль за справлянням яких здійснюється митними органами, у тому числі у випадках, зазначених у ст. 264 МК.

Відповідно до абзаців 1, 2 п. 1, п.п. 2, 3, 4 розділу III Порядку повернення для повернення з Державного бюджету України

митних та інших платежів, помилково та/або надмірно сплачених до бюджету, контроль за справлянням яких здійснюється митними органами, платником податків до загального відділу митного органу, яким здійснювалось оформлення митної декларації, подається заява довільної форми, яка підписується керівником і головним бухгалтером суб'єкта господарської діяльності або фізичною особою.

Заява може бути подана не пізніше 1095-го дня, наступного за днем зарахування коштів до Державного бюджету України.

Заява, зареєстрована в загальному відділі, після розгляду керівником (заступником керівника) митного органу разом з пакетом документів передається до відділу митних платежів митного органу (далі – Відділ) для перевірки обґрунтованості повернення заявлених сум.

Відділ перевіряє факт перерахування митних та інших платежів з відповідного рахунку до Державного бюджету України та наявність переоплати.

Для підготовки висновку про повернення з Державного бюджету України помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів, контроль за справлянням яких покладається на митні органи (далі – Висновок про повернення), форма якого наведена в додатку 1 до Порядку взаємодії, керівництвом Відділу за потреби ініціюється проведення перевірки в митному органі щодо правильності митного оформлення із залученням відповідних підрозділів митного органу. Порядок і форма складання документа, у якому відобразатимуться результати перевірки, визначаються наказом Державної митної служби України.

Разом з тим взаємовідносини митних органів та органів Державного казначейства України в процесі повернення помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів, контроль за справлянням яких покладається на митні органи, регламентувалися Порядком взаємодії.

Відповідно до п. 2 вказаного Порядку повернення помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів здійснюється на підставі висновку митного органу, що здійснював оформлення митної декларації. Зазначений висновок оформляється відповідно до заяви платника, яка подається до митного органу, що здійснював оформлення митної декларації.

Згідно з п. 7 Порядку взаємодії на підставі отриманого Висновку про повернення відповідний орган Державного казначейства України готує платіжні документи на перерахування коштів з рахунку з обліку доходів державного бюджету на рахунок, зазначений у Висновку про повернення, та протягом п'яти робочих днів від дати отримання Висновку про повернення здійснює повернення коштів з бюджету.

Таким чином, за Порядком взаємодії основною умовою повернення коштів є обов'язкова їх сплата та зарахування на рахунки відповідного бюджету.

З урахуванням зазначеного колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України визнала, що законодавством відповідно до ч. 6 ст. 264 МК визначено механізм повернення платникам податків коштів, що обліковуються на відповідних рахунках митного органу чи помилково та/або надмірно сплачених до бюджету, а тому на підставі аналізу наведених вище норм права дійшла такого правового висновку.

У разі якщо після сплати декларантом податків і зборів (обов'язкових платежів) згідно з митною вартістю товарів, визначеною митним органом, буде прийнято рішення про застосування митної вартості, заявленої декларантом, сума надміру сплачених податків і зборів (обов'язкових платежів) повертається декларанту у порядку, передбаченому Порядком повернення та Порядком взаємодії, на підставі його заяви та у місячний термін з дня прийняття висновку митного органу, що здійснював оформлення митної декларації, про повернення з Державного бюджету України помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів, контроль за справлянням яких покладається на митні органи.

(постанова Верховного Суду України від 15 квітня 2014 р. у справі № 21-29a14)

220.000.000
ПУБЛІЧНА СЛУЖБА,
ЇЇ ПРОХОДЖЕННЯ, ЗВІЛЬНЕННЯ
З ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

220.010.000
Загальні питання
державної служби

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 48 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 р. № 114 (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Положення) щодо можливості проведення позачергової атестації співробітників податкової міліції

Згідно з ч. 1 ст. 24 Закону України від 14 грудня 1990 р. № 509-XII «Про державну податкову службу в Україні» (чинного на час виникнення спірних відносин) особи начальницького складу податкової міліції проходять службу у порядку, встановленому законодавством для осіб начальницького складу органів внутрішніх справ.

Порядок проходження служби особами начальницького складу органів внутрішніх справ визначає Положення, абзацом 1 п. 47 якого встановлено, що з метою вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ, підвищення ефективності їх роботи, поліпшення добору, розстановки і виховання кадрів, стимулювання підвищення кваліфікації, ініціативності, творчої активності та відповідальності працівників за доручену справу проводиться атестація осіб рядового і начальницького складу. При цьому всебічно оцінюються їх ділові, професійні, моральні та особисті якості, рівень культури і здатність працювати з людьми, робляться висновки про відповідність займаній посаді і даються рекомендації щодо подальшої служби.

Згідно з п. 48 Положення атестація осіб середнього, старшого і вищого начальницького складу проводиться на кожній із займаних посад через чотири роки, а також при призначенні на вищу посаду, переміщенні на нижчу посаду і звільненні з органів внутрішніх справ, якщо переміщення по службі або звільнення провадиться по закінченні року з дня останньої атестації, а у виняткових випадках незалежно від цього строку.

Аналогічне правило містить і підпункт 1.4 п. 1 Інструкції, затвердженої на виконання п.п. 47, 48 Положення, відповідно до якого атестування осіб середнього, старшого і вищого начальницького складу проводиться: на кожній із займаних посад – через 4 роки; при призначенні на вищу посаду, переміщенні на нижчу посаду і звільненні з органів внутрішніх справ, якщо переміщення по службі або звільнення провадиться по закінченні року з дня останньої атестації, а у виняткових випадках (зокрема при скороченні штатів чи реорганізації органів внутрішніх справ України) незалежно від цього строку.

З огляду на викладене колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що у виняткових випадках атестація при звільненні з органів внутрішніх справ України може проводитись незалежно від дати проведення останньої атестації. Підпункт 1.4 п. 1 Інструкції не містить вичерпного переліку виняткових випадків, за яких атестація проводиться незалежно від впливу річного строку з дня останньої атестації. До таких випадків можна віднести і встановлені у ході службового розслідування за період служби після проведення попередньої атестації обставини, які викликали необхідність у перевірці відповідності особи займаній посаді.

(постанова Верховного Суду України від 18 березня 2014 р. у справі № 21-16а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 68 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів УРСР від

29 липня 1991 р. № 114 (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Положення) щодо звільнення з органів внутрішніх справ за власним бажанням у строк, узгоджений сторонами трудового договору

Відповідно до підпункту «ж» п. 63 Положення особи рядового і молодшого начальницького складу звільняються зі служби в запас (з постановкою на військовий облік) за власним бажанням – при наявності поважних причин, що перешкоджають виконанню службових обов'язків.

Згідно з п. 68 Положення особи рядового і начальницького складу, які виявили бажання звільнитися зі служби за особистим проханням, попереджають прямого начальника органу внутрішніх справ про прийняте ними рішення не пізніше як за три місяці до дня звільнення, про що подають рапорт за командою.

Така позиція законодавця, на відміну від загального правила про обов'язок попередити власника чи уповноважений ним орган про звільнення за власним бажанням за два тижні, обумовлена особливим правовим положенням працівника органу внутрішніх справ, що стосується, наприклад, виконання ним обов'язків по забезпеченню безпеки громадян та громадського порядку, здійснення оперативно-розшукових заходів тощо.

Проте у межах передбаченого п. 68 Положення строку з дня подання рапорту про звільнення сторони трудового договору вправі домовитися про звільнення у більш короткий строк.

Такою домовленістю, зокрема, слід вважати зазначення у рапорті конкретної дати, з якої (до настання якої) працівник міліції має бажання звільнитися зі служби до закінчення передбаченого п. 68 Положення строку та згоду уповноваженого органу звільнити цього працівника у визначений ним термін.

Таким чином, видача уповноваженим органом наказу про звільнення працівника міліції зі служби до закінчення передбаченого п. 68 Положення строку, якщо таке прохання міститься у рапорті про звільнення, є правомірною.

(постанова Верховного Суду України від 24 червня 2014 р. у справі № 21-241а14)

220.040.000

Соціальний захист державних службовців

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положення ст. 22 Закону України від 20 грудня 1990 р. № 565-XII «Про міліцію» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 565-XII) щодо можливості збереження установлених законом пільг для працівників міліції, звільнених зі служби за віком, хворобою або вислугою років

Порядок та умови проходження служби в міліції згідно з ч. 1 ст. 18 Закону № 565-XII регламентуються Положенням про проходження служби особовим складом органів внутрішніх справ, затверджуваним Кабінетом Міністрів України.

У п. 64 Положення закріплено перелік підстав для звільнення осіб середнього, старшого і вищого начальницького складу зі служби.

Частиною 6 ст. 22 Закону № 565-XII визначено підстави, у разі звільнення за якими передбачено право на збереження пільг, встановлених цим Законом, а саме: за віком, хворобою або вислугою років, які відповідають підпунктам «а», «б» п. 64 Положення.

Таким чином, незалежно від наявності умов для призначення пенсії за вислугу років, перелік яких міститься у ст. 12 Закону № 2262-XII¹, право на збереження установлених Законом № 565-XII пільг має лише працівник міліції, звільнений зі служби з підстав, визначених у ст. 22 цього Закону, тобто за віком, хворобою або вислугою років.

(постанова Верховного Суду України від 8 квітня 2014 р. у справі №21-42a14)

---

¹ Закон України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII // Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст. 399.

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 5 постанови Кабінету Міністрів України від 31 травня 2000 р. № 865 «Про деякі питання вдосконалення визначення розмірів заробітку для обчислення пенсії» (далі – Постанова № 865) та п. 8 Порядку видачі довідок про заробітну плату для перерахунку пенсій державним службовцям у разі ліквідації органів, з яких особа вийшла на пенсію, а також перейменування (відсутності) посад, затвердженого спільним наказом Міністерства праці та соціальної політики України та Головного управління державної служби України від 3 грудня 2003 р. № 319/144 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 9 грудня 2003 р. за № 1134/8455; далі – Порядок) щодо органу, уповноваженого видати довідку про заробітну плату, необхідну для перерахунку пенсії державним службовцям, у разі якщо державний орган перебуває у стадії ліквідації

Згідно зі ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

З положень ст. 37-1 Закону України від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII «Про державну службу» та Постанови № 865 убагацьється, що у разі підвищення розміру заробітної плати працюючим державним службовцям, а також у зв'язку із набуттям особою права на пенсійне забезпечення державного службовця за цим Законом відповідно здійснюється перерахунок раніше призначених пенсій. Перерахунок здійснюється на підставі довідки про заробітну плату працюючого державного службовця на відповідній посаді, з якої призначено пенсію.

Згідно з п. 5 Постанови № 865 перерахунок пенсій провадиться з місяця підвищення розміру заробітної плати працюючого державного службовця на підставі поданої заяви та довідок, виданих державними органами за останнім місцем роботи. У разі ліквідації державного органу довідку видає орган, який є правонаступником, а у разі його відсутності та перейменування (відсутності) посад довідка видається у порядку, встановленому Міністерством соціальної політики України за погодженням з Головним управлінням державної служби України.

Відповідно до п. 3 Порядку у разі ліквідації державного органу, з якого особа вийшла на пенсію, без правонаступника довідки про заробітну плату для перерахунку пенсій державним службовцям видають: головні управління праці та соціального захисту населення обласної, управління праці та соціального захисту населення районної державних адміністрацій – особам, які вийшли на пенсію з відповідних місцевих державних органів.

У п. 8 Порядку зазначено, що у разі якщо державний орган перебуває у стадії ліквідації, довідки про заробітну плату для перерахунку пенсії видає ліквідаційна комісія.

За таких обставин, враховуючи вимогу п. 8 Порядку, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про те, що у разі якщо державний орган перебуває у стадії ліквідації, то довідку про заробітну плату для перерахунку пенсій державним службовцям видає ліквідаційна комісія.

(постанова Верховного Суду України від 22 квітня 2014 р. у справі № 21-7а14)

240.000.000 ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ І СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

240.080.020 Обчислення стажу роботи для призначення пенсій

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ч. 4 ст. 24 Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV), ст.ст. 19, 56 Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII) щодо можливості зарахування періоду навчання у вищому навчальному закладі до стажу роботи, який дає право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах за списком № 1

Відповідно до ч. 4 ст. 24 Закону № 1058-IV зарахування періодів трудової діяльності та інших періодів, що враховувалися до стажу роботи для призначення пенсії до набрання чинності зазначеним Законом, можливе в порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше, крім випадків, передбачених Законом № 1058-IV.

Перелік видів трудової діяльності, що зараховується до стажу роботи, який дає право на трудову пенсію, визначено ст. 56 Закону № 1788-XII.

Зокрема, підпунктом «д» п. 1 ст. 56 Закону № 1788-XII передбачено, що до стажу роботи, який дає право на трудову пенсію, зараховується навчання у вищих і середніх спеціальних навчальних закладах, в училищах і на курсах по підготовці кадрів, підвищенню кваліфікації та перекваліфікації, в аспірантурі, докторантурі і клінічній ординатурі.

На думку колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, на підставі зазначеної норми права період навчання в інституті слід зараховувати до загального стажу.

Разом з цим відповідно до ч. 5 ст. 56 Закону № 1788-XII час, що зараховується до стажу роботи для призначення пенсії за віком, а також до стажу роботи із шкідливими умовами, який дає право на призначення пенсії на пільгових умовах і у пільгових розмірах (ст. 13, 14 цього Закону), законодавець пов'язує з перебуванням на інвалідності у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням.

Інших випадків зарахування до стажу роботи, який дає право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах, наведена норма Закону № 1788-XII не містить.

Також слід зазначити, що поняття системи освіти, її мету, та структуру визначено Законом України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII «Про освіту» (далі – Закон № 1060-XII). Згідно із цим Законом до структури освіти входять, зокрема, вища і професійно-технічна освіта, та визначено види вищих навчальних і професійно-технічних начальних закладів (ст.ст. 40–43). За змістом ст.ст. 41, 43 Закону № 1060-XII інститут є вищим навчальним закладом.

Можливість зарахування часу навчання до трудового стажу, що дає право на пільги, передбачена лише щодо професійно-технічних навчальних закладів, які не є вищими навчальними закладами (ст. 38 Закону України від 10 лютого 1998 р. № 103/98-ВР «Про професійно-технічну освіту»).

Проаналізувавши наведені норми матеріального права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що період навчання у вищих навчальних закладах не може бути зараховано до стажу роботи, що дає право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах за списком № 1.

(постанова Верховного Суду України від 25 березня 2014 року у справі № 21-47a14)

240.080.030

Обчислення і призначення пенсій. Перерахунок пенсій

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст.ст. 1, 8 Закону України від 2 вересня 2008 р.

№ 345-VI «Про підвищення престижності шахтарської праці» (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 345-VI) щодо можливості віднесення посади хронометражиста на підземних роботах до списку № 1

Відповідно до ст. 1 Закону № 345-VI його дія поширюється на працівників, які видобувають вугілля, залізну руду, руди кольорових і рідкісних металів, марганцеві та уранові руди, працівників шахтобудівних підприємств, які зайняті на підземних роботах повний робочий день, та працівників державних воєнізованих аварійно-рятувальних служб (формувань) у вугільній промисловості – за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затвердженим Кабінетом Міністрів України (далі – шахтарі), та членів їх сімей.

Згідно зі ст. 8 цього Закону мінімальний розмір пенсії шахтарям, які відпрацювали на підземних роботах не менш як 15 років для чоловіків та 7,5 років для жінок за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, встановлюється незалежно від місця останньої роботи у розмірі 80% середньої заробітної плати шахтаря, але не менш як три розміри прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

Відповідно до пункту «а» підрозділу 1 «Підземні роботи в шахтах, рудниках і копальнях на видобуванні корисних копалин, геологорозвідці, на дренажних шахтах на будівництві шахт, рудників, копалень» (далі – підрозділ 1) розділу 1 «Гірничі роботи» (далі – розділ 1) списку № 1 передбачена зайнятість повний робочий день на підземних роботах.

Пунктом «г» підрозділу 1 розділу 1 списку № 1 передбачено, що посада хронометражиста на підземних роботах передбачає зайнятість на підземних роботах 50 і більше відсотків робочого часу на рік (в обліковому періоді).

На підставі системного аналізу зазначених норм права колегія суддів дійшла такого висновку.

До кола працівників, на яких поширюється дія Закону № 345-VI та встановлені цим Законом пільги, належать тільки працівники, зазначені у списку № 1, які були зайняті на підземних роботах саме повний робочий день.

Оскільки посада хронометражиста на підземних роботах відноситься до пункту «г» підрозділу 1 розділу 1 списку № 1, яким передбачено зайнятість на підземних роботах 50 і більше відсотків робочого часу на рік (в обліковому періоді), то дія Закону № 345-VI на позивача не поширюється.

(постанова Верховного Суду України від 28 січня 2014 р. у справі № 21-455a13)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст.ст. 49 та 63 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2262-XII) щодо підстав для повідомлення про відмову в перерахунку пенсії

Відповідно до ст. 49 Закону № 2262-XII пенсію згідно з цим Законом призначають органи ПФУ.

Документи про призначення пенсії розглядає орган ПФУ і не пізніше ніж у 10-денний строк з дня їх надходження приймає рішення про призначення або про відмову в призначенні пенсії.

Документом, який підтверджує призначення пенсії, є пенсійне посвідчення, що видається органом ПФУ.

Повідомлення про відмову в призначенні пенсії із зазначенням причини орган ПФУ видає (надсилає) заявникові не пізніше ніж протягом 5 днів після прийняття відповідного рішення.

Згідно зі ст. 63 Закону № 2262-XII перерахунок раніше призначених пенсій військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей у зв'язку із введенням в дію цього Закону провадиться за документами, що є у пенсійній справі, а також додатковими документами, поданими пенсіонерами на час перерахунку.

Якщо пенсіонер згодом подасть додаткові документи, які дають право на подальше підвищення пенсії, то пенсія перераховується за нормами цього Закону. При цьому перерахунок провадиться за минулий час, але не більш як за 12 місяців з дня подання додаткових документів і не раніше, ніж з дня введення в дію зазначеного Закону.

Усі призначені за Законом № 2262-ХІІ пенсії підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, або у зв'язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством. Перерахунок пенсій здійснюється на момент виникнення права на перерахунок пенсій і провадиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, у строки, передбачені ч. 2 ст. 51 цього Закону. У разі якщо внаслідок перерахунку пенсій, передбаченого цією частиною, розміри пенсій звільненим зі служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, є нижчими, зберігаються розміри раніше призначених пенсій <...>

Постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 р. № 45 затверджено Порядок проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Порядок проведення перерахунку).

Цим нормативно-правовим актом визначено процедуру перерахунку пенсії та належні для цього підстави.

Питання щодо подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону № 2262-ХІІ, крім пенсій військовослужбовцям строкової служби та членам їх сімей, урегульовано Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженим постановою правління ПФУ від 30 січня 2001 р. № 3-1 (далі – Порядок подання документів).

Відповідно до п. 4 Порядку подання документів заява про переведення з одного виду пенсії на інший, про перерахунок пенсії подається до органу, що призначає пенсію, заявником за місцем проживання, а при необхідності – його законним представником за місцем проживання.

Системний аналіз зазначених норм права дозволяє дійти висновку, що підставою для вчинення дій, спрямованих на перерахунок раніше призначених пенсій, може бути як відповідна заява пенсіонера та додані до неї документи, так і рішення,

прийняте Кабінетом Міністрів України, про що державні органи, визначені Порядком проведення перерахунку, повідомляють орган ПФУ.

За результатами розгляду заяви та доданих до неї документів пенсійний орган ухвалює рішення про перерахунок чи про відмову у перерахунку раніше призначеної пенсії.

Рішення про відмову із зазначенням причини орган ПФУ видає (надсилає) заявникові протягом 5 днів з дня його прийняття.

Враховуючи наведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України вважає, що відповідно до ст.ст. 49 та 63 Закону № 2262-XII підставою для повідомлення про відмову у перерахунку пенсії може бути виключно рішення, прийняте з цього питання.

(постанова Верховного Суду України від 22 квітня 2014 р. у справі № 21-484а13)

240.080.050

Пенсії по інвалідності

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положення п. 3 Прикінцевих положень Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1058-IV) щодо права матері дитини-інваліда на призначення дострокової пенсії за віком

Принципи, засади і механізм функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій визначає Закон № 1058-IV, який набрав чинності 1 січня 2004 р.

Статтю 1 Закону № 1058-IV передбачено, що пенсія – це щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених цим Законом.

Згідно з ч. 1 ст. 26 цього ж Закону особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення чоловіками 60 років, жінками – 55 років та наявності страхового стажу не менше п'яти років.

Відповідно до абзацу 4 п. 3 Прикінцевих положень Закону № 1058-IV жінки, які народили п'ятеро або більше дітей і виховали їх до шестирічного віку, і матері інвалідів з дитинства, які виховали їх до цього віку, мають право на призначення дострокової пенсії за віком, але не раніше ніж за 5 років до досягнення пенсійного віку, передбаченого ст. 26 цього Закону, за наявності не менше 15 років страхового стажу. При цьому до числа інвалідів з дитинства належать також діти-інваліди віком до 16 років.

Згідно з п. 25 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління ПФУ від 25 листопада 2005 р. № 22-1 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 27 грудня 2005 р. за № 1566/11846; у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Порядок), у разі якщо дитина визнана дитиною-інвалідом після досягнення шестирічного віку, або інвалідом з дитинства після досягнення вісімнадцятирічного віку, надається висновок лікарсько-консультативної комісії про те, що вона мала медичні показання для визнання її дитиною-інвалідом до досягнення шестирічного віку.

Аналізуючи зазначені норми матеріального права, колегія суддів дійшла такого правового висновку.

Мати дитини-інваліда має право на призначення дострокової пенсії за віком, але не раніше ніж за 5 років до досягнення пенсійного віку, передбаченого ст. 26 Закону № 1058-IV, у тому разі, якщо дитина, яку вона виховує, визнана дитиною-інвалідом до досягнення шестирічного віку. Якщо дитина визнана дитиною-інвалідом після досягнення нею шестирічного віку або інвалідом з дитинства після досягнення вісімнадцятирічного віку, мати цієї дитини має право на отримання зазначеної пенсії лише у разі наявності висновку лікарсько-консультативної комісії про те, що дитина мала медичні показання для визнання її дитиною-інвалідом до досягнення шестирічного віку.

(постанова Верховного Суду України від 27 травня 2014 р. у справі № 21-133а14)

240.080.060

Пенсії в разі втрати годувальника

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст.ст. 36, 37, 38, абзаців 1, 2 пункту 16 Прикінцевих положень Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1058-IV), положень Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1788-XII) щодо положень законодавства, відповідно до яких здійснюються призначення і виплата пенсій у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві

Статтею 9 Закону № 1058-IV встановлено види пенсійних виплат і соціальних послуг, зокрема в ч. 1 зазначено, що відповідно до цього Закону за рахунок коштів ПФУ в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати: пенсія за віком; пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства); пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

Розділом V вказаного Закону визначено умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника (ст. 36), розмір такої пенсії (ст. 37), період, на який вона призначається, зміна розміру (ст. 38), призначення однієї пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї, виділення частки пенсії (ст. 39).

Так, зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 37 цього Закону пенсія у зв'язку з втратою годувальника на одного непрацездатного члена сім'ї призначається в розмірі 50% пенсії за віком померлого годувальника.

Разом з тим згідно з ч. 8 ст. 36 Закону № 1058-IV пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, призначаються відповідно до Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та

професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1105-XIV). Відповідно до ч. 4 ст. 33 Закону № 1105-XIV пенсія у разі смерті годувальника призначається і виплачується згідно із законодавством. Тобто вказана норма містить посилання на законодавство про пенсійне забезпечення, оскільки, як визначено абзацом 7 ч. 2 ст. 5 Закону № 1058-IV, виключно цим Законом визначаються умови набуття права та порядок визначення розмірів пенсійних виплат.

Абзацом 1 п. 16 Прикінцевих положень Закону № 1058-IV, який прийнятий пізніше Закону № 1788-XII, встановлено, що до приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони України та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

Згідно з абзацом 2 п. 16 Прикінцевих положень Закону № 1058-IV положення Закону № 1788-XII застосовуються в частині визначення права на пенсію за віком на пільгових умовах і за вислугу років. Цим абзацом було доповнено вказаний пункт згідно із Законом № 3108-IV¹.

Таким чином, враховуючи, що Закон № 1058-IV, який прийнятий останнім у часі та, як зазначено у його преамбулі, розроблений відповідно до Конституції України та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів ПФУ, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, передбачених цим Законом, а також регулює порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування за рахунок його коштів видатків на оплату договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей та іншим особам, передбаченим цим Законом, а також те, що він чітко визначає, в якій частині засто-

---

¹ Закон України від 17 листопада 2005 р. № 3108-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 18.

совується Закон № 1788-XII, пріоритетному застосуванню до відносин, пов'язаних з призначенням і виплатою пенсії у зв'язку з втратою годувальника, підлягає Закон № 1058-IV.

Право на призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника закріплено, зокрема, абзацом 2 ч. 1 ст. 36 Закону № 1058-IV, відповідно до якого батьки і чоловік (дружина) померлого, які не були на його утриманні, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, якщо втратили джерело засобів до існування.

Враховуючи наведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України вважає, що призначення і виплата пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві, його дружині має здійснюватись відповідно до вимог Закону № 1058-IV.

(постанова Верховного Суду України від 15 квітня 2014 р. у справі № 21-67a14)

240.080.110

Пенсії військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ч. 3 ст. 63 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII) та положень постанови Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1996 р. № 1592 «Про умови оплати праці працівників органів державної податкової служби» (далі – Постанова № 1592) щодо можливості перерахунку пенсій у зв'язку зі зміною умов оплати праці

Відповідно до ч. 3 ст. 63 Закону № 2262-XII усі призначені за цим Законом пенсії підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право

на пенсію за цим Законом, або у зв'язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством. Перерахунок пенсій здійснюється на момент виникнення права на перерахунок пенсій і провадиться у строки, встановлені ч. 2 ст. 51 цього Закону.

Згідно з ч. 1 ст. 27 Закону України від 4 грудня 1990 р. № 509-XII «Про державну податкову службу в Україні» (чинного на час виникнення спірних відносин) форми і розміри матеріального забезпечення осіб начальницького складу податкової міліції, включаючи грошове утримання, встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Так, Постановою № 268¹ збільшено посадовий оклад працівників державної податкової служби за посадою, аналогічною займаній позивачем до виходу на пенсію, а також передбачено встановлення інших видів грошового забезпечення відповідної категорії службовців.

Разом із тим цією Постановою визнано такою, що втратила чинність, Постанову № 1592, яка передбачала виплату отримуваної позивачем надбавки за особливі умови праці у розмірі 50% окладу грошового утримання.

З метою впорядкування умов оплати праці працівників органів державної влади Указом Президента України від 30 березня 2006 р. № 272/2006 було визнано такими, що втратили чинність, деякі укази Президента України, й, зокрема, Указ № 575/2002.

У зв'язку із втратою чинності Указом № 575/2002 скасовано також і встановлену позивачу під час служби передбачену цим Указом надбавку.

За правилами п. 15 Постанови № 268 умови оплати праці, затверджені цією постановою, застосовуються з 1 січня 2006 р., а для працівників, окремі умови оплати праці яких визначені указами Президента України, – з 1 квітня після визнання такими, що втратили чинність, цих указів.

---

¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 р. № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» // Офіційний вісник України. – 2006. – № 47.

Таким чином, для відповідної категорії працівників податкових органів Постановою № 268 встановлено нові умови праці, зокрема посадові оклади та інші види грошового забезпечення, при цьому виплата таким особам надбавок, врахованих до грошового забезпечення, з якого обчислювалась пенсія позивача, не передбачена.

Водночас відповідно до п. 9 зазначеної Постанови у разі зменшення у зв'язку з прийняттям цієї Постанови та визнанням такими, що втратили чинність, актів Кабінету Міністрів України та указів Президента України, розміру заробітної плати (без премії), грошового забезпечення (без премії) в окремих працівників державних та інших органів, умови оплати праці яких визначені цією Постановою, та у працівників, прирівняних згідно з нормативно-правовими актами, що втрачають чинність, за умовами оплати праці до працівників державних органів, або яким передбачено збереження умов оплати праці за попередньою посадою, на час роботи на займаній посаді виплачується різниця між заробітною платою (без премії), грошовим забезпеченням (без премії), визначеною за умовами оплати праці, згідно з нормативно-правовими актами, що втратили чинність, та розміром заробітної плати, встановленим за новими умовами оплати праці.

Тому перерахунок пенсії на підставі ч. 3 ст. 63 Закону № 2262-XII з урахуванням встановленого вищезгаданю Постановою нового розміру посадового окладу зі збереженням раніше виплачуваних видів грошового забезпечення не допускається.

Суди попередніх інстанцій у справі, яка розглядається, встановили, що перерахунок пенсії позивача здійснений, виходячи з розміру грошового забезпечення, до якого включені встановлений Постановою № 268 посадовий оклад, відсоткова надбавка за вислугу років, а також введені цією постановою для відповідної категорії працівників нові щомісячні додаткові види грошового забезпечення та премія у розмірі, встановленому відповідно до чинного на час проведення перерахунку законодавства працівнику за посадою, аналогічною займаній позивачем до виходу на пенсію.

У результаті такого перерахунку розмір пенсії К.І.А. з урахуванням встановленої відповідно до вимог п. 9 Постанови № 268 доплати до попереднього розміру пенсії не зменшився.

З огляду на викладене висновок касаційного суду у справі, що розглядається, про дотримання управління ПФУ при перерахунку пенсії позивача положень ч. 3 ст. 63 Закону № 2262-XII та про безпідставність вимог позивача щодо включення до грошового забезпечення для такого перерахунку встановлених Указом № 575/2002 та Постановою № 1592 надбавок та премії ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права.

(постанова Верховного Суду України від 18 лютого 2014 р. у справі № 21-12a14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 50 Закону України від 28 лютого 1991 р. № 796-XII «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 796-XII) щодо права на отримання додаткової пенсії військовослужбовцем, який є інвалідом і інвалідність пов'язана з ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС

Закон України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» визначає такі види державних пенсій: трудові пенсії, за віком, по інвалідності, в разі втрати годувальника та за вислугу років (ст. 2 цього Закону). При цьому зазначений Закон дає особам право вибору пенсії. Так згідно зі ст. 6 цього Закону особам, які мають одночасно право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їх вибором, за винятком пенсій інвалідам внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, що їх вони дістали при захисті Батьківщини або при виконанні інших обов'язків військової служби, або внаслідок захворювання, пов'язаного з перебуванням на фронті чи з виконанням інтернаціонального обов'язку.

Військовослужбовці відносяться до категорії осіб, які мають право на пенсію за вислугу років згідно із Законом № 2262-XII.

Статтею 11 Закону № 2262-XII встановлено, що умови, норми і порядок пенсійного забезпечення військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, визначаються Законом № 796-XII і цим Законом.

Положення Закону № 796-XII спрямовані на захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та розв'язання пов'язаних з нею проблем медичного і соціального характеру, що виникли внаслідок радіоактивного забруднення території.

Пенсії особам, віднесеним до категорій 1, 2, 3, 4, встановлюються у вигляді: а) державної пенсії; б) додаткової пенсії <...> (ст. 49 Закону № 796-XII).

Статтею 50 Закону № 796-XII передбачено, що особам, віднесеним до категорії 1, які є інвалідами III групи, призначається щомісячна додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю, у розмірі 50% мінімальної пенсії за віком.

Додаткова пенсія, зокрема, за шкоду, заподіяну здоров'ю внаслідок Чорнобильської катастрофи, виплачується повністю незалежно від заробітку, пенсії чи іншого доходу (ст. 53 Закону № 796-XII).

Згідно з Положенням про головні управління Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, затвердженим постановою правління ПФУ від 27 червня 2002 р. № 11-2 (у редакції постанови правління ПФУ від 25 лютого 2008 р. № 5-5; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13 березня 2008 р. за № 208/14899), та Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженим постановою правління ПФУ від 25 листопада 2005 р. № 22-1 (зареєстровано у Міністерстві юстиції України 27 грудня 2005 р. за № 1566/11846), головні управління ПФУ в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі відповідно до покладених на них завдань здійснюють призначення (перерахунок) пенсій військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу та іншим особам (крім військовослужбовців строкової служби та членів їх сімей), які мають право на пенсію згідно із Законом № 2262-XII.

Аналізуючи наведені норми права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що військовослужбовець, який є інвалідом і інвалідність пов'язана з ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, має право на додаткову пенсію на підставі Закону № 796-XII, призначення (перераху-

нок) якої здійснюють головні управління ПФУ в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

(постанова Верховного Суду України від 25 березня 2014 р. у справі № 21-487а13)

240.090.010

Фонд соціального страхування України

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п.п. 3, 8, 14 Порядку здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2003 р. № 1845 (далі – Порядок нагляду у сфері соціального страхування) та п. 19 Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550 (далі – Порядок проведення інспектування), щодо повноважень Держфінінспекції заявляти вимоги про усунення виявлених під час ревізії цільового та законного використання коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України порушень порядку інкасації страхових виплат.

Положенням про Держфінінспекцію, затвердженим Указом Президента України від 23 квітня 2011 року № 499/2011, її визначено як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України та який входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Держфінінспекція утворена шляхом реорганізації Головного контрольно-ревізійного управління України відповідно до Указу Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010.

Частиною 1 ст. 1 Закону № 2939-XII¹ встановлено, що головним завданням державної контрольно-ревізійної служби є здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності в міністерствах та інших органах виконавчої влади, в державних фондах, у бюджетних установах і у суб'єктів господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах і в організаціях, які отримують (отримували в періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно, виконання місцевих бюджетів, розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у подальшому.

Пункт 7 ст. 10 Закону № 2939-XII закріплює право контролюючого органу пред'являти керівникам та іншим службовим особам підконтрольних установ, що ревізуються, вимоги щодо усунення виявлених порушень законодавства з питань збереження і використання державної власності та фінансів.

Процедуру здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (далі – страхування від нещасного випадку), визначає Порядок нагляду у сфері соціального страхування (п. 1 цього Порядку).

За правилами п. 2 зазначеного Порядку державний нагляд у сфері соціального страхування від нещасного випадку здійснюють Мінпраці, Держпромгірнагляд, Держфінінспекція та їх територіальні органи.

Згідно з абзацом 1 п. 3 Порядку нагляду у сфері страхування від нещасного випадку контроль за додержанням страхувальниками законодавства про страхування від нещасного випадку здійснюється органами державного нагляду відповідно до законодавства та їх компетенції. У межах своєї компетенції такі ор-

---

¹ Закон України від 26 січня 1993 р. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 110.

гани надають і обов'язкові до виконання подання щодо усунення порушень, виявлених під час перевірки (п. 14 цього Порядку).

Пунктом 8 зазначеного Порядку до компетенції Держфінінспекції по нагляду у сфері соціального страхування віднесено перевірку фінансової діяльності виконавчої дирекції Фонду та її робочих органів, а саме: перерахування, облік і цільове використання страхових коштів, матеріальних цінностей, їх збереження, стан і достовірність бухгалтерського обліку та фінансової звітності; розміщення тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів Фонду; використання і збереження державного та комунального майна, в тому числі переданого в користування.

Головним органом у системі органів державного нагляду щодо забезпечення здійснення державного нагляду за додержанням Фондом законодавства про страхування від нещасного випадку відповідно до абзацу 3 п. 3 Порядку нагляду у сфері страхування є Мінпраці. Саме до його компетенції п. 6 цього Порядку віднесено перевірку питань додержання встановленого порядку щодо: управління страхуванням від нещасних випадків; здійснення страхування від нещасних випадків та проведення реєстрації страхувальників; розрахунку розміру, збирання та акумулювання страхових внесків страхувальників, у тому числі щодо обґрунтованості встановлення знижки до страхових внесків (за низький рівень травматизму, професійної захворюваності та належний стан охорони праці) чи надбавки (за високий рівень травматизму, професійної захворюваності та неналежний стан охорони праці) страхувальників; здійснення застрахованим та особам, які перебувають на їх утриманні, страхових виплат і надання соціальних послуг; виконання обов'язків, пов'язаних з координацією страхової діяльності.

За змістом ч. 6 ст. 2 Закону № 2939-ХІІ порядок проведення Держфінінспекцією державного фінансового аудиту та інспектування встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Так, за правилами п.п. 45, 46 зазначеного Порядку проведення інспектування у міру виявлення ревізією порушень законодавства посадові особи органу державної контрольно-ревізійної служби, не чекаючи закінчення ревізії, мають право усно рекомендувати керівникам об'єкта контролю невідкладно вжити заходів для їх усунення та запобігання у подальшому. Якщо ж вжитими в період ревізії заходами не забезпечено повне усунення виявлених порушень, контролюючим органом у строк не пізніше ніж 10 робочих днів після реєстрації акта ревізії, а у разі

надходження заперечень (зауважень) до нього – не пізніше ніж 3 робочих дні після надіслання висновків на такі заперечення (зауваження) надсилається об'єкту контролю письмова вимога щодо усунення виявлених ревізією порушень законодавства із зазначенням строку зворотного інформування.

Разом із тим п. 19 Порядку проведення інспектування встановлено, що якщо під час ревізії Держфінінспекцією виявлено факти порушення законодавства, вжиття заходів щодо яких не належить до компетенції контролюючого органу (зокрема, з питань обігу готівки, валютних операцій, формування об'єкта та/або бази оподаткування, ціноутворення, управління державним майном, дотримання антимонопольного законодавства та інших), посадові особи контролюючого органу невідкладно письмово повідомляють про це керівнику контролюючого органу чи його заступнику, які забезпечують інформування відповідних державних органів про такі факти.

З огляду на встановлене у ст. 10 Закону № 2939-XII право Держфінінспекції пред'являти вимоги щодо усунення виявлених порушень законодавства лише з питань збереження і використання державної власності та фінансів, а також на межі компетенції Держфінінспекції щодо контролю за додержанням страхувальниками законодавства про страхування від нещасного випадку, визначені Порядком нагляду у сфері страхування, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про відсутність у Держфінінспекції повноважень заявляти вимогу про усунення виявлених у ході ревізії цільового та законного використання коштів Фонду порушень порядку індексації страхових виплат шляхом перерахунку і донарахування сум індексації.

(постанова Верховного Суду України від 24 червня 2014 р. у справі № 21-220а14)

240.100.040

Одноразова матеріальна допомога

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування абзацу 5 п. 2 ст. 15 Закону № 2011-XII «Про со-

ціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2011-XII), ч. 5 ст. 9 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2262-XII), п. 14 постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 р. № 393 «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсії і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Постанова № 393), п. 4 постанови Кабінету Міністрів України від 19 липня 1999 р. № 1281 «Про створення об'єднаної цивільно-військової системи організації повітряного руху України» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Постанова № 1281), п. 1 постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 р. № 104 «Про порядок і норми грошового та матеріального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань, осіб начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, відряджених до державних органів, установ, організацій» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Постанова № 104) щодо суб'єктів, які здійснюють виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, відрядженим до державних органів, установ, організацій, при їх звільненні зі служби

Законом, що визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі, є Закон № 2011-XII.

Абзацом 1 п. 2 ст. 15 зазначеного Закону встановлено, що військовослужбовцям, крім військовослужбовців строкової

служби, які звільняються з військової служби за віком, станом здоров'я чи у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, після закінчення строку контракту, у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням, виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 50% місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби.

Відповідно до ч. 9 ст. 6 Закону України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу» (у редакції, чинній на час вчинення спірних відносин) військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань можуть бути відряджені до державних органів, установ, організацій, а також Державного підприємства обслуговування повітряного руху України для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі. Перелік посад, які можуть бути заміщені військовослужбовцями в цих державних органах, установах, організаціях, а також Державному підприємстві обслуговування повітряного руху України, затверджується Президентом України.

Відповідно до абзаців 4, 5 п. 2 ст. 15 Закону № 2011-XII виплата військовослужбовцям одноразової грошової допомоги при звільненні їх з військової служби здійснюється Міністерством оборони України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та правоохоронними органами за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених на їх утримання. Військовослужбовцям, звільненим зі служби безпосередньо з посад, займаних в органах державної влади, органах місцевого самоврядування або сформованих ними органах, на підприємствах, в установах, організаціях і у вищих навчальних закладах із залишенням на військовій службі, виплата одноразової грошової допомоги з підстав, передбачених цим пунктом, здійснюється за рахунок коштів органів, у яких вони працювали.

Із наведених норм випливає, що обов'язок з виплати військовослужбовцям одноразової грошової допомоги при звільненні їх з військової служби законодавець покладає як на Міноборони, інші утворені відповідно до законів України військові формування та правоохоронні органи, так і на органи державної влади, органи місцевого самоврядування або сформовані ними органи, підприємства, установи, організації, вищі навчальні

заклади залежно від того, були відряджені зазначені військово-службовці для подальшого проходження служби в органи державної влади, органи місцевого самоврядування або сформовані ними органи, на підприємства, в установи, організації, вищі навчальні заклади чи ні.

У разі коли військовослужбовці звільняються безпосередньо з посад, займаних в органах державної влади, органах місцевого самоврядування або у сформованих ними органах, на підприємствах, в установах, організаціях, вищих навчальних закладах, куди вони були відряджені для подальшого проходження служби із залишенням на військовій службі, обов'язок виплати одноразової грошової допомоги при звільненні зі служби покладається законодавцем на органи державної влади, органи місцевого самоврядування або сформовані ними органи, підприємства, установи, організації, вищі навчальні заклади відповідно, до яких були відряджені зазначені військово-службовці та у яких вони працювали.

Окрім того, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України вважає за необхідне зазначити таке.

Пунктом 1 ст. 15 Закону № 2011-XII встановлено, що пенсійне забезпечення військовослужбовців після звільнення їх з військової служби провадиться відповідно до Закону № 2262-XII.

Згідно з ч. 1 ст. 9 Закону № 2262-XII особам рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу та деяким іншим особам, які мають право на пенсію за цим Законом та звільняються зі служби за віком, станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, закінченням строку контракту, систематичним невиконанням умов контракту командуванням, виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 50% місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби.

Частиною 5 ст. 9 зазначеного Закону встановлено, що особам офіцерського складу, особам середнього, старшого та вищого начальницького складу органів внутрішніх справ, державної пожежної охорони, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції, Державної кримінально-виконавчої служби України, звільненим зі служби безпосередньо з посад, займаних в органах державної влади, органах місцевого самоврядування або у сформованих ними органах, на

підприємствах, в установах, організаціях і у вищих навчальних закладах із залишенням на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України, виплата одноразової грошової допомоги з підстав, передбачених ч.ч. 1 та 2 цієї статті, здійснюється за рахунок коштів органів, у яких вони працювали.

Пунктом 14 Постанови № 393 встановлено, що військово-службовцям, особам середнього, старшого та вищого начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, державної пожежної охорони, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції, Державної кримінально-виконавчої служби, звільненим зі служби безпосередньо з посад, які вони займали в органах державної влади, органах місцевого самоврядування або сформованих ними органах, на підприємствах, в установах, організаціях і у вищих навчальних закладах із залишенням на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації, державній пожежній охороні, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі, виплата одноразової грошової допомоги у випадках, передбачених п. 10 цієї постанови, здійснюється за рахунок коштів органів, у яких військовослужбовці та зазначені особи працювали.

Відповідно до п. 4 постанови № 1281 грошове та матеріальне забезпечення військовослужбовців, відряджених до Державного підприємства обслуговування повітряного руху України, здійснюється у порядку, визначеному Постановою № 104.

При цьому передбачено, що фінансування витрат на утримання підрозділів системи здійснюється за рахунок коштів, передбачених на ці цілі в державному бюджеті, частини коштів, що надходять від аеронавігаційних зборів та з інших джерел, не заборонених законодавством.

Відповідно до п. 1 Постанови № 104 виплата грошового забезпечення провадиться за рахунок коштів тих державних органів, установ та організацій, до яких відряджені зазначені військовослужбовці, особи начальницького складу органів вну-

трішніх справ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної кримінально-виконавчої служби.

Згідно зі ст. 9 Закону № 2011-XII до складу грошового забезпечення, зокрема, входять одноразові додаткові види грошового забезпечення.

Одноразова грошова допомога при звільненні зі служби військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу також є одноразовим додатковим видом грошового забезпечення та згідно з Інструкцією щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 12 березня 2012 р. № 333, видатки на її виплату здійснюються за кодом «Грошове забезпечення військовослужбовців».

Проаналізувавши наведені норми права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що, оскільки виплата грошового забезпечення військовослужбовцям, відрядженим до Підприємства, здійснюється за рахунок коштів цього підприємства, виплата одноразової грошової допомоги зазначеним військовослужбовцям при звільненні зі служби також здійснюється за рахунок коштів Підприємства.

Зі змісту вказаних положень чинного законодавства вбачається, що Міноборони не здійснює нарахування та виплату грошового забезпечення військовослужбовцям, відрядженим до Підприємства, та не несе відповідних зобов'язань зі здійснення таких видатків.

(постанова Верховного Суду України від 3 червня 2014 р. у справі № 21-158а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ч. 3 ст. 63 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII), та положень постанови Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1996 р. № 1592 «Про умови оплати праці працівників органів державної податкової служби» (далі – Постанова № 1592) щодо підстав для виплати одноразової грошової допомоги у розмірі чотирирічного грошового забезпечення для інвалідів II групи

Чинним законодавством України передбачено, що держава гарантує правовий і соціальний захист осіб начальницького складу податкової міліції та членів їх сімей. На них поширюються гарантії соціального і правового захисту, встановлені ст.ст. 20–23 Закону № 565-XII, Законом України від 24 березня 1998 р. № 203/98-ВР «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист» (ст. 26 Закону № 509-XII).

За змістом ч. 6 ст. 23 Закону № 565-XII у разі інвалідності працівника міліції, що настала в період проходження служби в органах внутрішніх справ або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби чи після закінчення цього строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження служби в органах внутрішніх справ, залежно від ступеня втрати працездатності йому виплачується одноразова грошова допомога в розмірі до п'ятирічного грошового забезпечення за останньою посадою в порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України. Визначення ступеня втрати працездатності працівником міліції у період проходження служби в органах внутрішніх справ у кожному випадку ушкодження здоров'я здійснюється в індивідуальному порядку відповідно до законодавства.

На виконання наведеної норми Закону Кабінет Міністрів України затвердив Порядок, яким визначив процедуру, умови виплати та розміри одноразової грошової допомоги, зокрема, у разі установлення інвалідності працівника органів внутрішніх справ.

Так, відповідно до абзацу 1 підпункту 2 п. 1 Порядку передбачено, що у розмірі чотирирічного грошового забезпечення для інвалідів II групи одноразова грошова допомога виплачується у разі установлення інвалідності, яка настала в період проходження служби в органах внутрішніх справ, органах державної податкової служби або не пізніше ніж через три місяці після звільнення із служби чи після закінчення такого строку внаслідок захворювання або нещасного випадку, що сталися, зокрема, під час виконання службових обов'язків, пов'язаних з безпосередньою участю в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю.

Виключний перелік службових обов'язків, які пов'язані з безпосередньою участю в охороні громадського порядку та бо-

ротьбі із злочинністю, визначено п. 2 Порядку. Це, зокрема: несення постової чи патрульної служби; вчинення дій із забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їх прав і свобод, законних інтересів; припинення або запобігання злочинам та правопорушенням; охорона і забезпечення громадського порядку; виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, що їх вчинили; забезпечення безпеки дорожнього руху; участь у ліквідації наслідків аварії, пожежі, катастрофи, стихійного лиха та інших надзвичайних подій.

Водночас абзацом 2 підпункту 2 п. 1 Порядку визначено відповідний розмір виплати такої допомоги у разі настання інвалідності внаслідок захворювання або нещасного випадку, що сталися у період проходження служби і не пов'язані із безпосередньою участю в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю (у відсотках відповідного розміру грошового забезпечення згідно із ступенем втрати працездатності, який визначається медико-соціальною експертною комісією).

Таким чином, на думку колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, єдиною умовою виплати одноразової грошової допомоги у розмірі чотирирічного грошового забезпечення для інвалідів II групи є установлення інвалідності під час виконання службових обов'язків, пов'язаних з безпосередньою участю в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю.

(постанова Верховного Суду України від 18 березня 2014 р. у справі № 21-11а14)

240.110.000

Пільги, компенсації, гарантії окремих категорій громадян

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування Закону України від 22 жовтня 1993 р. № 3552-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон № 3552-XII) щодо підстав надання статусу учасника бойових дій особам, які за рішенням відповідних

державних органів були направлені для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки або відряджені в держави, де відбувалися бойові дії

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 6 Закону № 3552-XII учасниками бойових дій визнаються, зокрема, військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, особи рядового, начальницького складу і військовослужбовці Міністерства внутрішніх справ України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які за рішенням відповідних державних органів були направлені для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки або у відрядження в держави, де в цей період велися бойові дії. Перелік держав, зазначених у цьому пункті, періоди бойових дій у них та категорії працівників визначаються Кабінетом Міністрів України.

Постановою № 63 затверджено перелік держав, яким надавалася допомога за участю військовослужбовців Радянської Армії, Військово-Морського Флоту, Комітету державної безпеки та осіб рядового, начальницького складу і військовослужбовців Міністерства внутрішніх справ колишнього Союзу РСР, військовослужбовців Збройних Сил, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, інших військових формувань, осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ, і періодів бойових дій на їх території.

Згідно з Постановою № 63 та Переліком (у редакції, чинній під час перебування позивача у закордонному відрядженні) статус учасника бойових дій може бути встановлений особі, яка перебувала у Югославії лише в певну дату: 15 липня 1992 р.

Постановою № 1296¹ внесено зміни до Переліку, відповідно до яких доповнено позицію «Югославія 15 липня 1992 р.» словами і цифрами «– 16 червня 1999 р.». Це означає, що статус учасника бойових дій може бути встановлений особі, яка перебувала у Югославії в період: 15 липня 1992 р. – 16 червня 1999 р. Крім того, у п. 2 вказаної постанови встановлено, що

---

¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2007 р. № 1296 «Про доповнення переліку держав і періодів бойових дій на їх території» // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1296-2007-p>.

прийняті до набрання чинності цією постановою рішення про надання статусу учасника бойових дій громадянам, які брали участь у подіях на території колишньої Югославії, перегляду не підлягають.

На підставі аналізу наведених вище норм права колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України при розгляді цієї справи дійшла висновку про те, що статус учасника бойових дій відповідно до Постанови № 63¹ «Про організаційні заходи щодо застосування Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та Переліку² може бути встановлений особам, які за рішенням відповідних державних органів були направлені для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки або відряджені в держави, де відбувалися бойові дії.

Таким чином, період перебування позивача на території Косово (колишньої Югославії) у складі Підрозділу з 10 липня 2006 р. по 21 грудня 2007 р. не підпадає під періоди бойових дій, визначені у Переліку як до внесення змін (у редакції Постанови № 63), так і після (у редакції Постанови № 1296).

(постанова Верховного Суду України від 11 лютого 2014 р. у справі № 21-481а13)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ч. 6 ст. 49 Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1789-XII «Про прокуратуру» (далі – Закон № 1789-XII) щодо забезпечення прокурорів та слідчих прокуратури благоустроєним жилим приміщенням в позачерговому порядку

Відповідно до ч. 6 ст. 49 Закону № 1789-XII прокурори та слідчі прокуратури, призначені на роботу в іншу місцевість, протягом шести місяців забезпечуються виконавчими комітетами місцевих рад благоустроєним жилим приміщенням в позачерговому порядку.

---

¹ Постанова Кабінету Міністрів України від від 8 лютого 1994 р. № 63 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/63-94-п>.

² Перелік держав і періодів бойових дій на їх території, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від від 8 лютого 1994 р. № 63 // Там само..

Згідно зі ст. 30 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» до відома органів сільських, селищних, міських рад належать власні (самоврядні) повноваження, зокрема облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов; розподіл та надання відповідно до законодавства житла, що належить до комунальної власності.

Статтею 46 Житлового кодексу Української РСР (далі – ЖК) та п. 46 Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затверджених постановою Ради Міністрів Української РСР і Української республіканської ради професійних спілок від 11 грудня 1984 р. № 470 (далі – Правила), передбачено, що поза чергою жилі приміщення надаються, зокрема, особам, направленим у порядку розподілу на роботу в іншу місцевість. Жилі приміщення вказаним особам надаються підприємствами, установами, організаціями, до яких вони направлені на роботу, а у випадках, передбачених законодавством, – виконавчими комітетами місцевих рад народних депутатів.

Окрім того, відповідно ч. 3 ст. 46 ЖК та п. 47 Правил громадяни, які мають право на позачергове одержання житлових приміщень, включаються до окремого списку згідно з додатком № 6 до Правил. Саме Виконком затвердив таке рішення щодо К.А.М., що і було встановлено судами при розгляді справи.

Таким чином, на підставі аналізу наведених вище норм права колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про те, що обов'язок забезпечити житлом прокурорів та слідчих прокуратури, призначених на роботу в іншу місцевість, покладено на місцеві органи виконавчої влади за місцем роботи.

(постанова Верховного Суду України від 28 січня 2014 р. у справі № 21-406а13)

240.110.010

Пільги для інвалідів

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 7 Закону України від 22 жовтня 1993 р.

№ 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон № 3551-XII) щодо особливостей отримання статусу інваліда війни

Правовідносини з цього питання врегульовані законом – п. 2 ч. 2 ст. 7 Закону № 3551-XII та підзаконним актом – Порядком розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України, затвердженим наказом МВС України від 27 грудня 2002 р. № 1346, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 31 січня 2003 р. за № 83/7404 (далі – Порядок).

Пунктом 2 ч. 2 ст. 7 Закону № 3551-XII передбачено, що до інвалідів війни належать також інваліди з числа осіб начальницького і рядового складу органів Міністерства внутрішніх справ і органів Комітету державної безпеки колишнього Союзу РСР, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України та інших військових формувань, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час виконання службових обов'язків, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, ядерних аварій, ядерних випробувань, участі у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, інших уражень ядерними матеріалами.

Відповідно до п. 3.9 Порядку нещасний випадок є таким, що трапився при виконанні службових обов'язків, якщо він стався в період проходження служби під час: перебування на робочому місці, на території підрозділу або в іншому місці роботи чи служби (далі – роботи) протягом робочого часу або, за дорученням керівника, в неробочий час; приведення в порядок знарядь праці, засобів захисту, одягу перед початком роботи і після її закінчення, виконання правил особистої гігієни; проведення навчання, тренувань, обов'язкових фізичних занять у встановлений час; використання власного транспорту в інтересах підрозділу з дозволу або за дорученням керівника; подання підрозділом шефської допомоги; провадження дій в інтересах підрозділу, у якому проходить службу (працює) потерпілий; перебування в транспортному засобі або на його стоянці, на території вахтового селища, у тому числі під час змінного відпочинку, якщо причина нещасного випадку (у тому числі поранення) пов'язана з виконанням потерпілим службо-

вих (трудових) обов'язків або з дією на нього небезпечного чи шкідливого фактора чи середовища; прямування працівника до об'єкта (між об'єктами) обслуговування за затвердженими маршрутами або до будь-якого об'єкта за дорученням керівника; прямування до місця відрядження та в зворотному напрямку відповідно до завдання про відрядження.

За змістом п. 3.11 Порядку нещасний випадок є таким, що трапився при виконанні службових обов'язків, пов'язаних з безпосередньою участю в охороні громадського порядку, громадської безпеки, у боротьбі зі злочинністю, якщо він трапився в період проходження служби: унаслідок безпосереднього впливу правопорушника (злочинця) на працівника (учинення опору, захват заручником, напад на працівника, який перебуває не при виконанні службових обов'язків, з метою помсти за законні дії з припинення правопорушення, затримання або викриття правопорушника в період служби тощо); при ліквідації аварій, пожеж, стихійних явищ або їх наслідків; при виконанні службового або громадського обов'язку з рятування людського життя, охорони державного, громадського або особистого майна громадян, захисту їх честі та гідності; в інших випадках, передбачених законодавчими актами України та нормативно-правовими актами МВС України.

Нещасний випадок, що стався за обставин, не пов'язаних з виконанням службових обов'язків, зазначених у п.п. 3.9, 3.11 Порядку, комісія з розслідування має визнавати таким, що трапився в період проходження служби і не пов'язаний з виконанням службових обов'язків.

Системний аналіз наведених норм законодавства дозволяє дійти висновку, що право на отримання статусу інваліда війни згідно з п. 2 ч. 2 ст. 7 Закону № 3551-XII законодавець пов'язує з тим, що інвалідність працівника сталася в період проходження служби при виконанні службових обов'язків, пов'язаних, зокрема, з безпосередньою участю в охороні громадського порядку та наявністю передбачених Порядком обставин, що призвели до травмування чи захворювання.

(постанова Верховного Суду України від 8 квітня 2014 р. у справі № 21-45а14)

280.000.000
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ.
ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

280.190.030
Лісокористування.
Види лісокористування

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 43 Закону України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації» (далі – Закон № 586-XIV) щодо можливості скасування актів місцевих державних адміністрацій, які не вичерпали свою дію

Статтею 16 Лісового кодексу України (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – ЛК) встановлено, що право користування лісами здійснюється в порядку постійного та тимчасового користування лісами.

Відповідно до ст. 18 ЛК об'єктом тимчасового користування можуть бути всі ліси, що перебувають у державній, комунальній або приватній власності. Тимчасове користування лісами може бути: довгостроковим – терміном від одного до п'ятдесяти років і короткостроковим – терміном до одного року. Довгострокове тимчасове користування лісами – засноване на договорі строкове платне використання лісових ділянок, які виділяються для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, проведення науково-дослідних робіт. Довгострокове тимчасове користування лісами державної та комунальної власності здійснюється без вилучення земельних ділянок у постійних користувачів лісами на підставі рішення відповідних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, прийнятого в межах їх повноважень за погодженням з постійними користувачами лісами та органом виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, територіальними

органами центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства. Довгострокове тимчасове користування лісами приватної власності здійснюється без вилучення земельних ділянок шляхом укладення між власником лісів та тимчасовим лісокористувачем договору, який підлягає реєстрації в органі виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, територіальних органах центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства.

Тимчасовий лісокористувач не має права передавати лісові ділянки в тимчасове користування іншим особам.

Обласні державні адміністрації у сфері лісових відносин у межах своїх повноважень, які визначені у ст. 31 цього Кодексу, зокрема, здійснюють контроль за додержанням законодавства у сфері лісових відносин; передають у власність, надають у постійне користування для нелісогосподарських потреб земельні лісові ділянки площею до 1 гектара, що перебувають у державній власності, на відповідній території, а також у межах міст республіканського (Автономної Республіки Крим) та обласного значення та припиняють права користування ними; приймають рішення про виділення в установленому порядку для довгострокового тимчасового користування лісами лісових ділянок, що перебувають у державній власності, на відповідній території, а також у межах міст обласного та республіканського (Автономної Республіки Крим) значення.

Згідно зі ст. 6 Закону № 586-XIV (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин) розпорядження голів місцевих державних адміністрацій, прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими для виконання на відповідній території всіма органами, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами та громадянами.

Статтею 41 цього Закону передбачено, що голови місцевих державних адміністрацій видають розпорядження одноособово і несуть за них відповідальність згідно із законодавством.

Відповідно до ст. 43 Закону № 586-XIV розпорядження голови державної адміністрації, що суперечать Конституції України, законам України, рішенням Конституційного Суду України, іншим актам законодавства або є недоцільними, неекономними, неефективними за очікуваними чи фактичними результатами,

скасовуються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, головою місцевої державної адміністрації вищого рівня або в судовому порядку.

У Рішенні Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 р. № 7-рп/2009 (у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування)) вказано, що органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення. Це є «гарантією стабільності суспільних відносин» між органами місцевого самоврядування і громадянами, породжуючи у громадян впевненість у тому, що їхнє існуюче становище не буде погіршене прийняттям більш пізнього рішення.

Ненормативні правові акти місцевого самоврядування є актами одноразового застосування, вони вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, а тому не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання.

Проте у справі, що розглядається, суди встановили, що станом на 1 березня 2010 р. ПП «Інвестцентр» із Лісництвом договір про довгострокове тимчасове користування лісовою ділянкою не уклало та, відповідно, плати за користування лісовими ресурсами не вносило. Тобто на час прийняття оскаржуваного розпорядження позивач не розпочав реалізовувати своє право, оскільки передбачений законодавством договір про довгострокове тимчасове користування лісовою ділянкою з постійним лісокористувачем не уклад.

За таких обставин колегія суддів Судової палати в адміністративних справах і Судової палати у господарських справах Верховного Суду України вважає, що висновки судів попередніх інстанцій, з якими погодився Вищий адміністративний суд України, відповідають вимогам законодавства: на час прийняття оскаржуваного розпорядження

у позивача правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних інтересів, не виникли, оскільки передбачений законодавством договір про довгострокове тимчасове користування лісовою ділянкою між позивачем та постійним лісокористувачем не укладено, плата за користування лісовими ресурсами позивачем не вносилась, а отже, відповідач не позбавлений права за власною ініціативою або ініціативою інших заінтересованих осіб змінити чи скасувати прийнятий ним правовий акт, який не вичерпав свою дію. Таким чином, голова Львівської ОДА розпорядженням від 1 березня 2010 р., визнавши такими, що втратили чинність, положення попереднього розпорядження від 26 січня 2009 р., діяв на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

(постанова Верховного Суду України від 3 червня 2014 р. у справі № 21-144а14)

010.000.000
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ.
ПІДПРИЄМСТВА
І ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

010.120.000
Загальні питання регулювання
діяльності підприємств
і підприємництва

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 2 ст. 22, ст.ст. 73–77 Господарського кодексу України (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – ГК) щодо правомірності проведення ревізій (перевірок) органами Державної фінансової інспекції фінансово-господарської діяльності дочірніх підприємств, заснованих державними акціонерними товариствами, 100% акцій яких належать державі

Повноваження органів Державної фінансової інспекції України, які стали правонаступниками органів контрольно-ревізійної служби, регламентуються ч. 1 ст. 2 Закону України від 26 січня 1993 р. № 2939-XII «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин), відповідно до якої головним завданням контрольно-ревізійної служби є здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності в міністерствах та інших органах виконавчої влади, в державних фондах, у бюджетних установах і у суб'єктів господарювання державного сектора економіки, а також на підприємствах і в організаціях, які отримують (отримували в періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) дер-

жавне чи комунальне майно, виконанням місцевих бюджетів, розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у подальшому.

Державний фінансовий контроль реалізується державною контрольно-ревізійною службою через проведення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування.

Суб'єктами господарювання державного сектора економіки згідно з ч. 2 ст. 22 ГК є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка в статутному капіталі яких перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

Згідно із п. 1 ч. 2 ст. 55 ГК суб'єктами господарювання є господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України (далі – ЦК), державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку.

Поняття «підприємство» визначене ст. 62 ГК, згідно з яким підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами.

Стаття 63 ГК визначає види та організаційні форми підприємств, до яких відносить: приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи); підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності); комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади; державне підприємство, що діє на основі державної власності; підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності).

Таким чином, критерієм віднесення підприємства до конкретного виду є форма власності, на основі якої діє таке підприємство.

Відповідно до ст.ст. 73–77 ГК до кола державних підприємств відносяться державні унітарні підприємства, державні комерційні підприємства та казенні підприємства.

Частиною 1 ст. 56 ГК встановлено, що суб'єкт господарювання може бути утворений за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій і громадян шляхом заснування нового, реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання з додержанням вимог законодавства.

Суди встановили, що дочірнє підприємство «Західдорвибхпром» відкритого акціонерного товариства «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України» (далі – ДП, Компанія відповідно) було створене одним засновником – Компанією, що підтверджується Статутом, та є його дочірнім підприємством.

Відповідно до п. 4.2 Статуту дочірнього підприємства «Західдорвибхпром» відкритого акціонерного товариства «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України» майно підприємства складається з виробничих та невиробничих фондів, а також інших цінностей, вартість яких відображається на самостійному балансі підприємства, яке передається засновником підприємству у господарське відання.

Згідно з ч. 8 ст. 63 ГК підприємство визнається дочірнім у випадках існування залежності від іншого підприємства, передбачених ст. 126 цього Кодексу.

Стаття 126 ГК визначає поняття асоційованих підприємств, згідно з якою асоційовані підприємства (господарські організації) – це група суб'єктів господарювання – юридичних осіб, пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному фонді та/або управлінні. Залежність між асоційованими підприємствами може бути простою і вирішальною.

Таким чином, ГК розглядає поняття «дочірнє підприємство» як ознаку залежності такого підприємства від іншого, контролюючого підприємства, а не як окрему організаційно-правову форму.

Відповідно до ч. 1 ст. 141 ГК до державного майна у сфері господарювання належать цілісні майнові комплекси дер-

жавних підприємств або їх структурних підрозділів, нерухоме майно, інше окреме індивідуально визначене майно державних підприємств, акції (частки, паї) держави у майні суб'єктів господарювання різних форм власності, а також майно, закріплене за державними установами і організаціями з метою здійснення необхідної господарської діяльності, та майно, передане в безоплатне користування самоврядним установам і організаціям або в оренду для використання його у господарській діяльності.

Стаття 326 ЦК визначає, що у державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна. Від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідно органи державної влади.

Як убачається з постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 221 «Про утворення відкритого акціонерного товариства «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України», прийнятої на виконання Указу Президента України від 8 листопада 2001 р. № 1056 «Про заходи щодо підвищення ефективності управління дорожнім господарством України», засновником Компанії є держава в особі Державної служби автомобільних доріг; повноваження вищого органу управління покладаються на засновника Компанії; у державній власності закріплюються 100% акцій Компанії із заборобою їх відчуження, використання для формування статутних фондів будь-яких суб'єктів господарювання, передачі в управління будь-яким особам та вчинення будь-яких дій, наслідком яких може бути відчуження цих акцій з державної власності, зокрема передача в заставу, до прийняття окремого рішення щодо приватизації Компанії; акціонерами Компанії є держава в особі Державної служби автомобільних доріг до прийняття в установленому порядку рішення про приватизацію Компанії.

Ураховуючи викладене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах дійшла висновку, що оскільки засновник ДП є державним акціонерним товариством, 100% акцій якого належать державі, ДП як його дочірнє підприємство за своєю сутністю також є державним підприємством, адже діє на основі державної власності, переданої йому засновником у господарське відання, а відтак дії Державної фінансової інспекції в Тернопільській області

щодо наміру проведення ревізії (перевірки) фінансово-господарської діяльності ДП є такими, що вчинені на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

(постанова Верховного Суду України від 14 жовтня 2014 р. у справі № 21-452а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ч. 5 ст. 19 Закону України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (у редакції Закону України від 22 грудня 2011 р. № 4212-VI «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом») щодо непоширення дії мораторію на задоволення вимог кредиторів на виплату заробітної плати та нарахованих на ці суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування

Суди встановили, що публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Дніпропетровськгаз» (далі – Товариство) зареєстровано в управлінні Пенсійного фонду України в Царичанському районі Дніпропетровської області (далі – управління ПФУ, ПФУ відповідно) і є платником страхових внесків до ПФУ.

Господарський суд Дніпропетровської області ухвалою від 14 жовтня 2005 р. порушив провадження у справі № Б24/235/05 про банкрутство Товариства, ввів мораторій на задоволення вимог кредиторів, який згідно із ст. 1 Закону № 2343-XII (у редакції, яка діяла до 19 січня 2013 р.; далі – Закон № 2343-XII) (у редакції, яка діяла на час постановлення ухвали) передбачає зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію.

9 квітня 2013 р. управління ПФУ прийняло спірне рішення, яким за несвоєчасну сплату страхових внесків нараховано пеню в сумі 4774 грн. 8 коп. за період з 18 грудня 2012 р. по 13 березня 2013 р.

З урахуванням періоду, що перевірявся відповідачем, правовідносини у цій справі були предметом регулювання Закону України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у двох редакціях.

У період до 19 січня 2013 р. питання забезпечення вимог кредиторів і мораторій на задоволення вимог кредиторів регламентувалися, зокрема, ст. 12 Закону № 2343-XII.

Верховний Суд України вже вирішував питання про усунення розбіжностей у застосуванні ст.ст. 1, 12 Закону № 2343-XII цієї редакції. Зокрема, в постановках від 4 липня 2011 р., 7 травня, 11 червня, 1 жовтня 2012 р. та 26 лютого 2013 р. (справи №№ 21-144а11, 21-289а11, 21-179а12, 21-298а12, 21-34а13 відповідно) він зазначив, що за змістом наведених норм Закону № 2343-XII мораторій на задоволення вимог кредиторів, уведений у зв'язку з порушенням провадження у справі про банкрутство, не зупиняє виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), які виникли після його введення, а відтак не припиняє заходів, спрямованих на їх забезпечення.

Невиконання таких зобов'язань є правопорушенням. Отже, нарахування санкцій, застосування заходів забезпечення за невиконання зазначених зобов'язань і примусове стягнення на підставі виконавчих документів коштів на виконання таких грошових зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), а також штрафних санкцій, ґрунтується на законі.

19 січня 2013 р. набрав чинності Закон України від 22 грудня 2011 р. № 4212-VI «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», яким Закон № 2343-XII викладено в новій редакції. Зокрема, з цієї дати мораторій на задоволення вимог кредиторів було врегульовано ст. 19, яка була чинною на день винесення спірного рішення.

Частиною 5 зазначеної вище статті Закону № 2343-XII передбачено, що дія мораторію на задоволення вимог

кредиторів не поширюється на виплату заробітної плати та нарахованих на ці суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування.

(постанова Верховного Суду України від 2 грудня 2014 р. у справі № 21-543а14)

010.130.000

Правове положення суб'єктів господарювання

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 22 Господарського кодексу України (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – ГК) щодо статусу підприємства державного сектора економіки

Відповідно до абзацу 1 ст. 2 Закону України від 26 січня 1993 р. № 2939-XII «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» (далі – Закон № 2939-XII) головним завданням державної контрольно-ревізійної служби є здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової світності, зокрема і в суб'єктів господарювання державного сектора економіки.

Суб'єктами господарювання державного сектора економіки відповідно до ч. 2 ст. 22 ГК (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин) є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному фонді яких перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність.

Зі змісту наведеної норми вбачається, що однією з обов'язкових умов віднесення тієї чи іншої юридичної особи до категорії суб'єктів господарювання державного сектора економіки

є наявність у статному фонді такого суб'єкта частки держави. При цьому частка держави в статному фонді такого суб'єкта має перевищувати 50% або частка держави в статутному фонді такого суб'єкта має надавати державі право вирішального впливу на господарську діяльність цього суб'єкта.

НАК «Нафтогаз України» утворено на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 25 травня 1998 р. № 747 (далі – Постанова № 747) на базі підприємств цілої галузі на виконання Указу Президента України від 25 лютого 1998 р. № 151/98 «Про реформування нафтогазового комплексу». Статутний фонд цієї компанії сформований державою шляхом передачі до нього майна державних підприємств (організацій), акцій корпоративних підприємств та пакетів акцій відкритих акціонерних товариств, залишених у державній власності. Державі належить 100% акцій зазначеної компанії, які випущені на величину її статутного фонду, до прийняття в установленому порядку рішення про їх продаж. Компанію було утворено з метою сприяння структурній перебудові нафтової, газової та нафтопереробної галузі економіки України, підвищення рівня енергетичної безпеки держави, забезпечення ефективного функціонування та розвитку нафтогазового комплексу, більш повного задоволення потреб промислових і побутових споживачів у сировині та паливно-енергетичних ресурсах і отримання прибутку шляхом провадження підприємницької діяльності.

Згідно з положеннями Статуту Національної акціонерної компанії «Нафтогаз», затвердженого Постановою № 747 (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Статут) засновником компанії є держава в особі Кабінету Міністрів України. Акціонером компанії є держава в особі Мінпаливенерго – до прийняття в установленому порядку рішення про приватизацію пакета акцій компанії та в особі Фонду державного майна – після передачі йому пакета акцій компанії, визначеного для продажу згідно з рішенням про приватизацію.

Компанія визначена як господарська структура, що здійснює управління об'єктами державної власності, зокрема корпоративними правами, що належать державі у статутному капіталі господарських товариств та передані до статутного капіталу компанії (п. 12 Статуту). У розділі Статуту «майно Компанії» у п. 31 міститься заборона відчужувати зазначені пакети акцій і державне майно у будь-який спосіб без рішення засновника.

Частиною 8 ст. 10 Закону України від 21 вересня 2006 р. № 185-V «Про управління об'єктами державної власності» запроваджено підхід щодо права управління державними корпоративними правами, згідно з яким корпоративні права держави, передані уповноваженим особам в управління, не можуть бути відчужені з державної власності без дозволу Кабінету Міністрів України. Стосовно них не можуть вчинятися дії, наслідком яких може бути відчуження цих корпоративних прав з державної власності. Відчуження корпоративних прав держави здійснюється відповідно до законодавства з питань приватизації.

Аналіз зазначених норм матеріального права дає підстави колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійти висновку про те, що якщо акції, права на які у підприємстві державного сектора економіки належать державі, передаються в управління іншому підприємству державного сектора економіки, підприємство, яке передало акції, відповідно до ст. 22 ГК не втрачає статусу підприємства державного сектора економіки, і його діяльність може бути перевірена органами державної контрольно-ревізійної служби.

Згідно з додатком № 2 до Постанови № 747 ВАС «Укрнафта» значиться у переліку акціонерних товариств, пакети акцій яких залишені у державній власності і передаються до статутного фонду НАК «Нафтогаз» (передається 50% акцій плюс одна акція). Отже, ВАС «Укрнафта» внаслідок такої передачі акцій не втратила статусу підприємства державного сектора економіки і згідно з ч. 1 ст. 2 Закону № 2939-XII органи контрольно-ревізійної служби мають повноваження (компетенцію) проводити державний фінансовий контроль фінансово-господарської діяльності ВАС «Укрнафта».

(постанова Верховного Суду України від 8 липня 2014 р. у справі № 21-55а14)

030.000.000
ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ПОДАТКИ
І ЗБОРИ (ОБОВ'ЯЗКОВІ ПЛАТЕЖІ)

030.010.000
Податок на прибуток
підприємств

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 8.3, підпункту 8.7.1 п. 8.7 ст. 8 Закону України від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 334/94-ВР) щодо порядку визначення та нарахування амортизаційних відрахувань

Абзацом 1 п. 1.18 ст. 1 Закону № 334/94-ВР у редакції Закону України від 24 грудня 2002 р. № 349-IV лізингову (орендну) операцію визначено як господарську операцію фізичної чи юридичної особи (орендодавця), що передбачає надання основних фондів або землі у користування іншим фізичним чи юридичним особам (орендарям) за орендну плату та на визначений строк. При цьому зазначеною нормою передбачено, що операції з лізингу (оренди) цілісних майнових комплексів державних підприємств регулюються відповідним законодавством.

Таким законодавчим актом є Закон України від 10 квітня 1992 р. № 2269-XII «Про оренду державного та комунального майна» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2269-XII), за правилами ч. 3 ст. 23 якого амортизаційні відрахування на основні фонди і нематеріальні активи у складі орендованих цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів нараховує та залишає у своєму розпорядженні орендар, який використовує їх на відновлення орендованих основних фондів. Право власності на майно, придбане орендарем за рахунок амортизаційних відрахувань, належить власнику орендованого майна (державі), якщо інше не передбачено договором оренди.

Суди встановили, що за умовами договору оренди цілісного майнового комплексу по виробництву, транспортуванню тепла та електроенергії, укладеного «Шосткинським підприємством «Харківенергоремонт» і Шосткинською міською радою 2 лютого 2007 р., орендар приєднує до свого майна орендоване майно в установленому порядку, яке включається до балансу орендаря з зазначенням, що це майно є орендованим (п. 1.4); амортизаційні відрахування на орендоване майно нараховує та залишає у своєму розпорядженні і використовуються на повне відновлення орендованих основних фондів (п. 4.1).

З огляду на викладене колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що амортизація основних фондів та нематеріальних активів, які входять до складу орендованого цілісного майнового комплексу державного підприємства, є ідентичною амортизації власних основних фондів, а тому суми амортизаційних відрахувань за зазначеними основними фондами та нематеріальними активами мають визначатися та нараховуватися відповідно до вимог п. 8.3 ст. 8 Закону № 334/94-ВР. Балансова вартість такого цілісного майнового комплексу включається до сукупної балансової вартості основних фондів орендаря, зокрема, при розрахунку 10% ліміту витрат на поліпшення основних фондів, які згідно з підпунктом 8.7.1 п. 8.7 ст. 8 Закону № 334/94-ВР можуть бути віднесені до валових.

Про правильність такого висновку свідчить і подальше вдосконалення законодавцем правового регулювання спірних відносин шляхом відображення у Податковому кодексі України правила, за яким амортизації підлягають, зокрема, витрати на придбання основних засобів (п. 144.1 ст. 144), при цьому до придбання прирівнюються операції з отримання основних засобів у разі отримання їх в оренду у складі цілісного майнового комплексу відповідно до Закону № 2269-XII (підпункт 146.17.2 п. 146.17 ст. 146).

Крім того, зважаючи на численні листи як податкових, так і інших органів державної влади, які містять протилежні роз'яснення платникам податків щодо застосування норм законів № 334/94-ВР та № 2269-XII при амортизації орендованих основних фондів та витрат, пов'язаних із їх поліпшенням, не можна залишити поза увагою закріплену у підпункті 4.4.1 п. 4.4 ст. 4

Закону України від 21 грудня 2000 р. № 2181-III «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (чинного на час виникнення спірних відносин) вказівку закону на необхідність прийняття рішення на користь саме платника податків у разі виникнення конфлікту інтересів.

(постанова Верховного Суду України від 28 жовтня 2014 р. у справі № 21-320а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень підпунктів 7.2.1 та 7.2.3 п. 7.2 ст. 7 Закону України від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 334/94-ВР) щодо оподаткування нормативних витрат на ведення справи, які відраховуються у разі дострокового припинення дії договору страхування

Відповідно до підпункту 7.2.3 п. 7.2 ст. 7 Закону № 334/94-ВР якщо страховик одержує доходи із джерел інших, ніж ті, що визначені у підпункті 7.2.1 цього пункту, такі доходи оподатковуються за ставкою, встановленою п. 10.1 ст. 10 цього Закону.

Підпунктом 10.1 ст. 10 Закону № 334/94-ВР встановлено ставку податку у розмірі 25% для оподаткування прибутку платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи.

Статтею 28 Закону України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР «Про страхування» (далі – Закон № 85/96-ВР) передбачено підстави та наслідки припинення дії договору страхування.

Так, у разі припинення дії договору страхування, крім договору страхування життя, за вимогою страхувальника страховик повертає йому страхові платежі за період, що залишився до закінчення дії договору, з відрахуванням нормативних витрат на ведення справи, визначених при розрахунку страхового тарифу, фактичних виплат страхових сум та страхового відшкодування, що були здійснені за цим договором страхування. Якщо вимога страхувальника обумовлена порушенням страховиком умов договору страхування, то останній повертає страхувальнику сплачені ним страхові платежі повністю.

У разі дострокового припинення договору страхування, крім страхування життя, за вимогою страховика страхувальнику повертаються повністю сплачені ним страхові платежі. Якщо вимога страховика зумовлена невиконанням страхувальником умов договору страхування, то страховик повертає йому страхові платежі за період, що залишився до закінчення дії договору, з вирахуванням нормативних витрат на ведення справи, визначених при розрахунку страхового тарифу, фактичних виплат страхових сум та страхового відшкодування, що були здійснені за цим договором страхування.

Згідно зі ст. 10 Закону № 85/96-ВР страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) – це плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування.

Аналіз наведених норм права дає підстави для висновку, що сума коштів, яка відраховується страховиком у разі дострокового припинення дії договору страхування на компенсацію нормативних витрат на ведення справи, є складовою страхового платежу, який сплачує страхувальник при укладанні договору страхування, а отже, відноситься до доходу, одержаного від страхової діяльності, який оподатковується за ставками, встановленими підпунктом 7.2.1 п. 7.2 ст. 7 Закону № 334/94-ВР.

(постанова Верховного Суду України від 2 грудня 2014 р. у справі № 21-508а14)

030.030.000

Податок на додану вартість

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 198.6 ст. 198 і п. 201.10 ст. 201 Податкового кодексу України (далі – ПК) щодо особливостей реалізації права платника податку на додану вартість на включення до податкового кредиту сум податку, сплачених ним за наслідками господарських операцій, дійсність та достовірність яких підтверджується внесеними до Єдиного реєстру податкових накладних (далі – Реєстр) податковими наклад-

ними або іншими документами, встановленими ПК, що по-свідчують право на віднесення сум податку до податкового кредиту

У ст. 198 ПК встановлено підстави, за яких у платника податку на додану вартість (далі – ПДВ) виникає право на податковий кредит; визначено умови, дату, час та порядок його формування; визначено права і обов'язки платників податку в цій сфері податкових правовідносин; підстави, що унеможливають віднесення сплаченого (нарахованого) податку до податкового кредиту.

Зокрема, згідно із п. 198.1 цієї статті право на віднесення сум податку до податкового кредиту виникає, зокрема, у разі здійснення операцій з придбання або виготовлення товарів (у тому числі в разі їх ввезення на митну територію України) та послуг.

За п. 198.2 зазначеної статті датою виникнення права платника податку на віднесення сум податку до податкового кредиту вважається дата тієї події, що відбулася раніше: дата списання коштів з банківського рахунку платника податку на оплату товарів/послуг; дата отримання платником податку товарів/послуг, що підтверджено податковою накладною (абзаци 1–3 цього пункту).

Згідно з п. 198.6 не відносяться до податкового кредиту суми податку, сплаченого (нарахованого) у зв'язку з придбанням товарів/послуг, не підтверджені податковими накладними (або підтверджені податковими накладними, оформленими з порушенням вимог чи не підтвердженими митними деклараціями (іншими подібними документами згідно з п. 201.11 ст. 201 цього Кодексу) (в редакції Закону України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (далі – Закон № 2755-VI)). У редакції Закону України від 7 липня 2011 р. № 3609-V, що набрав чинності 6 серпня 2011 р. (далі – Закон № 3609-V) змінено формулювання цього пункту і вказано, що не відноситься до податкового кредиту сума податку, зокрема, підтверджена податковою накладною, яка була оформлена з порушенням вимог ст. 201 ПК.

Норми ст. 201 ПК, до яких відсилають правила п. 198.6 ст. 198 цього Кодексу, регулюють відносини, пов'язані з оформленням і легітимацією податкової накладної. У цій нормі містяться обов'язкові правила щодо форми та порядку заповнення податкових накладних, недотримання яких тягне визнання подат-

кової накладної недійсною; визначено правову природу цього документа, підстави, порядок, умови його складання і надання; встановлено права й обов'язки учасників податкових відносини, пов'язані із складанням, наданням та реєстрацією податкової накладної; передбачено наслідки недотримання обов'язкових вимог щодо форми, змісту та інших дій зі складання, надання та реєстрації податкових накладних.

Так, у п. 201.1 ст. 201 ПК зазначено, що платник податку зобов'язаний надати покупцю (отримувачу) на його вимогу підписану уповноваженою платником особою та скріплену печаткою податкову накладну.

Згідно з п. 201.6 цієї статті податкова накладна є податковим документом і одночасно відображається у податкових зобов'язаннях і реєстрі виданих податкових накладних продавця та реєстрі отриманих податкових накладних покупця.

За п. 201.10 зазначеної статті податкова накладна надається платнику податку, який здійснює операції з постачання товарів (послуг), на вимогу покупця та є підставою для нарахування сум податку, що відносяться до податкового кредиту. За абзацом другим цього пункту продавець зобов'язаний надати покупцю податкову накладну після реєстрації в Реєстрі.

Абзаци 3–5 зазначеного пункту регулюють питання підтвердження дати, часу і факту реєстрації продавцем податкової накладної. Зокрема, про внесення податкової накладної до Реєстру свідчить квитанція в електронному вигляді у текстовому форматі, яка надсилається протягом операційного дня. Дата і час, зафіксовані у такій квитанції, визнаються датою і часом надання продавцем податкової накладної до податкового органу.

Законом № 3609-V п. 201.10 ст. 201 ПК був доповнений новим абзацом, згідно з яким реєстрація податкових накладних та/або розрахунків коригування до податкових накладних у Реєстрі здійснюється не пізніше 20 календарних днів, наступних за датою їх виписки (ця норма набрала чинності з 6 серпня 2011 р. і діяла на час подання платником податку податкової звітності та на час проведення податковим органом камеральної перевірки).

У наступному – сьомому – абзаці цього пункту передбачено право покупця звіряти дані отриманої податкової накладної на відповідність із даними Реєстру.

Абзацом 8 п. 201.10 ст. 201 ПК покупцю товарів/послуг заборонено відносити суми ПДВ до податкового кредиту в разі відсутності факту реєстрації платником податку – продавцем товарів/послуг, податкових накладних у Реєстрі і зобов'язано покупця включити суму податку, вказану в податковій накладній, до суми податкових зобов'язань за відповідний звітний період.

У разі відмови продавця товарів/послуг надати податкову накладну або в разі порушення ним порядку її заповнення та (у редакції Закону № 2755-VI) та/або (у редакції Закону № 3609-V) порядку реєстрації в Реєстрі покупець таких товарів/послуг має право додати до податкової декларації за звітний податковий період заяву зі скаргою на такого постачальника, яка є підставою для включення сум податку до складу податкового кредиту. До такої заяви додаються копії документів, передбачених у цій статті, що засвідчують факт сплати податку у зв'язку з придбанням таких товарів/послуг (абзац 10 п. 201.10 ст. 201 ПК).

Відповідно до підпункту 49.18.1 п. 49.18 ст. 48 ПК податкові декларації подаються за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює календарному місяцю, протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця.

Згідно з п. 1 Порядку ведення Єдиного реєстру податкових накладних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2010 р. № 1246, цей Порядок визначає механізм внесення відомостей, що містяться у податковій накладній та/або розрахунку коригування кількісних і вартісних показників до неї, до Єдиного реєстру податкових накладних платників ПДВ – продавців товарів (послуг), звіряння даних, що містяться у виданих платникам такого податку – покупцям товарів (послуг) податковій накладній та розрахунку коригування з відомостями, що містяться у Реєстрі.

Системний аналіз наведених податкових норм дає підстави дійти висновку, що платник податку має право на включення до податкового кредиту сум податку, сплачених ним за наслідками господарських операцій, дійсність та достовірність яких має підтверджуватися внесеними до Реєстру податковими накладними або іншими доку-

ментами, встановленими ПК, що посвідчують право на віднесення сум податку до податкового кредиту. Це право вони мають незалежно від часу внесення платником податку – продавцем товарів/послуг податкових накладних до Реєстру. Визначальним є факт підтвердження операцій податковими накладними і факт внесення їх до Реєстру в строки, встановлені законодавством: 1) відведені для складання та подання податкової звітності з ПДВ (у редакції Закону № 2755-VI); 2) 20 днів (у редакції Закону № 3609-V). В іншому випадку без подання заяви на постачальника, який своєчасно не зареєстрував податкові накладні, платник податку – покупець товарів/послуг зобов'язаний включити суму податку, вказану в податковій накладній, до суми податкових зобов'язань за відповідний звітний період.

Слід також зазначити, що згідно зі ст. 201 ПК обов'язок із оформлення і реєстрації податкових накладних покладено на платника податку – продавця товарів (послуг), а не платника податку, який формує податковий кредит, і при цьому зазначена стаття не містить імперативних приписів про неприйнятність цих документів через несвоєчасність (не у день надання) внесення їх до Реєстру.

Значення має й те, що на дату подання податкової декларації з ПДВ за звітний період до ст. 201 ПК були внесені згадані вище зміни, які дають підстави вважати, що час складання і надання податкової накладної та час реєстрації цього документа можуть не збігатися.

(постанова Верховного Суду України від 16 вересня 2014 р. у справі № 21-259a14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування підпунктів 7.7.1, 7.7.2, 7.7.4, 7.7.5, 7.7.6 п. 7.7 ст. 7 Закону України від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» (далі – Закон № 168/97-ВР) щодо особливостей відшкодування податку на додану вартість (далі – ПДВ) платникам податків, контрагенти яких не виконали свого зобов'язання зі сплати податку до бюджету

Правове становище, умови, підстави та порядок реалізації права на визначення сум податку, що підлягають відшкодуванню з Державного бюджету України, на час виникнення спірних правовідносин регулювалися п. 7.7 ст. 7 Закону № 168/97-ВР.

Відповідно до підпунктів 7.7.4, 7.7.5 п. 7.7 ст. 7 цього Закону платник податку, який має право на отримання бюджетного відшкодування та прийняв рішення про повернення повної суми бюджетного відшкодування, подає відповідному податковому органу податкову декларацію та заяву про повернення такої повної суми бюджетного відшкодування, яка відображається у податковій декларації. Протягом 30 днів, наступних за днем отримання податкової декларації, податковий орган проводить камеральну перевірку заявлених у ній даних. За наявності достатніх підстав вважати, що розрахунок суми бюджетного відшкодування було зроблено з порушенням норм податкового законодавства, податковий орган має право протягом того ж строку провести позапланову виїзну перевірку (документальну) платника для визначення достовірності нарахування такого бюджетного відшкодування.

Податковий орган зобов'язаний у п'ятиденний термін після закінчення перевірки надати органу державного казначейства висновок із зазначенням суми, що підлягає відшкодуванню з бюджету.

Відповідно до підпункту 7.7.6 п. 7.7 ст. 7 Закону № 168/97-ВР на підставі отриманого висновку відповідного податкового органу орган державного казначейства надає платнику податку зазначену в ньому суму бюджетного відшкодування шляхом перерахування коштів з бюджетного рахунку на поточний банківський рахунок платника податку в обслуговуючому банку протягом п'яти операційних днів після отримання висновку податкового органу.

У справі, що розглядається, суди встановили, що ДПІ за результатами перевірки правильності заявлених до відшкодування сум податку фактично не заперечила товарності й реальності господарських операцій із придбання товарів і сплати ПДВ, не висловила застережень щодо дійсності податкових накладних та інших первинних документів, наданих ТОВ на підтвердження факту сплати податку і достовірність цих операцій, але попри це не склала і не подала до органу державного казначейства

висновок із зазначенням суми, що підлягає відшкодуванню з бюджету.

У контексті цих обставин справи контролюючий орган у межах правил підпункту 7.7.5 п. 7.7 ст. 7 Закону № 168/97-ВР може (має право) провести перевірку достовірності нарахування бюджетного відшкодування за умови наявності достатніх підстав вважати, що розрахунок суми бюджетного відшкодування було зроблено з порушенням податкового законодавства, якщо ці порушення були допущені саме платником податку при поданні податкової звітності і заяви про бюджетне відшкодування. Така перевірка, зокрема, не виключає можливості перевірки товарності та реальності господарських операцій із контрагентами платника податку.

Водночас ці норми права не встановлюють залежність виплати бюджетного відшкодування від сплати ПДВ контрагентами платника податку і не дають права контролюючому органу не подавати органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетного відшкодування, висновок із зазначенням суми, що підлягає відшкодуванню, з підстави незавершення перевірки контрагентів платника податків, які були постачальниками/продавцями товарів/послуг, на вартість яких нарахований і сплачений податок, що підлягає відшкодуванню.

Таке розуміння зазначених норм права Верховний Суд України сформулював у постановках від 9 вересня 2008 р. (справа № 21-500во08) та 1 червня 2010 р. (справа № 21-573во10), суть якого полягає в тому, що якщо контрагент не виконав свого зобов'язання зі сплати податку до бюджету, то це тягне відповідальність та негативні наслідки саме для цього платника податку. Зазначені обставини не є підставою для позбавлення платника податку права на відшкодування ПДВ у випадку, коли останній виконав усі передбачені законом умови стосовно отримання такого відшкодування та має необхідні документальні підтвердження розміру свого податкового кредиту.

(постанова Верховного Суду України від 14 жовтня 2014 р. у справі № 21-318а14)

060.000.000
ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ
РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ
ТА ДЕРЖАВНИМИ
ЦІЛЬОВИМИ ФОНДАМИ

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ч. 13 ст. 20 Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1058-IV), п. 11.17 Інструкції про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України, затвердженої постановою правління Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) від 19 грудня 2003 р. № 21-1 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 16 січня 2004 р. за № 64/8663; у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Інструкція) щодо поширення законодавства про порядок повернення надміру або помилково сплачених страхових внесків на частини сум єдиного податку, сплачених суб’єктами підприємницької діяльності – юридичними особами, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, що перераховується органами Державного казначейства України (далі – Держказначейства) на рахунки органів ПФУ та зараховується в рахунок сплати страхових платежів

Закон України № 1058-IV регулює відносини, що виникають між суб’єктами системи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування (ст. 5). Дія інших нормативно-правових актів може поширюватися на ці правовідносини лише у випадках, передбачених зазначеним Законом, або в частині, що йому не суперечить. Виключно цим нормативно-правовим актом визначаються: принципи та структура системи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування; коло осіб, на яких поширюється його дія; перелік платників

страхових внесків, їх права та обов'язки; порядок нарахування, обчислення, сплати цих внесків і стягнення заборгованості за ними.

Згідно зі ст. 1 вказаного Закону страхові внески – кошти відрахувань на соціальне страхування та збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, сплачені згідно із законодавством, що діяло раніше; кошти, сплачені на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування відповідно до цього Закону.

Спеціальним законодавством, зокрема Указом Президента України від 3 липня 1998 р. № 727/98 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» (чинним на час виникнення спірних відносин; далі – Указ № 727/98), запроваджено спеціальний режим оподаткування, обліку та звітності, спрямований на підтримку суб'єктів малого підприємництва.

Відповідно до ст. 3 Указу № 727/98 суб'єкти підприємницької діяльності – юридичні особи сплачують єдиний податок щомісяця не пізніше 20 числа наступного місяця на окремий рахунок відділень Державного казначейства України (далі – Держказначейство). Відділення Держказначейства наступного дня після надходження коштів перераховують суми єдиного податку у таких розмірах: до Державного бюджету України – 20%; до місцевого бюджету – 23%; до ПФУ – 42%; на обов'язкове соціальне страхування – 15%.

Пунктом 5 Порядку зарахування, розмежування і обліку єдиного податку суб'єктів малого підприємництва, затвердженого наказом Головного управління Держказначейства від 29 грудня 1998 р. № 107, передбачено, що розподіл суми єдиного податку суб'єктів малого підприємництва між державним бюджетом, місцевими бюджетами, ПФУ, Фондом соціального страхування у співвідношенні, встановленому Указом № 727/98, здійснюють відділи розмежування та оперативного-аналітичного обліку державних доходів територіальних відділень Держказначейства.

У своїх листах від 19 березня 2004 р. № 2645/04 та 15 жовтня 2007 р. № 16442/03-30 ПФУ надав роз'яснення платникам страхових внесків, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, про те, що частина сум єдиного податку, що перераховується органами Держказначейства на рахунки ор-

ганів ПФУ, зараховується в рахунок сплати страхових внесків, нарахованих страхувальником у встановлених законодавством розмірах на суми фактичних витрат на оплату праці (грошового забезпечення) працівників. Зарахування здійснюється на підставі платіжного документа, який підтверджує сплату єдиного податку, поданого платником одночасно з поданням до органів ПФУ щомісячного розрахунку суми страхових внесків, та даних органів Держказначейства про перерахування до бюджету ПФУ частини сум єдиного податку.

Таким чином, сплачена суб'єктами підприємницької діяльності – юридичними особами, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, частина сум єдиного податку, що перераховується органами Держказначейства на рахунки органів ПФУ, зараховується в рахунок сплати страхових внесків.

Суди встановили, що станом на 1 березня 2011 р. за приватним підприємством «Висотбудреставрація» як платником єдиного податку відповідно до Указу № 727/98 рахується переплата по частині суми обов'язкових страхових платежів, перерахованої Держказначейством на рахунок ПФУ, в сумі 40 556 грн. 90 коп., що підтверджується актом звірки від 14 березня 2011 р. № 114 та листом управління ПФУ від 18 квітня 2011 р. № 2764/02.

Відповідно до ч. 13 ст. 20 Закону № 1058-IV суми надміру сплачених чи помилково сплачених страхових внесків до солідарної системи повертаються страхувальникам або за їх згодою зараховуються в рахунок майбутніх платежів страхових внесків у порядку і в строки, визначені правлінням ПФУ.

Облік надходжень і витрат коштів ПФУ, відповідно до ч. 1 ст. 76 Закону № 1058-IV здійснюють виконавчі органи ПФУ.

Порядок повернення надміру сплачених страхових внесків, що діяв під час сплати позивачем єдиного податку, тобто до 1 січня 2011 р., було врегульовано підзаконними нормативно-правовими актами, а саме: п. 11.17 Інструкції, який в подальшому був виключений на підставі постанови правління ПФУ від 22 жовтня 2010 р. № 25-1, та Порядком ведення органами Пенсійного фонду України обліку надходження платежів зі збору на обов'язкове державне пенсійне страхування та інших платежів, затвердженим постановою правління ПФУ від 19 січня 2002 р. № 2-4 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 1 березня 2002 р. за № 212/6500), який з 1 січня 2011 р. втратив чинність.

Разом із тим із 1 січня 2011 р. набрав чинності Порядок зарахування в рахунок майбутніх платежів єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування або повернення помилково сплачених коштів, затверджений постановою правління ПФУ від 27 вересня 2010 р. № 21-1 (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 жовтня 2010 р. за № 955/18250; далі – Порядок).

Саме цей Порядок був чинним на час виникнення спірних відносин і визначав, зокрема, процедуру повернення коштів помилкової або надмірної сплати сум єдиного внеску та/або застосованих фінансових санкцій або інших коштів на відповідний рахунок органу ПФУ, відкритий в органах Держказначейства для їх зарахування, відповідно до встановленого розміру єдиного внеску (п. 4 Порядку). Механізм повернення надміру сплачених страхових внесків був аналогічним тому, який діяв до 1 січня 2011 р.

Слід зазначити, що страхові платежі та внески за своїм правовим статусом є одним і тим же, і розпорядником цих коштів є ПФУ.

Ураховуючи вищенаведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України на підставі аналізу зазначених норм права дійшла висновку, що сплачена суб'єктами підприємницької діяльності – юридичними особами, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, частина сум єдиного податку, що перераховується органами Держказначейства на рахунки органів ПФУ, зараховується в рахунок сплати страхових платежів, у зв'язку з чим на них поширюється законодавство щодо порядку повернення надміру або помилково сплачених страхових внесків.

(постанова Верховного Суду України від 4 листопада 2014 р. у справі № 21-311а14)

080.000.000

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст.ст. 71, 72, 74 Податкового кодексу України (далі – ПК) щодо виключення з баз даних інформації, яка використовується для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючого органу

Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, щодо компетенції контролюючих органів, повноважень і обов'язків їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальності за порушення податкового законодавства, урегульовані ПК.

У п. 61.1 ст. 61 цього Кодексу визначено, що податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Способом здійснення такого контролю є, зокрема, інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів (підпункт 62.1.2 п. 62.2 ст. 62 ПК).

Відповідно до ст. 71 ПК інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів – це комплекс заходів щодо збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання покладених на контролюючі органи функцій.

Згідно з приписами підпункту 72.1.1 п. 72.1 ст. 72 ПК для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючого органу використовується інформація, що надійшла, зокрема: від платників податків та податкових агентів, що міститься в податкових деклараціях, розрахунках, інших звітних документах; що міститься у наданих великими платниками податків в електронній формі копіях документів з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинних документах, які ведуться в електронній формі, реєстрах бухгалтерсько-

го обліку, фінансовій звітності, інших документах, пов'язаних з обчисленням та сплатою податків і зборів; про фінансово-господарські операції платників податків.

У п. 74.1 ст. 74 ПК зазначено, що податкова інформація, зібрана відповідно до цього Кодексу, може зберігатися та опрацьовуватися в інформаційних базах контролюючих органів або безпосередньо посадовими (службовими) особами контролюючих органів.

Суди попередніх інстанцій встановили, що у період з 13 грудня 2012 р. по 10 січня 2013 р. державна податкова інспекція у Ленінському районі м. Миколаєва Головного управління Міністерства доходів і зборів України у Миколаївській області провела документальну позапланову виїзну перевірку, на підставі якої складено акт від 17 січня 2013 р. та на його підставі внесено інформацію щодо непідтвердження доходів, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток, до автоматизованих систем «Результати співставлення податкових зобов'язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів на рівні ДПА України» та «Аудит».

Висновки, викладені у зазначеному акті, є відображенням дій податкових інспекторів, не породжують правових наслідків для платника податків і, відповідно, такий акт не порушує прав останнього.

Включення суб'єктом владних повноважень до бази даних інформації про таку перевірку не створює жодних перешкод для діяльності платника податку.

Виходячи із системного тлумачення ст.ст. 71, 72, 74 ПК колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла такого правового висновку: для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючого органу використовується інформація, що надійшла за результатами податкового контролю і не може бути виключена з баз даних, якщо дії зі здійснення такого контролю не визнані протиправними в установленому порядку.

(постанова Верховного Суду України від 9 грудня 2014 р. у справі № 21-511а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень п. 1.3 ст. 1, підпункту 3.1.1 п. 3.1 ст. 3, п. 4.1 ст. 4, підпунктів 7.4.1 та 7.4.5 п. 7.4, підпункту 7.5.1 п. 7.5, підпунктів 7.7.1, 7.7.2 п. 7.7 ст. 7 Закону України

від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 168/97-ВР) щодо відсутності підстав у органі податкової служби для прийняття податкового повідомлення-рішення про визначення грошового зобов'язання платнику податків за результатами перевірки, призначеної в рамках кримінальної справи, за відсутності відповідного рішення суду в кримінальній справі

Відповідно до підпункту 78.1.11 п. 78.1 ст. 78 Податкового кодексу України (далі – ПК) однією з підстав проведення документальної позапланової виїзної перевірки є отримання постанови суду (ухвали суду) про призначення перевірки або постанови органу дізнання, слідчого, прокурора, винесеної ними відповідно до закону у кримінальних справах, що перебувають у їх провадженні.

У разі, якщо грошове зобов'язання розраховується органом державної податкової служби за результатами перевірки, призначеної відповідно до кримінально-процесуального закону або закону про оперативно-розшукову діяльність, податкове повідомлення-рішення за результатами такої перевірки не приймається до дня набрання законної сили відповідним рішенням суду. Матеріали перевірки разом з висновками органу державної податкової служби передаються правоохоронному органу, що призначив перевірку. Статус таких матеріалів перевірки та висновків органу державної податкової служби визначається кримінально-процесуальним законом або законом про оперативно-розшукову діяльність (п. 86.9 ст. 86 ПК).

У справі, що розглядається, суди встановили, що на момент прийняття спірних податкових повідомлень-рішень у відповідача не було відомостей про прийняття судом рішення по кримінальній справі, в межах якої проведено документальну перевірку позивача.

На думку колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, відсутність відповідного рішення суду в кримінальній справі не дає підстав органі податкової служби для прийняття податкового повідомлення-рішення про визначення грошового зобов'язання платнику податків за результатами перевірки, призначеної в рамках кримінальної справи.

(постанова Верховного Суду України від 23 грудня 2014 р. у справі № 21-576а14)

090.000.000

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 7 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України (далі – ПК) щодо відповідальності за неподання (несвоєчасне подання) податкової звітності

Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів з 1 січня 2011 р., регулюються ПК, котрим визначено вичерпний перелік податків і зборів, що справляються в Україні, порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Відповідно до п. 109.1 ст. 109 ПК податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених цим Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Статтею 120 ПК визначено, що неподання або несвоєчасне подання платником податків або іншими особами, зобов'язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій (розрахунків), тягнуть накладення штрафу в розмірі 170 грн. за кожне таке неподання або несвоєчасне подання. Ті самі дії, вчинені платником податків, до якого протягом року було застосовано штраф за таке порушення, тягнуть накладення штрафу в розмірі 1020 грн. за кожне таке неподання або несвоєчасне подання.

Водночас п. 7 підрозділу 10 «Інші перехідні положення» розділу XX «Перехідні положення» ПК передбачено, що штрафні санкції за порушення податкового законодавства за період з

1 січня по 30 червня 2011 р. застосовуються у розмірі не більше 1 грн. за кожне порушення.

Зі змісту вказаного пункту випливає, що ця норма встановлює особливості застосування штрафних санкцій до суб'єктів господарювання за порушення податкового законодавства у визначений період, які полягають у встановленні максимальної ставки санкцій за кожне порушення.

Системний аналіз наведених норм ПК дає підстави вважати, що неподання (несвоєчасне подання) податкової звітності слід розуміти як порушення податкового законодавства, за яке відповідно до п. 7 підрозділу 10 «Інші перехідні положення» розділу XX «Перехідні положення» ПК може бути застосована відповідальність, передбачена п. 120.1 ст. 120 ПК, але не більше 1 грн. за кожне порушення.

(постанова Верховного Суду України від 1 липня 2014 р. у справі № 21-203а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень підпункту 17.1.7 п. 17.1 ст. 17 Закону України від 21 грудня 2000 р. № 2181-III «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2181-III) щодо відповідальності за несплату у визначені терміни узгодженої суми податкового зобов'язання

Згідно з підпунктами 1.2 та 1.3 ст. 1 Закону № 2181-III податкове зобов'язання – це зобов'язання платника податків сплатити до бюджетів або державних цільових фондів відповідну суму коштів у порядку та у строки, визначені цим Законом або іншими законами України, а податковий борг (недоїмка) – податкове зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), самостійно узгоджене платником податків або узгоджене в адміністративному чи судовому порядку, але не сплачене у встановлений строк, а також пеня, нарахована на суму такого податкового зобов'язання.

Згідно з підпунктом 5.3.1 п. 5.3 ст. 5 Закону № 2181-III платник податків зобов'язаний самостійно сплатити суму подат-

кового зобов'язання, зазначену у поданій ним податковій декларації, протягом 10 календарних днів, наступних за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого підпунктом 4.1.4 п. 4.1 ст. 4 цього Закону для подання податкової декларації.

Відповідно до підпункту 17.1.7 п. 17.1 ст. 17 Закону № 2181-III у разі коли платник податків не сплачує узгоджену суму податкового зобов'язання протягом граничних строків, визначених цим Законом, такий платник податку зобов'язаний сплатити штраф у таких розмірах:

при затримці до 30 календарних днів, наступних за останнім днем граничного строку сплати узгодженої суми податкового зобов'язання, – у розмірі 10% погашеної суми податкового боргу;

при затримці від 31 до 90 календарних днів включно, наступних за останнім днем граничного строку сплати узгодженої суми податкового зобов'язання, – у розмірі 20% погашеної суми податкового боргу;

при затримці, що є більшою 90 календарних днів, наступних за останнім днем граничного строку сплати узгодженої суми податкового зобов'язання, – у розмірі 50% погашеної суми податкового боргу.

На підставі аналізу зазначених норм права колегія суддів дійшла висновку про те, що передбачена підпунктом 17.1.7 п. 17.1 ст. 17 Закону № 2181-III штрафна санкція може бути застосована до платника податку лише тоді, коли податкове зобов'язання є узгодженим і таким, що сплачене із затримкою на визначені цим пунктом терміни.

Закон № 2181-III не містить винятків для застосування штрафу за порушення граничних строків сплати узгодженої суми податкового зобов'язання в залежності від того, як платник податку її сплатив – добровільно чи на підставі рішення суду, в тому числі і у випадку розстрочення його виконання.

(постанова Верховного Суду України від 18 вересня 2014 р. у справі № 21-279a14)

100.000.000

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ВИТРАТИ І ВИТРАТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування Положення про Державну фінансову інспекцію України, затвердженого Указом Президента України від 23 квітня 2011 р. № 499/2011 (далі – Положення), та норм Закону України від 26 січня 1993 р. № 2939-XII «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2939-XII) щодо порядку виконання вимог органу державного фінансового контролю про усунення порушень, виявлених у ході перевірки підконтрольних установ

Згідно з Положенням Державна фінансова інспекція України (далі – Держфінінспекція) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Держфінінспекція відповідно до покладених на неї завдань вживає в установленому порядку заходів до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства та притягнення до відповідальності винних осіб, а саме: вимагає від керівників та інших підконтрольних установ усунення виявлених порушень законодавства; звертається до суду в інтересах держави, якщо підконтрольною установою не забезпечено виконання вимог до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів <...> (підпункт 4 п. 4 Положення).

Відповідно до п. 6 Положення Держфінінспекція для виконання покладених на неї завдань має право в установленому порядку, зокрема, пред'являти керівникам та іншим особам

підприємств, установ та організацій, що контролюються, обов'язкові до виконання вимоги щодо усунення виявлених порушень законодавства; при виявленні збитків, завданих державі чи об'єкту контролю, визначати їх розмір згідно з методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України.

Також Положенням установлено, що у разі якщо підконтрольною установою не забезпечено виконання вимог до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів, Держфінінспекція має право звернутися до суду в інтересах держави.

Зазначені норми кореспондуються з положеннями п. 7 ст. 10 Закону № 2939-XII, згідно з якими державній контрольно-ревізійній службі надано право пред'являти керівникам та іншим службовим особам підконтрольних установ, що ревізуються, вимоги щодо усунення виявлених порушень законодавства з питань збереження і використання державної власності та фінансів, вилучати в судовому порядку до бюджету виявлені ревізіями приховані і занижені валютні та інші платежі, ставити перед відповідними органами питання про припинення бюджетного фінансування і кредитування, якщо отримані підприємствами, установами та організаціями кошти і позички використовуються з порушенням чинного законодавства.

Аналіз наведених норм дає підстави вважати, що органу державного фінансового контролю надано можливість здійснювати контроль за використанням коштів державного і місцевого бюджету та у разі виявлення порушень законодавства пред'являти обов'язкові до виконання вимоги щодо усунення таких правопорушень.

При виявленні збитків, завданих державі чи об'єкту контролю, орган державного фінансового контролю має право визначати їх розмір згідно з методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України, та звернутися до суду в інтересах держави, якщо підконтрольною установою не забезпечено виконання вимог до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів.

Вимога органу державного фінансового контролю спрямована на корегування роботи підконтрольної організації та приве-

дення її у відповідність із вимогами законодавства і у цій частині вона є обов'язковою до виконання. Що стосується відшкодування виявлених збитків, завданих державі чи об'єкту контролю, то про їх наявність може бути зазначено у вимозі, але вони не можуть бути примусово стягнуті шляхом вимоги. Такі збитки відшкодовуються у добровільному порядку або шляхом звернення до суду з відповідним позовом.

На підставі наведеного колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про наявність у органу державного фінансового контролю права пред'являти вимогу про усунення порушень, виявлених у ході перевірки підконтрольних установ, яка обов'язкова до виконання лише в частині усунення допущених порушень законодавства і за допомогою якої неможливо примусово відшкодувати виявлені в ході перевірки збитки.

(постанова Верховного Суду України від 14 жовтня 2014 р. № 21-453а14)

110.000.000 ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

110.050.000 Інвестиційна діяльність

110.050.090 Векселі

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ч. 20 ст. 7 Закону України від 15 вересня 1995 р. № 329/95-ВР «Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби» (був чинним на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 329/95-ВР) щодо підстав для позову до аваліста про стягнення заборгованості за непогашеним векселем

Надання податкового векселя, авальованого банком, в рахунок забезпечення виконання зобов'язань платника податку зі сплати акцизного збору при здійсненні операцій зі спиртом етиловим, а також порядок його погашення передбачено ч. 20 ст. 7 Закону № 329/95-ВР.

Так, відповідно до абзаців 1 та 3 ч. 20 ст. 7 № 329/95-ВР до отримання суб'єктом підприємницької діяльності з акцизного складу спирту етилового неденатурованого, призначеного для переробки на іншу підакцизну продукцію (за винятком винома-теріалів), такий платник акцизного збору зобов'язаний надати органу державної податкової служби України за своїм місцезна-ходженням податковий вексель, авальований банком (податко-ву розписку), який є забезпеченням виконання зобов'язання цього платника у термін до 90 календарних днів, починаючи від дня видачі векселя (податкової розписки), сплатити суму акциз-ного збору, розраховану за ставками для цієї продукції.

У разі якщо передбачений цією статтею податковий вексель, авальований банком (податкова розписка), не погашається у визначений термін, векселедержатель здійснює протест тако-

го векселя (податкової розписки) у неплатежі згідно з чинним законодавством та протягом одного робочого дня з дня здійснення протесту звертається до банку, який здійснив аваль цього векселя (податкової розписки), з опротестованим векселем (податковою розпискою). Банк-аваліст зобов'язаний не пізніше операційного дня, наступного за днем звернення векселедержателя з опротестованим векселем (податковою розпискою), переказати суму, яка вказана у цьому векселі (податковій розписці), векселедержателю.

На виконання ч. 20 ст. 7 Закону № 329/95-ВР постановою Кабінету Міністрів України від 22 червня 2005 р. № 498 затверджено Порядок випуску, обігу та погашення податкових векселів, авальованих банком (податкових розписок), які видаються до отримання спирту етилового неденатурованого і є забезпеченням виконання зобов'язання із сплати акцизного збору (був чинним на час виникнення спірних відносин; далі – Порядок).

Пункт 15 Порядку також передбачає звернення векселедержателя до банку-аваліста за умови опротестування податкового векселя.

Аваль – вексельне поручительство, згідно з яким банк бере на себе відповідальність за оплату податкового векселя перед векселедержателем і яке оформляється шляхом проставлення гарантійного напису банку на кожному примірнику податкового векселя (п. 2 Порядку).

Згідно з п. 294 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 3 березня 2004 р. № 20/5 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 березня 2004 р. за № 283/8882; була чинною на час виникнення спірних відносин; далі – Інструкція) протести векселів про неоплату, неакцепт, недатування акцепту вчиняються нотаріусами відповідно до законодавства України про обіг векселів.

При цьому в силу вимог ст. 8 Закону України від 5 квітня 2001 р. № 2374-III «Про обіг векселів в Україні» та пункту 302 Інструкції вексель, опротестований нотаріусом (виконавчий напис нотаріуса) у встановленому законом порядку, є виконавчим документом.

Виходячи із наведеного, на думку колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, положеннями ч. 20 ст. 7 Закону № 329/95-ВР та пунктом 15

Порядку визначений механізм погашення податкових векселів, авальованих банком (податкових розписок) саме у позасудовому порядку.

Водночас за змістом ст. 32 Уніфікованого закону про переказні векселі та прості векселі, запровадженого Женевською конвенцією від 7 червня 1930 р. (дата приєднання України: 6 липня 1999 р. згідно із Законом України від 6 липня 1999 р. № 826-ХІХ; набрала чинності для України: 6 січня 2000 р.), аваліст відповідає так само, як і та особа, зобов'язання якої він забезпечив, і його зобов'язання є дійсним навіть у тому разі, якщо те зобов'язання, яке він забезпечував, виявиться недійсним з будь-якої іншої причини, ніж дефект форми.

Пленум Верховного Суду України в п. 28 своєї постанови від 8 червня 2007 р. № 5 «Про деякі питання практики розгляду спорів, пов'язаних з обігом векселів» роз'яснив, що внаслідок того, що аваліст відповідає в тому самому обсязі і на тих самих підставах, що й особа, зобов'язання якої він забезпечив авалем, то аваліст, що надав аваль за векселедавця простого векселя, несе відповідальність перед векселедержателем незалежно від опротестування векселя в неплатежі.

Водночас п. 4.9 Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 16 грудня 2002 р. № 508 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2003 р. за № 174/7495), визначено, що для звернення вимоги до банку-аваліста здійснення протесту є не обов'язковим у разі, якщо аваль наданий, зокрема, за векселедавця простого векселя.

Таким чином, колегія суддів дійшла висновку, що оскільки Банк, який авальював податковий вексель, гарантував векселедержателю його оплату, так само, як і та особа, зобов'язання якої він забезпечив, то неопротестування такого векселя векселедавцем не є підставою для відмови в позові до аваліста про стягнення заборгованості за непогашеним векселем, на підставі того, що чинне законодавство не передбачає обов'язкового опротестування векселя для наступного звернення до суду.

(постанова Верховного Суду України від 9 грудня 2014 р. у справі № 21-548а14)

150.000.000 ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

150.050.000 Плата за землю. Земельний податок. Орендна плата

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень підпункту 288.5.1 п. 288.5 ст. 288 Податкового кодексу України (далі – ПК) щодо розміру орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, який підлягає перерахуванню до бюджету

Зі змісту Земельного кодексу України та Закону України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV «Про оренду землі» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 161-XIV) убачається, що користування землею в Україні є платним.

З 1 січня 2011 р. набрав чинності ПК, який, відповідно до пункту 1.1 ст. 1 регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, і, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

За змістом підпункту 9.1.10 п. 9.1 ст. 9 ПК плата за землю належить до загальнодержавних податків і зборів, яка в силу вимог підпункту 14.1.147 п. 14.1 ст. 14 цього ж Кодексу є податком і справляється у формі земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності.

Відповідно до п. 269.1 ст. 269 ПК платниками податку є власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі. Останні ж, як визначає зміст підпункту 14.1.73

п. 14.1 ст. 14 цього Кодексу, це особи, яким, зокрема, на умовах оренди надані у користування земельні ділянки державної та комунальної власності. Отже, ПК визначив обов'язок й орендаря сплачувати земельний податок у формі орендної плати.

Орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності – обов'язковий платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою (підпункт 14.1.136 п. 14.1 ст. 14 ПК). Подібне визначення міститься й у ст. 21 Закону № 161-XIV.

Справляння плати за землю, в тому числі й орендної плати, здійснюється відповідно до положень розділу XIII ПК.

Розмір та умови внесення орендної плати встановлюються у договорі оренди між орендодавцем (власником) і орендарем, а підставою для нарахування орендної плати за земельну ділянку є договір оренди такої земельної ділянки (п. 288.1 ст. 288 ПК).

Підпунктом 288.5.1 п. 288.5 ст. 288 зазначеного Кодексу встановлено, що розмір орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності встановлюється у договорі оренди, але річна сума платежу не може бути меншою: для земель сільськогосподарського призначення – розміру земельного податку, що встановлюється розділом XIII ПК; для інших категорій земель – трикратного розміру земельного податку, що встановлюється цим розділом, та не може перевищувати, зокрема, для інших земельних ділянок, наданих в оренду, 12% нормативної грошової оцінки (підпункт 288.5.2 зазначеного пункту).

Тобто законодавець визначив нижню граничну межу річної суми платежу по орендній платі за земельні ділянки, незалежно від того, чи співпадає її розмір із визначеним у договорі.

Відповідно до підпункту 16.1.4 п. 16.1 ст. 16 ПК платник податків зобов'язаний сплачувати податки та збори в строки та у розмірах, установлених цим Кодексом та законами з питань митної справи.

Проаналізувавши наведені норми матеріального права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що з набранням чинності ПК річний розмір орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, який підля-

гає перерахуванню до бюджету, має відповідати вимогам підпункту 288.5.1 п. 288.5 ст. 288 цього Кодексу та є підставою для перегляду встановленого розміру орендної плати.

При цьому, виходячи із принципу пріоритетності норм ПК над нормами інших актів у разі їх суперечності, який закріплений у п. 5.2 ст. 5 ПК, до моменту внесення до такого договору відповідних змін розмір орендної плати в будь-якому разі не може бути меншим, ніж встановлений підпунктом 288.5.1 п. 288.5 ст. 288 ПК.

(постанова Верховного Суду України від 2 грудня 2014 р. у справі № 21-274а14)

170.000.000 ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПОРТУ

170.100.000 Тарифи, збори, штрафи, пільги на транспорті. Безоплатний проїзд

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст.ст. 84, 88 Кодексу торговельного мореплавства України (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – КТМ), підпункти 2.1 і 2.2 Положення про Інспекцію державного портового нагляду морського торговельного порту України, затвердженого наказом Міністерства транспорту України від 18 жовтня 2000 р. № 574 (zareєстровано у Міністерстві юстиції України 2 листопада 2000 р. за № 775/4996; чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Положення про Інспекцію, Інспекція портового нагляду, Мінтранс відповідно), Положення про портові збори, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р. № 1544 (далі – Положення про портові збори), та підпункт 2.1 Порядком обліку та використання коштів від портових зборів, затвердженим наказом Мінтрансу від 25 серпня 2004 р. № 783 (чинним на час виникнення спірних відносин; далі – Порядок використання коштів) щодо плати за оформлення прибуття суден у порт та вихід з нього

Правовий статус морського порту визначено ст. 73 КТМ, згідно з частиною першою якої морський порт є державним транспортним підприємством, призначеним для обслуговування суден, пасажирів і вантажів на відведених порту території і акваторії, а також перевезення вантажів і пасажирів на суднах, що належать порту.

Для забезпечення безпеки мореплавства на морські порти покладено відповідні функції, однією з яких згідно зі ст. 75 КТМ

є забезпечення безпечного руху в портових водах, безпечної стоянки та обробки суден.

Відповідно до ст. 86 КТМ державний нагляд за мореплавством у порту здійснює капітан морського торговельного (морського рибного) порту, який підпорядкований Мінтрансу (Міністерству рибного господарства України) і очолює Інспекцію портового нагляду. Капітан морського торговельного (морського рибного) порту діє відповідно до Положення про капітана морського торговельного (морського рибного) порту, що затверджується Мінтрансом (Міністерством рибного господарства України).

Інспекція портового нагляду створюється Мінтрансом (Міністерством рибного господарства України) і діє відповідно до Положення про інспекцію державного портового нагляду, що затверджується зазначеними органами.

У морських портах капітан порту і Інспекція портового нагляду, яку він очолює, входять до складу порту.

Функції капітана морського порту визначені у ст. 88 КТМ. До таких функцій, зокрема, належать нагляд за дотриманням вимог щодо порядку заходження суден у порт і виходу з порту та оформлення приходу суден у порт і виходу з порту.

З метою забезпечення безпеки мореплавства та відповідно до ст. 86 КТМ наказом Мінтрансу було затверджено Положення про Інспекцію, яке було чинним на момент виникнення спірних відносин.

Згідно з п. 1.2 зазначеного Положення Інспекція портового нагляду є структурним підрозділом служби капітана порту і здійснює державний нагляд за безпекою судноплавства в порту.

Одним із обов'язків Інспекції портового нагляду відповідно до п. 2.2 Положення про інспекцію є оформлення прибуття суден у порт і виходу з порту в порядку, установленому Мінтрансом.

За кожний вхід у порт і вихід з нього для певних груп суден нараховується передбачений ст. 84 КТМ корабельний збір, ставки якого установлені Положенням про портові збори.

Наказом № 214¹ затверджені Збори і плата, якими визначені розміри ставок лоцманського, швартовного зборів та

---

¹ Наказ Міністерства транспорту України від 27 червня 1996 р. № 214 «Про затвердження Зборів і плат за послуги, що надаються суднам у морських торговельних портах України» // zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0374-96.

збору за користування послугами служби регулювання руху суден, супервайзерської винагороди, плати за роботу буксирів при швартовних операціях, за користування плавзасобами та агентські послуги. Ці збори і плата справляються у морських портах із суден закордонного плавання і плавучих споруд, що плавають під Державним прапором України та іноземним прапором.

Згідно з п. 62 Зборів і плати при наданні судновласникам інших, ніж зазначені, послуг застосовуються вільні ціни відповідно до законодавства.

Аналіз наведених норм права дає підстави для висновку, що оформлення прибуття суден у порт і виходу з порту – це законодавчо визначена функція капітана морського порту, який є посадовою особою, уповноваженою на здійснення державного нагляду за мореплавством у морському торговельному порту України.

Оформлення приходу суден у порт та виходу з нього не є послугою, при наданні якої застосовуються вільні ціни, як це передбачено у пункті 62 Зборів і плати.

За кожний вхід суден у порт та вихід з порту нараховується корабельний збір у визначеному Положенні про портові збори розмірі.

Встановлення портом будь-якої іншої плати за оформлення прибуття суден у порт та вихід з нього законодавством не передбачено.

(постанова Верховного Суду України від 4 листопада 2014 р. у справі № 21-374a14)

210.000.000 **МИТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО**

210.070.000 **Митні платежі**

7. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 2 розділу II Прикінцевих положень Закону України від 7 грудня 2000 р. № 2134-III «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання ринку автомобілів в Україні» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2134-III) щодо порядку сплати податків та зборів, передбачених законодавством України при ввезенні автомобіля на митну територію України, що був попередньо ввезений в Україну без сплати відповідних податків та зборів як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства, у разі передачі такого автомобіля у володіння або (та) у користування

Згідно з ч. 1 ст. 18 Закону України від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР «Про режим іноземного інвестування» (далі – Закон № 93/96-ВР) майно, що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями (крім товарів для реалізації або власного споживання), звільняється від обкладення митом.

Відповідно до ч. 5 цієї статті якщо протягом трьох років з часу зарахування іноземної інвестиції на баланс підприємства з іноземними інвестиціями майно, що було ввезене в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду зазначеного підприємства, відчужується, у тому числі у зв'язку з припиненням діяльності цього підприємства (крім вивезення іноземної інвестиції за кордон), підприємство з іноземними інвестиціями сплачує ввізне мито, яке обчислюється, виходячи з митної вартості цього майна, перерахованої у валюту України за офіційним курсом валюти України, визначеним Національним банком України на день здійснення відчуження майна.

Разом з тим на час ввезення Товариством транспортних засобів на митну територію України діяли положення Закону України від 17 лютого 2000 р. № 1457-III «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» (далі – Закон № 1457-III), який спрямований на захист конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, створеними без залучення коштів або майна (майнових чи немайнових прав) іноземного походження, та суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю іноземного капіталу, забезпечення державного захисту вітчизняного виробника та конституційних прав і свобод громадян України.

Офіційне тлумачення положень ч. 1 ст. 5 Закону № 1457 III та ч. 1 ст. 19 Закону України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII «Про інвестиційну діяльність» (далі – Закон № 1560-XII) надав Конституційний Суд України (Рішення від 29 січня 2002 р. № 1-рп/2002), який дійшов таких висновків.

З дня набуття чинності ч. 1 ст. 5 Закону № 1457-III спеціальне законодавство та державні гарантії захисту іноземних інвестицій, які діяли на момент реєстрації інвестицій і підлягали застосуванню на вимогу іноземного інвестора на підставі гарантій від зміни законодавства, застосовуються у межах, передбачених ст. 3 цього Закону та ст. 19 Закону № 1560-XII.

Положення ч. 1 ст. 5 Закону № 1457-III у взаємозв'язку з іншими положеннями цього Закону є підставою як для відмови у наданні, так і для припинення раніше наданих пільг у сфері валютного і митного регулювання та справляння податків, зборів (обов'язкових платежів) підприємствам з іноземними інвестиціями, їх дочірнім підприємствам, а також філіям, відділенням, іншим відокремленим підрозділам, включаючи постійні представництва нерезидентів, незалежно від часу внесення іноземних інвестицій та їх реєстрації.

Таким чином, Закон № 1457-III, який прийнятий пізніше, ніж Закон № 93/96-ВР, припинив пільги для підприємств з іноземними інвестиціями.

Водночас згідно з положенням п. 2 розділу II Прикінцевих положень Закону № 2134-III автомобіль, що був попередньо ввезений в Україну без сплати (повної або часткової) передбачених законодавством податків та зборів, на підставі пільг, наданих законодавством, може бути відчужений або переданий

у володіння або (та) у користування, або (та) у розпорядження тільки після сплати у повному обсязі всіх податків та зборів, передбачених законодавством України на день ввезення автомобіля на митну територію України.

Метою вказаного Закону є стимулювання виробництва автомобілів в Україні та недопущення випадків ухилення від оподаткування при їх ввезенні чи продажу. Закон № 2134-III та Закон № 1457-III взаємопов'язані щодо припинення податкових пільг для підприємств з іноземними інвестиціями, зокрема при ввезенні в Україну автомобілів.

Згідно з положеннями ст.ст. 3, 11 Митного кодексу України (у редакції, що була чинна на час виникнення спірних відносин) безпосереднє здійснення митної справи, що, зокрема, включає митне регулювання, пов'язане із встановленням та справлянням податків і зборів, покладається на митні органи України.

Системний аналіз наведених норм права дає підстави вважати, що підприємства з іноземними інвестиціями не звільнені від обов'язку сплати податків і зборів при передачі у володіння або (та) у користування автомобілів, які були попередньо ввезені в Україну без сплати передбачених законодавством податків та зборів, контроль за сплатою яких здійснюють митні органи.

Крім того, як зазначив Конституційний Суд України у Рішенні від 29 січня 2002 р. № 1-рп/2002, застосування до підприємств з іноземними інвестиціями національного режиму валютного регулювання та справляння податків, зборів (обов'язкових платежів) відповідає взятим Україною за зазначеними договорами міжнародним зобов'язанням.

Враховуючи наведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що вимоги п. 2 розділу II Прикінцевих положень Закону № 2134-III щодо сплати у повному обсязі всіх податків та зборів, передбачених законодавством України на день ввезення автомобіля на митну територію України, що був попередньо ввезений в Україну без сплати відповідних податків та зборів як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства, поширюються на підприємства з іноземними інвестиціями у разі передачі такого автомобіля у володіння або (та) у користування.

(постанова Верховного Суду України від 18 вересня 2014 р. у справі № 21-317а14)

220.000.000 **ПУБЛІЧНА СЛУЖБА,** **ЇЇ ПРОХОДЖЕННЯ, ЗВІЛЬНЕННЯ** **З ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ**

220.010.000 **Загальні питання державної служби**

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 40 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) щодо звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органу

Підставами припинення трудового договору згідно з положеннями п. 4 ч. 1 ст. 36 КЗпП є, зокрема, розірвання трудового договору з ініціативи працівника (ст.ст. 38, 39), з ініціативи власника або уповноваженого ним органу (ст.ст. 40, 41) або на вимогу профспілкового чи іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу (ст. 45). Частиною 4 ст. 36 КЗпП встановлено, що припинення трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу можливе лише у разі скорочення чисельності або штату працівників (п. 1 ч. 1 ст. 40).

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку його чинності можуть бути розірвані власником або уповноваженим ним органом, зокрема, у випадку змін в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників.

Згідно з положеннями ст. 49-2 КЗпП про наступне вивільнення працівників персонально попереджають не пізніше ніж за два місяці.

При вивільненні працівників у випадках змін в організації виробництва і праці враховується переважне право на залишення на роботі, передбачене законодавством.

Одночасно з попередженням про звільнення у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці власник або уповноважений ним орган пропонує працівникові іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації. При відсутності роботи за відповідною професією чи спеціальністю, а також у разі відмови працівника від переведення на іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації працівник за своїм розсудом звертається за допомогою до державної служби зайнятості або працевлаштовується самостійно. Водночас власник або уповноважений ним орган доводить до відома державної служби зайнятості про наступне вивільнення працівника із зазначенням його професії, спеціальності, кваліфікації та розміру оплати праці.

Аналіз зазначених норм дає підстави вважати, що розірвання трудового договору з працівником має супроводжуватися наданням гарантій, пільг і компенсацій, передбачених КЗпП, а також дотриманням установлених вимог при вивільненні працівника (попередження за 2 місяці про наступне вивільнення, врахування переважного права на залишення на роботі, наявність скорочення чисельності або штату працівників, змін в організації виробництва і праці тощо). Ці норми кореспондуються з конституційним правом громадянина на захист від незаконного звільнення (ст. 43 Конституції України). Крім того, наведені вище положення ч. 4 ст. 36 КЗпП встановлюють, що звільнення за п. 1 ч. 1 ст. 40 зазначеного Кодексу можливе у випадку скорочення чисельності або штату працівників.

Більше того, відповідно до ч. 3 ст. 40 КЗпП не допускається звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в період його тимчасової непрацездатності (крім звільнення за п. 5 цієї статті), а також у період перебування працівника у відпустці.

(постанова Верховного Суду України від 1 липня 2014 р. у справі № 21-212а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень п. 8 постанови Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 р. № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших ор-

ганів» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Постанова № 268) щодо права на виплату матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань, виплата якої не була здійснена у зв'язку з незаконними діями зі звільнення і несвоєчасного поновлення на публічній службі

Відповідно до абзацу 5 ст. 235 Кодексу законів про працю України (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин) рішення про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника, прийняте органом, який розглядає трудовий спір, підлягає негайному виконанню.

За правилами Постанови № 268 керівникам органів, зазначеним у п. 1 цієї Постанови, надано право у межах затвердженого фонду оплати праці надавати працівникам матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань та допомогу для оздоровлення при наданні щорічної відпустки. Розрахунком штатного розпису за 2009 рік підтверджується, що така допомога була передбачена та затверджена фондом оплати праці апарату Черкаської міської ради та виконавчого комітету Черкаської міської ради.

Пунктом 3 рішення Міськради від 3 жовтня 2006 р. № 2-156 передбачено надання матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань та допомоги на оздоровлення при наданні щорічної відпустки в розмірі середньомісячної заробітної плати кожна.

Як впливає з рішення касаційного суду, розпорядженням Черкаського міського голови від 30 вересня 2010 р. № 268-р Особі 1 надано частину щорічної основної відпустки тривалістю 14 календарних днів з 1 по 14 жовтня 2010 р. за період роботи з 20 жовтня 2008 р. по 15 квітня 2009 р. з виплатою допомоги на оздоровлення.

На підставі викладеного колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, беручи до уваги ту обставину, що спір заявлено про виплату матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань за 2009 рік, яка була передбачена правовими актами і забезпечена бюджетним асигнуванням, право на отримання якої було порушено незаконним звільненням з посади і несвоєчасним виконанням рішення суду про поновлення на публічній службі, дійшла висновку, що відповідач, надаючи позивачу відпустку за 2009 рік, зобов'я-

заний поновити порушене право позивача на отримання цієї допомоги незалежно від наявності бюджетних асигнувань на цю виплату.

Посилання заявника на положення п. 8 постанови № 268 є безпідставним, оскільки йдеться не про поточні бюджетні виплати за 2010 рік, а про виплати, зумовлені незаконними діями відповідача зі звільнення і несвоєчасного поновлення на публічній службі.

(постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-465)

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 235 Кодексу законів про працю (далі – КЗпП) щодо обрання належного способу захисту порушених прав позивача

Відповідно до ч. 1 ст. 6 КАС кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Встановлення ст.ст. 105 та 162 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) способів захисту не виключає застосування інших способів захисту, зокрема тих, які встановлені КЗпП при розгляді вимог про поновлення на роботі.

Задовольняючи позовні вимоги про поновлення на публічній службі, суд повинен визнати протиправним рішення суб'єкта владних повноважень повністю або частково, скасувати акт індивідуальної дії та обов'язково вказати дату, з якої особу поновлено на посаді.

Статтею 235 КЗпП передбачено, зокрема, що у разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір.

Рішення про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника, прийняте органом, який розглядає трудовий спір, підлягає негайному виконанню.

(постанова Верховного Суду України від 4 листопада 2014 р. у справі № 21-426а14)

220.040.000

Соціальний захист державних службовців

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст.ст. 33 та 37 Закону України від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII «Про державну службу» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 3723-XII) щодо виплат, з яких складається заробітна плата державного службовця, та їх врахування при обчисленні розміру пенсії

За змістом ст. 37 Закону № 3723-XII пенсія державним службовцям призначається в розмірі 80% від сум їх заробітної плати, на які нараховується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування.

Частиною 1 ст. 1 Закону України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР «Про оплату праці» (далі – Закон № 108/95-ВР) встановлено, що заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Статтею 2 цього Закону визначено структуру заробітної плати, до якої входить: основна та додаткова заробітна плата, а також заохочувальні та компенсаційні виплати.

Частиною 2 ст. 33 Закону № 3723-XII передбачено, що заробітна плата державних службовців складається з посадових окладів, премій, доплати за ранги, надбавки за вислугу років на державній службі та інших надбавок.

Аналіз наведених положень дає підстави для висновку, що матеріальна допомога на оздоровлення та допомога для вирішення соціально-побутових питань входили до системи оплати праці державного службовця.

Крім того, ст. 66 Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII) врегульовано види оплати праці, що враховуються при обчисленні пенсій.

Відповідно до ч. 1 ст. 66 цього Закону до заробітку для обчислення пенсії включаються всі види оплати праці (виплат,

доходу), на які відповідно до Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі Закон – № 1058-IV) нараховується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, оподаткованого доходу (прибутку), сукупного оподаткованого доходу (граничної суми заробітної плати (доходу), з яких справляються страхові внески (збори) до соціальних фондів, що діяла на день одержання зазначеного заробітку (виплат, доходу)).

Згідно зі ст. 41 Закону № 1058-IV до виплат (доходів), що враховуються в заробітну плату (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, належать, зокрема: суми виплат, отримуваних застрахованою особою після набрання чинності цим Законом, з яких згідно з цим самим Законом були фактично нараховані (обчислені) та сплачені страхові внески; суми виплат, отримуваних застрахованою особою до набрання чинності цим Законом, у межах сум, на які відповідно до законодавства, що діяло раніше, нараховувалися внески на державне соціальне страхування або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування.

За змістом наведених норм отримувані застрахованою особою суми виплат, з яких були фактично нараховані та сплачені страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, враховуються в заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії незалежно від того, чи входять вони до структури заробітної плати.

Таким чином, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, аналізуючи положення ст. 37 Закону № 3723-XII, ст. 41 Закону № 1058-IV та ст. 66 Закону № 1788-XII, дійшла висновку, що суми виплат, з яких були фактично нараховані та сплачені страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, зокрема матеріальна допомога на оздоровлення та допомога на вирішення соціально-побутових питань, сума індексації заробітної плати, включаються до складу заробітної плати державного службовця та враховуються при обчисленні розміру його пенсії.

(постанова Верховного Суду України від 16 вересня 2014 р. у справі № 21-314а14)

230.000.000 **ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ** **ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ**

230.030.000 **Безробітні (статус)**

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст.ст. 1 та 3 Закону України від 1 березня 1991 р. № 803-XII «Про зайнятість населення» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 803-XII) щодо неможливості визнання осіб, які зареєстровані як фізичні особи – підприємці, безробітними та виплати їм допомоги по безробіттю

Підпунктом «б» п. 3 ст. 1 Закону № 803-XII визначено, що в Україні до зайнятого населення належать, зокрема, громадяни, які самостійно забезпечують себе роботою, включаючи підприємців.

За змістом ст. 2 Закону № 803-XII безробітними визнаються працездатні громадяни, працездатного віку, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів і зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до роботи.

Статтею 47 Закону України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців» встановлено, що дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця (далі – ФОП) є датою державної реєстрації припинення підприємницької діяльності ФОП.

Пунктом 8 ч. 1 ст. 31 Закону України від 2 березня 2000 р. № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1533-III) передбачено, що виплата допомоги по безробіттю припиняється у

разі, зокрема, призначення виплати на підставі документів, що містять неправдиві відомості.

Відповідно до абзацу 1 ч. 3 ст. 36 Закону № 1533-III сума виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг застрахованій особі внаслідок умисного невиконання нею своїх обов'язків та зловживання ними стягується з цієї особи відповідно до законодавства України з моменту виникнення обставин, що впливають на умови виплати їй забезпечення та надання соціальних послуг.

Пунктом 6.14 Порядку надання допомоги по безробіттю, в тому числі одноразової її виплати для організації безробітними підприємницької діяльності, затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 20 листопада 2000 р. № 307 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2000 р. за № 915/5136), передбачено, що якщо під час одержання допомоги по безробіттю безробітний своєчасно не подав відомості про обставини, що впливають на умови її виплати, з безробітного стягується сума виплаченої допомоги по безробіттю з моменту виникнення цих обставин. Якщо безробітний відмовився добровільно повернути зазначені кошти, то питання щодо їх повернення вирішується в судовому порядку.

Аналіз наведених норм дає підстави вважати, що особа, зареєстрована як ФОП (незалежно від того, сплачує вона єдиний податок чи перебуває на загальній системі оподаткування), не може бути визнана безробітною і не має права на виплату допомоги по безробіттю.

(постанова Верховного Суду України від 8 липня 2014 р. у справі № 21-79a14)

240.000.000
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ
І СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

240.010.000
Загальні питання соціального
страхування і соціального
забезпечення

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ч. 3 ст. статті 36 Закону України від 2 березня 2000 р. № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1533-III) щодо неправомірності стягнення матеріального забезпечення на випадок безробіття із осіб, які, будучи зареєстрованими як безробітні, отримували від комерційного банку винагороду, публічно обіцяну ним при укладенні договору про банківське обслуговування

За правилами ч.ч. 2 та 3 ст. 36 Закону № 1533-III, яка визначає права, обов'язки та відповідальність застрахованих осіб, такі особи, зареєстровані в установленому порядку як безробітні, зобов'язані своєчасно подавати відомості про обставини, що впливають на умови виплати їм забезпечення та надання соціальних послуг. Сума виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг застрахованій особі внаслідок умисного невиконання нею своїх обов'язків та зловживання ними стягується з цієї особи відповідно до законодавства України з моменту виникнення обставин, що впливають на умови виплати їй забезпечення та надання соціальних послуг.

Одним із видів матеріального забезпечення на випадок безробіття згідно із ч. 1 ст. 7 Закону № 1533-III є допомога по безробіттю.

Відповідно до підпункту 1 п. 5.5 розділу 5 Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітними підприємницької діяльності, затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 20 листопада 2000 р. № 307, виплата допомоги по безробіттю припиняється, зокрема, у разі працевлаштування безробітного, зайняття підприємницькою або іншою діяльністю, пов'язаною з одержанням доходу безпосередньо від цієї діяльності, виконання робіт (послуг) за цивільно-правовими угодами (з дня працевлаштування, державної реєстрації як суб'єкта підприємницької або іншої діяльності, виконання робіт (послуг) за цивільно-правовими угодами).

Абзацом 2 підпункту 1 п. 20 Порядку реєстрації, перереєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу, і безробітних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2007 р. № 219 (чинного на час виникнення спірних відносин), встановлено, що громадяни, зареєстровані як такі, що шукають роботу, та безробітні знімаються з обліку з дня працевлаштування, в тому числі на сезонні або загальнодержавні оплачувані громадські роботи, державної реєстрації фізичної особи – підприємця, укладення цивільно-правового договору, предметом якого є діяльність, спрямована на виконання власними силами робіт, надання послуг. При цьому в картці робиться запис про прийняття на роботу, зазначаються дата і номер наказу, дата державної реєстрації фізичної особи – підприємця, дата укладення цивільно-правового договору.

Суди встановили, що публічне акціонерне товариство комерційний банк «Приватбанк» (далі – Банк) публічно запропонував усім агентам, у тому числі його клієнтам, виплати за залучення нових клієнтів згідно із затвердженими цією банківською установою Умовами та правилами надання банківських послуг. Між Банком та К.І.А. укладено договір про банківське обслуговування. Як клієнт Банку К.І.А., виконавши визначені цією банківською установою спеціальні умови, за яких проводяться виплати агентам, що надали інформацію, необхідну для випуску банківського продукту/послуг та для залучення нового клієнта, отримала відповідну винагороду.

Звернена до невизначеного кола осіб обіцянка майнової винагороди за досягнення обумовленого результату тому, хто досягне цього результату, за змістом глави 78 підрозділу 2 «Не-

договірні зобов'язання» розділу III Цивільного кодексу України є публічною обіцянкою винагороди.

Згідно з положеннями юридичної науки публічна обіцянка винагороди є одностороннім правочиним, особливістю якого є те, що він відбувається стосовно невизначеного кола осіб, а учасником правовідношення, яке виникає на його основі, може бути кожен, хто досягне зазначеного в правочині результату.

Надавши Банку послуги із залучення нових клієнтів, за що була отримана відповідна винагорода, К.І.А. приєдналася до публічної обіцянки винагороди, повідомленої при підписанні договору про банківське обслуговування, тобто фактично вчинила інший односторонній правочин – передала результат, обумовлений у вказаній обіцянці. Таким чином, між згаданими суб'єктами виникли зобов'язання з публічної обіцянки винагороди – різновиду недоговірних зобов'язань, а не з надання послуг за цивільно-правовою угодою.

Надання таких послуг не можна віднести і до інших ознак зайнятого населення, визначених у п. 3 ст. 1 Закону № 803-XII.

З огляду на викладене колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що вчинення зареєстрованою у центрі зайнятості особою – клієнтом банківської установи за договором про банківське обслуговування – дій на досягнення результату за наданою такою установою публічною обіцянкою винагороди, не змінює статусу цієї особи як безробітної у розумінні Закону № 803-XII та не впливає на умови виплати їй матеріального забезпечення на випадок безробіття, тому стягнення такого забезпечення на підставі ч. 3 ст.36 Закону № 1533-III є неправомірним.

(постанова Верховного Суду України від 30 вересня 2014 р. у справі № 21-367а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 1197 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) та Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працезд

датності» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1105-XIV) стосовно пріоритетності застосування норм зазначених актів законодавства у правовідносинах щодо страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону № 1105-XIV законодавство про страхування від нещасного випадку складається із Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, цього Закону, Кодексу законів про працю України, Закону України «Про охорону праці» та інших нормативно-правових актів.

Правове регулювання страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання за своїм завданням та сферою дії є дещо відмінним від правового регулювання цивільно-правових відносин у цілому.

Це підтверджується тим, що згідно з ч. 2 ст. 999 ЦК до відносин, що впливають із обов'язкового страхування, застосовуються положення цього Кодексу, якщо інше не встановлено актами цивільного законодавства.

Частиною 1 ст. 34 Закону № 1105-XIV встановлено, що сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

Водночас відповідно до ч. 1 ст. 1197 ЦК розмір втраченого фізичною особою внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я заробітку (доходу), що підлягає відшкодуванню, визначається у відсотках від середнього місячного заробітку (доходу), який потерпілий мав до каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, з урахуванням ступеня втрати потерпілим професійної працездатності, а за її відсутності – загальної працездатності.

Середньомісячний заробіток (дохід) обчислюється за бажанням потерпілого за дванадцять або за три останні календарні місяці роботи, що передували ушкодженню здоров'я або втраті працездатності внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я. Якщо середньомісячний заробіток (дохід) потерпілого є меншим від п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, розмір втраченого заробітку (доходу) обчислюється, виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати.

Аналізуючи наведені норми права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України доходить висновку, що до виниклих правовідносин слід застосувати норми ст. 34 Закону № 1105-XIV як спеціального, без субсидіарного (додаткового) застосування права, наведеного в абзаці 2 ч. 1 ст. 1197 ЦК.

(постанова Верховного Суду України від 25 листопада 2014 р. у справі № 21-503а14)

240.040.000 **Страхові тарифи**

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (далі – Закон № 1105-XIV), Інструкції про порядок перерахування, обліку та витрачання страхових коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, затвердженої постановою правління Фонду від 20 квітня 2001 р. № 12 (чинної на час виникнення спірних відносин), Інструкції про порядок перерахування, обліку та витрачання страхових коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, затвердженої постановою правління Фонду від 12 липня 2007 р. № 36 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 1 серпня 2007 р. за № 867/14134; чинної на час виникнення спірних відносин; далі – Інструкція) щодо перерахунку страхових внесків за новим страховим тарифом, у випадках коли страхувальником відповідні внески сплачувалися не за основним видом діяльності

Суди встановили, що товариство з обмеженою відповідальністю «Першотравенський ремонтно-механічний завод» (далі – Товариство) zareєстроване як платник страхових вне-

сків (страхувальник) на загальнообов'язкове державне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у Фонді соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Першотравенську Дніпропетровської області (далі – відділення Фонду, Фонд відповідно). Відділення Фонду з 27 квітня по 11 червня 2009 р. провело перевірку позивача за період з 21 листопада 2006 р. по 31 грудня 2008 р., за результатами якої склало акт від 11 червня 2009 р. № 39. У ході перевірки встановлено порушення Товариством вимог ч. 2 ст. 45 Закону № 1105-XIV, у зв'язку з чим йому було донараховано суму недоїмки зі сплати страхових внесків у розмірі 1 387 589 грн. 18 коп. та 156 467 грн. пені.

При перевірці бухгалтерської звітності та даних розділу 2 державних статистичних спостережень за формою № 1-Підприємництво (річна) за 2007 та 2008 роки, які надавалися відповідачем, було виявлено, що найбільшу питому вагу в загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) має вид економічної діяльності за кодом КВЕД 28.11.0 «Виробництво будівельних металевих конструкцій», який відповідає 66 класу професійного ризику виробництва та страховому тарифу в розмірі 6,52%, а не 54 класу професійного ризику виробництва, страховий тариф за яким складає 2,47%.

Крім цього, суди встановили, що 26 січня 2009 р. позивач надіслав на адресу відповідача повідомлення № 1662 про взяття на облік, відповідно до якого останнього було віднесено до 66 класу професійного ризику виробництва та встановлено страховий тариф на державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання у розмірі 6,52%. До винесення зазначеного повідомлення Товариство відносилось до 54 класу професійного ризику виробництва, а страховий тариф становив 2,47 %.

Відповідно до п.п. 2, 3 ч. 2 ст. 45 Закону № 1105-XIV роботодавець повинен своєчасно та повністю нараховувати і сплачувати в установленому порядку страхові внески до Фонду, інформувати робочий орган Фонду про зміну технології робіт або виду діяльності для переведення його до відповідного класу професійного ризику.

Сума страхового внеску розраховується відповідно до страхового тарифу, встановленого законом, залежно від класу

професійного ризику виробництва, до якого віднесено страхувальника (ч. 1 ст. 47 Закону № 1105-XIV, п. 4.1 Інструкції).

Згідно з підпунктом 2.5.1 Порядку здійснення контролю за правильністю нарахування, своєчасністю і повнотою сплати страхувальниками страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, інших платежів до Фонду та цільовим використанням коштів, затвердженого правлінням Фонду від 17 жовтня 2003 р. № 68, під час перевірки перевіряється правильність даних щодо основного виду діяльності для перевірки правильності встановлення страхового тарифу. Якщо з'ясувалося, що страхувальником сплачувались внески не за основним видом діяльності, то йому доводиться правильний страховий тариф і проводиться відповідне нарахування (зі знаком «+», «-») страхових внесків за новим встановленим тарифом.

(постанова Верховного Суду України від 25 листопада 2014 р. у справі № 21-294а14)

240.080.000

Пенсійне забезпечення

240.080.010

**Загальні питання пенсійного
забезпечення**

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ч. 4 ст. 4 Закону України від 8 липня 2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі – Закон № 2464-VI) щодо нерозповсюдження положень цього Закону на осіб, які отримують пенсію за вислугу років, призначену відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького та рядового складу

органів внутрішніх справ» (далі – Закон № 2262-XII) незалежно від досягнення ними загального пенсійного віку необхідного для пенсії за віком

Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 4 Закону № 2464-VI, платниками єдиного внеску є фізичні особи – підприємці (далі – ФОП), у тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування, та члени сімей цих осіб, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності.

За приписами ч. 4 ст. 4 цього Закону (зі змінами та доповненнями, внесеними Законом № 3609-VI, які набули чинності 6 серпня 2011 р.) особи, зазначені у п. 4 ч. 1 цієї статті, які обрали спрощену систему оподаткування, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Такі особи можуть бути платниками єдиного внеску виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Аналізуючи наведену норму, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України виходить з її буквального змісту, оскільки наведене регулювання не має очевидної алогічності, суперечності, двозначності.

Таким чином, право не сплачувати єдиний внесок поширюється лише на осіб, прямо перерахованих в аналізованій нормі – пенсіонерів за віком або інвалідів, які отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Це право не поширюється на пенсіонерів за вислугою років, в тому числі на тих, які досягли пенсійного віку для пенсії за віком.

Пенсія за віком є одним із видів пенсійного страхування і здійснюється за рахунок коштів, що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до відповідних страхових фондів, які не зараховуються до Державного бюджету України. Саме з цих фондів покриваються витрати на медичні профілактично-реабілітаційні заходи, допомогу на поховання пенсіонерів за віком тощо.

На відміну від пенсій за віком, правила призначення пенсій за вислугу років регламентуються Законом № 2262-XII.

Статтю 8 зазначеного Закону передбачено, що виплата пенсій, у тому числі додаткових пенсій, доплат, надбавок та

підвищень до них, компенсаційних виплат, встановлених законодавством, звільненим із служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України.

За змістом ст. 7 Закону № 2262-XII встановлено, що військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, які одночасно мають право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їх вибором.

Отже, зазначеним Законом фактично визнається той факт, що пенсії, передбачені Законом України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та Законом № 2262-XII, є різними державними пенсіями. Різниця при цьому обумовлюється юридичними та фактичними підставами призначення цих видів пенсій та джерелами фінансування.

Ураховуючи вищенаведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України на підставі аналізу зазначених норм права дійшла висновку, що положення ч. 4 ст. 4 Закону № 2464-VI не розповсюджується на осіб, які отримують пенсію за вислугу років, призначену відповідно до Закону № 2262-XII, не дивлячись на можливе досягнення ними загального пенсійного віку, необхідного для пенсії за віком.

(постанова Верховного Суду України від 18 листопада 2014 р. у справі № 21-420а14; постанова Верховного Суду України від 18 листопада 2014 р. у справі № 21-379)

240.080.020

Обчислення стажу роботи для призначення пенсій

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 24 Закону України від 13 грудня 1991 р. № 1977-XII «Про наукову та науково-технічну діяльність» (далі – Закон № 1977-XII), Переліку посад наукових

працівників¹ та Переліку посад працівників державних і комунальних музеїв, які провадять культурно-освітню та науково-дослідну діяльність, пов'язану з комплектуванням музейних зібрань, експозиційною, фондовою, видавничою, реставраційною, пам'яткоохоронною роботою, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 2005 року № 82 (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Перелік посад працівників державних і комунальних музеїв) щодо особливостей зарахування до стажу наукової роботи стажу роботи працівника музею на посадах, передбачених пунктом 3 цього Переліку

Правовий статус наукового працівника, його пенсійне забезпечення та соціальний захист визначено Законом № 1977-XII.

Статтю 1 зазначеного Закону встановлено, що науковий працівник – це вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації.

У преамбулі Закону № 1977-XII наголошується, що він визначає засади функціонування і розвитку науково-технічної сфери, створює умови для наукової і науково-технічної діяльності, а ст. 24 названого Закону свідчить про її безпосередню спрямованість на досягнення такої мети вже у самій назві – «Пенсійне забезпечення та соціальний захист наукового працівника». Зазначена стаття унормовує право на підвищені пенсії для осіб, які мають відповідний стаж наукової роботи, встановлює спеціальний порядок нарахування таких пенсій, а також умови обчислення наукового стажу.

---

¹ Перелік посад наукових (науково-педагогічних) працівників підприємств, установ, організацій, вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, перебування на яких дає право на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до статті 24 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2004 р. № 257 // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/257-2004-p>.

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 24 Закону № 1977-XII держава встановлює для наукових (науково-педагогічних) працівників, які мають необхідний стаж наукової роботи, пенсії на рівні, що забезпечує престижність наукової праці та стимулює систематичне оновлення наукових кадрів. Пенсія науковому працівнику призначається при досягненні пенсійного віку, зокрема, жінкам – за наявності стажу роботи не менше 25 років, у тому числі стажу наукової роботи не менше 15 років.

Частиною 8 вищезазначеної статті встановлено, що перелік посад наукових (науково-педагогічних) працівників підприємств, установ, організацій, вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, перебування на яких дає право на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до цієї статті, затверджується Кабінетом Міністрів України з урахуванням положень ст.ст. 22-1, 22-2 Закону № 1977-XII.

Кабінет Міністрів України постановою від 4 березня 2004 р. № 257 відповідно до припису названої вище статті затвердив Перелік посад наукових працівників, класифікація посад у якому здійснена на основі виокремлення груп посад наукових (науково-педагогічних) працівників залежно від підприємства, установи, організації, у яких відповідні категорії осіб працювали: 1) Президія Національної академії наук, Українська академія аграрних наук, Академія медичних наук, Академія педагогічних наук, Академія правових наук, Академія мистецтв (п. 1 зазначеного Переліку); 2) вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації, наукові підрозділи у їхньому складі (п. 2); 3) наукові установи та організації (їх філіали, відділення тощо) (п. 3); 4) підприємства, установи, організації, не зазначені у п.п. 1–3 цього Переліку (п. 4).

Суспільні відносини у сфері музейної справи, правові, економічні, соціальні засади створення і діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони і використання Музейного фонду України, його правовий статус визначено Законом України від 29 червня 1995 р. № 249/95-ВР «Про музеї та музейну справу» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин).

За ст. 1 зазначеного Закону музей – це науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та

музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини.

Цією ж статтею Закону встановлено, що науково-дослідною (науково-технічною) установою є юридична особа незалежно від форми власності, що створена в установленому законодавством порядку, для якої наукова або науково-технічна діяльність є основною і становить понад 70% загального річного обсягу виконаних робіт.

Відповідно до свого Статуту комунальний заклад «Павлоградський історико-краєзнавчий музей» Павлоградської міської ради (далі – Музей) є культурно-освітнім та науково-дослідницьким закладом, заснованим органом місцевого самоврядування відповідно до Конституції України, Закону № 249/95-ВР, Основ законодавства про культуру, інших нормативно-правових актів.

Згідно з довідкою Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України Музей має статус комунальної організації та видами його діяльності відповідно до Класифікації видів економічної діяльності є «діяльність музеїв та охорона історичних місць і будівель».

Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що для зарахування стажу роботи працівника музею на посадах, передбачених п. 3 Переліку посад наукових працівників, до наукового музею має бути науковою установою у розумінні ст. 1 Закону № 1977-XII. Оскільки Музей як наукова установа атестований не був, підтвердження, що наукова діяльність для нього є основною і становить понад 70% загального річного обсягу виконаних робіт немає, його не можна віднести до наукової установи у розумінні ст. 1 Закону № 1977-XII, а тому час зайняття працівником музею посад, передбачених п. 3 Переліку посад наукових працівників (зокрема посад заступника директора, директора Музею), не можна зарахувати до стажу наукової роботи, зарахуванню підлягає лише час зайняття посад, передбачених п. 4 зазначеного Переліку.

(постанова Верховного Суду України від 4 листопада 2014 р. у справі № 21-385а14)

240.080.030

Обчислення і призначення пенсій. Перерахунок пенсій

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 1 та 6 Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV) щодо встановлення зобов'язання з нарахування і виплати підвищення до пенсії дітям війни, яке є додатковою виплатою особам, які визнані такими, що мають на нього право, та неможливості обмеження таких нарахувань і виплат певним часовим проміжком

Відповідно до ст. 1 Закону № 1058-IV пенсія – це щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її інвалідом або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених цим Законом.

Згідно з частиною першою статті 6 Закону № 1058-IV непрацездатні громадяни крім пенсійних виплат із системи пенсійного забезпечення мають право отримувати доплати, надбавки та підвищення до зазначених виплат, додаткову пенсію в порядку та за рахунок коштів, визначених законодавством.

Статтею 6 Закону України від 18 листопада 2004 р. № 2195-IV «Про соціальний захист дітей війни» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2195-IV) встановлено підвищення на 30 відсотків мінімальної пенсії за віком до пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії, для дітей війни.

Вихідним критерієм обчислення доплати до пенсії дітям війни виступає мінімальна пенсія за віком. Мінімальний розмір пенсії за віком згідно статті 28 Закону № 1058-IV встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом. Будь-яких інших нормативно-правових актів, які б визначали механізм обчислення мінімальної пенсії за віком або встановлювали її розмір, немає.

Отже, пенсія є періодичним платежем, виплата якої, за загальним правилом, не обмежена у часі.

Підвищення до пенсії, яке є додатковою виплатою особі, яка визнана такою, що має на нього право, нерозривно пов'язано з виплатою пенсії і також має не визначений у часі граничний термін виплати.

Ураховуючи вищенаведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України на підставі аналізу зазначених норм права дійшла висновку, що підвищення до пенсії, яке є додатковою виплатою особі, яка визнана такою, що має на нього право, нерозривно пов'язано з виплатою пенсії і також має не визначений у часі граничний термін виплати, тому, вирішуючи питання про зобов'язання нарахувати та виплатити відповідні періодичні платежі дітям війни, суди у разі відсутності спору про право особи на отримання підвищення до пенсії або встановлення такого права в судовому порядку не мають підстав обмежувати орган, відповідальний за здійснення їх нарахування і виплати, певним часовим проміжком, якщо не відбулося змін у законодавстві.

(постанова Верховного Суду України від 8 липня 2014 р. у справі № 21-222а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 63 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII), наказу Міністра оборони України від 22 липня 2010 р. № 380 «Про бюджетну політику Міністерства оборони України на 2010 рік» (далі – Наказ № 576) щодо права на перерахунок пенсій у зв'язку із збільшенням розміру премій

Відповідно до ч. 3 ст. 63 Закону № 2262-XII усі призначені за цим Законом пенсії підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за вказаним Законом, або у зв'язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових

видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством. Перерахунок пенсій здійснюється на момент виникнення права на перерахунок пенсій і провадиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, у строки, передбачені ч. 2 ст. 51 цього Закону.

Як убачається з наведеної норми права, підставою для проведення перерахунку пенсії є фактична зміна розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, проведена на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, наділеного правом установлювати чи змінювати види грошового забезпечення військовослужбовців.

За правилами п. 1 Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 р. № 45, перерахунок раніше призначених згідно із Законом № 2262-XII пенсій проводиться в разі прийняття рішення Кабінетом Міністрів України про зміну розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення для відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, або у зв'язку із введенням для них нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством.

Постановою Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 р. № 1294 «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», зокрема, Міністру оборони України дозволено здійснювати преміювання військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби), осіб рядового і начальницького складу відповідно до їх особистого вкладу в загальний результат служби в межах фонду преміювання, утвореного в розмірі не менш як 10 % посадових окладів та економії фонду грошового забезпечення (підпункт 2 п. 5).

На виконання зазначеної постанови Міністр оборони України, зокрема, наказом № 576 встановив розміри премії військовослужбовцям у межах видатків, передбачених для їх грошового забезпечення у 2010 р.

Аналіз наведених норм свідчить про те, що премія є складовою грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців. Така премія, яку встановлено, зокрема, наказом № 576, носить індивідуальний характер і залежить від результатів служби конкретного військовослужбовця, індивідуальні заслуги якого не можуть бути розповсюджені на осіб, що працювали на цій посаді в попередні роки. Отже, встановлення такої премії не є підставою для перерахунку пенсії відповідно до ч. 3 ст. 63 Закону № 2262-XII.

(постанова Верховного Суду України від 4 листопада 2014 р. у справі № 21-248а14)

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень Угоди про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 р. (далі – Угода) та ч. 4 ст. 42 Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1058-IV) щодо підстав для перерахунку пенсії громадянам України, які працюють за межами України

Частиною 4 ст. 42 Закону № 1058-IV встановлено, що у разі якщо застрахована особа після призначення пенсії продовжувала працювати, перерахунок пенсії проводиться з урахуванням не менш як 24 місяців страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі.

У ч. 1 ст. 24 вказаного Закону надано визначення термінів «страховий стаж» та «застрахована особа». Страховий стаж – період (строк), протягом якого особа підлягала державному соціальному страхуванню, якою або за яку сплачувався збір на обов’язкове державне пенсійне страхування згідно із законодавством, що діяло раніше, та/або підлягає загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню згідно із цим Законом і за який сплачено страхові внески. Застрахована особа – фізична особа, яка відповідно до цього Закону підлягає загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачуються чи сплачувалися в установленому законом порядку страхові внески на

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Аналіз наведених норм дає підстави вважати, що перерахунок пенсії проводиться за умов, що фізична особа є застрахованою, продовжувала працювати після призначення (попереднього перерахунку) пенсії та за наявності страхового стажу не менше як 24 місяці.

Відповідно до ст. 1 Угоди¹ пенсійне забезпечення громадян держав – учасниць цієї Угоди та членів їх сімей здійснюється за законодавством держави, на території якої вони проживають.

Статтею 6 Угоди передбачено, що для встановлення права на пенсію громадянам держав – учасниць Угоди зараховується трудовий стаж, набутий на території будь-якої з цих держав, а також на території колишнього СРСР за час до набрання чинності цією Угодою. Розмір пенсії за Угодою обчислюють із заробітку (доходу) за періоди роботи, які зараховуються до трудового стажу.

Наведені положення Угоди, гарантуючи захист прав громадян у сфері пенсійного забезпечення, стосуються призначення пенсії, а не її перерахунку та передбачають, що пенсійне забезпечення громадян держав – учасниць цієї Угоди та членів їх сімей здійснюється за законодавством держави, на території якої вони проживають. Стаж, набутий на території будь-якої з держав – учасниць Угоди, та заробіток (дохід) за періоди роботи, які зараховуються до трудового стажу, враховуються лише при призначенні пенсії.

Водночас відповідно до абзацу 4 ч. 1 ст. 10 Закону України від 8 липня 2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» платниками, які мають право на добровільну сплату єдиного внеску, є: громадяни України, які працюють за межами України, – на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням. Частиною 2 вказаної

---

¹ Угода про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року // zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_107.

статті визначено, що особи, зазначені в ч. 1 цієї статті, беруть добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування протягом строку, визначеного в договорі про добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, але не менше одного року. Таким чином, громадяни України, які працюють за межами України, мають право брати добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування шляхом укладення відповідного договору та сплати ними єдиного внеску.

Виходячи з наведеного, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що перерахунок пенсії громадянам України, які працюють за межами України, відповідно до положень ч. 4 ст. 42 Закону № 1058-IV можливий у разі їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

(постанова Верховного Суду України від 25 листопада 2014 р. у справі № 21-457a14)

4. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 р. № 393 «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей» (далі – Постанова № 393) щодо особливостей обчислення вислуги років на пільгових умовах курсантам військово-учбових закладів, які проходили службу у віддаленій місцевості за часів СРСР

За приписами абзацу 9 п. 1 Постанови № 393 для призначення пенсії за вислугу років відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького

і рядового складу органів внутрішніх справ до вислуги років зараховується дійсна військова служба у Радянській Армії та Військово-Морському Флоті, прикордонних, внутрішніх, залізничних військах, в органах державної безпеки та інших військових формуваннях колишнього СРСР, а також служба в органах внутрішніх справ колишнього СРСР та інші види служби і періоди роботи, які відповідно до законодавства колишнього СРСР зараховувалися до вислуги років для призначення пенсій військовослужбовцям, а також особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ. Вислуга років (у тому числі на пільгових умовах) у цьому випадку обчислюється у порядку, встановленому законодавством колишнього СРСР, якщо цією постановою не передбачено більш пільгових умов зарахування до вислуги років часу служби для призначення пенсій військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ.

У п. 3 постанови № 393 міститься виключний перелік підстав для зарахування до вислуги років для призначення пенсії на пільгових умовах, до яких не належить період навчання у Далекосхідному вищому загальновійськовому командному училищі з 1 серпня 1988 р. по 17 серпня 1992 р.

Пунктом 4 Постанови № 393 встановлено, що строкова військова служба зараховується до вислуги років для призначення пенсій особам, зазначеним в абзаці 1 пункту 1 цієї постанови, у календарному обчисленні, а в разі її проходження в умовах, визначених у п. 3 цієї Постанови, – у віддалених і високогірних місцевостях або в інших умовах, які згідно із законодавством колишнього СРСР були підставою для зарахування до вислуги років для призначення пенсії на пільгових умовах, – у відповідному пільговому обчисленні.

Відповідно до додатка № 1 до Постанови № 1290¹ військовою службою осіб офіцерського складу, прапорщиків, мічманів та вій-

---

¹ Постанова Ради Міністрів СРСР від 15 грудня 1990 р. № 1290 «Про вислугу років для призначення пенсій особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам та військовослужбовцям надстрокової служби, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ і грошової допомоги цим військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу та їх сім'ям» // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1290400-90>.

ськовослужбовців надстрокової служби, зокрема, в Амурській області з 1 січня 1985 р. було віднесено до служби у віддаленій місцевості із пільговими умовами обчислення вислуги років – один місяць служби за півтора місяця.

Статтею 5 Закону № 1950-VII¹ передбачено, що військова служба складається з дійсної військової служби та служби у запасі Збройних Сил СРСР.

Згідно з ч. 2 ст. 11 Закону № 1950-VII громадяни, прийняті до військово-учбових закладів, перебувають на дійсній військовій службі.

Таким чином, системний аналіз вищезгаданих норм права дав колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України підстави вважати, що правовідносини щодо зарахування часу навчання Особи 1 у Далекосхідному вищому загальновійськовому командному училищі мають бути врегульовані законодавством колишнього СРСР, яким не було передбачено обчислення вислуги років на пільгових умовах військовослужбовцям строкової служби, до яких прирівнювалися курсанти військово-учбових закладів, у тому числі й ті, котрі проходили службу у віддаленій місцевості.

(постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-495а14)

240.080.040 **Пенсії за віком**

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 13 Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1788-XII) та п. 4 Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів

---

¹ Закон СРСР від 12 жовтня 1967 р. № 1950-VII «Про загальний військовий обов'язок».

України від 1 серпня 1992 р. № 442 (далі – Порядок проведення атестації, Постанова № 442 відповідно) щодо зарахування до пільгового стажу, який дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, періоду роботи працівника за результатами попередньої атестації робочих місць за умовами праці, у разі непроведення керівником підприємства, організації чергової атестації у строк, визначений законодавством

Відповідно до п. «а» ч. 1 ст. 13 Закону № 1788-XII на пільгових умовах мають право на пенсію за віком незалежно від місця останньої роботи працівники, зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, – за Списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Кабінетом Міністрів України, і за результатами атестації робочих місць: чоловіки – після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах; жінки – після досягнення 45 років і при стажі роботи не менше 15 років, з них не менше 7 років 6 місяців на зазначених роботах.

Атестація робочих місць здійснюється на підприємствах, в організаціях та установах незалежно від форм власності і господарювання згідно з Порядком проведення атестації та розробленими на виконання Постанови № 442 Методичними рекомендаціями для проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженими постановою Міністерства праці України (далі – Мінпраці) від 1 вересня 1992 р. № 41 (далі – Методичні рекомендації).

Основна мета атестації, як впливає із зазначених нормативних актів, полягає у регулюванні відносин між власником або уповноваженим ним органом і працівниками у галузі реалізації права на здорові й безпечні умови праці, пільгове забезпечення, пільги та компенсації за роботу у несприятливих умовах.

Згідно з п. 4 Порядку проведення атестації та підпунктом 1.5 п. 1 Методичних рекомендацій періодичність проведення атестації робочих місць визначається безпосередньо колективним договором підприємства і проводиться не рідше одного разу на 5 років.

Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника підприємства чи організації.

Результати атестації використовуються при встановленні пенсій за віком на пільгових умовах, пільг і компенсацій за рахунок підприємств та організацій, обґрунтуванні пропозицій про внесення змін і доповнень до Списків № 1 і 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення, а також для розробки заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працюючих.

Відповідно до пункту 3 Порядку застосування Списків № 1 і № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників при обчисленні стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затвердженого наказом Мінпраці від 18 листопада 2005 р. № 383 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 1 грудня 2005 р. за № 1451/11731), при визначенні права на пенсію за віком на пільгових умовах застосовуються Списки, що чинні на період роботи особи. До пільгового стажу зараховується весь період роботи на відповідних посадах або за професіями незалежно від дати їх внесення до Списків за умови підтвердження документами відповідних умов праці за час виконання роботи до 21 серпня 1992 р. та за результатами проведення атестації робочих місць за умовами праці після 21 серпня 1992 р.

У п. 4.2 зазначеного Порядку застосування списків йдеться про те, що результати атестації (як вперше проведеної, так і чергової) застосовуються при обчисленні стажу, який дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, впродовж 5 років після затвердження її результатів, за умови, якщо впродовж цього часу на даному підприємстві не змінювались докорінно умови і характер праці (виробництво, робота, робоче місце), що дають право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах. У разі докорінної зміни умов і характеру праці для підтвердження права на пенсію за віком на пільгових умовах має бути проведена позачергова атестація.

Аналіз наведених норм дає підстави для висновку, що своєчасно проведена атестація робочих місць за умовами праці є одним із заходів соціального захисту працівників, який має сприяти реалізації прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу у несприятливих умовах.

Атестація має проводитися у передбачені п. 4 Порядку проведення атестації строки, а відповідальність за своє-

часність та якість її проведення покладається на керівника підприємства, організації.

Якщо чергова атестація була проведена з порушенням передбачених п. 4 Порядку проведення атестації строків, а працівник до її проведення виконував роботу, яка дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, цей період його роботи має бути зарахований до пільгового стажу за результатами попередньої атестації.

(постанова Верховного Суду України від 16 вересня 2014 р. у справі № 21-307а14)

240.080.060

Пенсії в разі втрати годувальника

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 33 Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1105-XIV) щодо особливостей страхових виплат пенсії у зв'язку з втратою годувальника

Статтею 1 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне страхування від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Основи) встановлено, що загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Відповідно до ст. 4 Основ, залежно від страхового випадку, є такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; інші види страхування, передбачені законами України. Відносини, що виникають за зазначеними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, регулюються окремими законами, прийнятими відповідно до цих Основ.

1 січня 2004 р. набрав чинності Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV), який частково дублює норми раніше прийнятого, але ще чинного Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII).

Пунктом 16 Прикінцевих положень Закону № 1058-IV передбачено, що до приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони України та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону. Положення Закону № 1788-XII застосовуються в частині визначення права на пенсію за віком на пільгових умовах і за вислугу років.

Оскільки за змістом вищевказаної норми дія Закону № 1788-XII не поширюється на визначення права на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, ці відносини регулюються Законом № 1058-IV.

Відповідно до ч. 8 ст. 36 Закону № 1058-IV пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, призначаються відповідно до Закону № 1105-XIV.

Згідно зі ст. 33 зазначеного Закону у разі смерті потерпілого право на одержання щомісячних страхових виплат (пенсій згідно з підпунктом «д» п. 1 ч. 1 ст. 21 цього Закону) мають непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина померлого, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після його смерті. Такими не-

працездатними особами є серед іншого жінки, які досягли 55 років, і чоловіки, які досягли 60 років, якщо вони не працюють.

Пунктом 5 ч. 1 ст. 24 Закону № 1105-XIV Фонд зобов'язано співпрацювати з фондами з інших видів соціального страхування у фінансуванні заходів, пов'язаних з матеріальним забезпеченням та наданням соціальних послуг застрахованим, у кожному конкретному випадку спільно приймаючи рішення щодо того, хто з них братиме участь у фінансуванні цих заходів.

Перелік соціальних послуг та виплат, які здійснюються та відшкодовуються Фондом, передбачений ст. 21 Закону № 1105-XIV.

Відповідно до цієї статті Фонд зобов'язаний у встановленому законом порядку своєчасно та в повному обсязі відшкодовувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження здоров'я, в тому числі пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, у разі настання страхового випадку.

Статтею 28 Закону № 1105-XIV встановлено, що страховими виплатами є грошові суми, які згідно із ст. 21 цього Закону Фонд виплачує застрахованому чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку. Зазначені грошові суми в тому числі складаються із страхової виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

Проаналізувавши вищезазначені норми права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах дійшла висновку, що страхові виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника відповідно до Закону № 1105-XIV Фонд виплачує у разі настання страхового випадку виключно особам, які мають право на одержання щомісячних страхових виплат (пенсій згідно з підпунктом «д» п. 1 ч. 1 ст. 21 цього Закону), перелік яких міститься у ст. 33 зазначеного Закону. У разі якщо особи, яким призначені пенсії у зв'язку з втратою годувальника, не підпадають під визначений ст. 33 Закону № 1105-XIV перелік осіб, які мають право на одержання страхової виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника, витрати, понесені управлінням ПФУ у зв'язку з виплатою та доставкою таких пенсій, не підлягають відшкодуванню Фондом.

(постанова Верховного Суду України від 8 липня 2014 р. у справі № 21-240а14)

240.080.070

Пенсії за вислугу років

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування статті 43 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2262-XII) щодо необхідності врахування доплат, які мають постійний характер при призначенні пенсії за вислугу років

Частиною 3 ст. 43 Закону № 2262-XII встановлено, що пенсії особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей обчислюються з розміру грошового забезпечення, враховуючи відповідні оклади за посадою, військовим (спеціальним) званням, процентну надбавку за вислугу років, щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірах, установлених законодавством, та у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до п. 1 постанови Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 р. № 1294 «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового та начальницького складу» (далі – Постанова № 1294) грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу складається з посадового окладу, окладу за військовим (спеціальним) званням, щомісячних (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премії) та одноразових додаткових видів грошового забезпечення.

Додаток 26 до Постанови № 1294 передбачає, зокрема, такий додатковий вид грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, як доплату за службу в нічний час, у розмірі 35% посадового окладу.

Аналіз зазначених норм матеріального права дає підстави вважати, що касаційний суд у справі, що розглядається, дійшов обґрунтованого висновку про те, що невключен-

ня до грошового атестату та неврахування відповідачами зазначеної доплати при призначенні пенсії позивачу є неправомірними, оскільки позивач отримував щомісячно доплату за службу в нічний час, а отже, така доплата мала постійний характер та підлягала врахуванню при призначенні пенсії за вислугу років.

(постанова Верховного Суду України від 30 вересня 2014 р. у справі № 21-306а14; постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-449а14)

240.080.100

Виплата пенсії

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 7 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII), постанови Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 р. № 1294 «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу» (далі – Постанова № 1294) та п. 4 Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 р. № 45 (далі – Порядок, Постанова № 45 відповідно) щодо відсутності у законодавстві норм про збереження щомісячної доплати до пенсії при поновленні виплати пенсії, яка була припинена у зв'язку з переходом на пенсію, призначену за іншим законом

Відповідно до ст. 1-1 Закону № 2262-XII законодавство про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, базується на Конституції України і складається з цього Закону, Закону № 1058-IV та інших нормативно-правових актів України, прийнятих відповідно до цих законів.

Згідно зі ст. 7 Закону № 2262-XII військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей, які одночасно мають право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їх вибором.

Суди встановили, що 18 серпня 2009 р. Особа 1 звернувся до Головного управління Пенсійного фонду України в Сумській області з заявою про поновлення виплати йому пенсії за вислугу років за нормами Закону № 2262-XII. Заяву позивача було задоволено, виплату пенсії за вислугу років на підставі Закону № 2262-XII йому було поновлено з 18 серпня 2009 р., однак уже без щомісячної доплати до пенсії, яку позивач отримував з 1 січня 2008 р. на підставі проведеного органом Пенсійного фонду України перерахунку пенсії відповідно до положень ст. 63 Закону № 2262-XII, Постанови № 1294 та п. 4 Порядку.

Підстави поновлення виплати пенсії, призначеної відповідно до Закону № 2262-XII, передбачені ст.ст. 28, 62 цього Закону, згідно з якими поновлення виплати пенсії здійснюється інвалідам в разі переривання ними інвалідності та громадянам, які виїжджали на постійне місце проживання за кордон.

Саме за таких обставин відповідно до ч. 2 ст. 49 Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» поновлення виплати пенсії здійснюється за рішенням територіального органу Пенсійного фонду України протягом 10 днів після з'ясування обставин та наявності умов для відновлення її виплати.

Разом з тим Особі 1 було припинено виплату пенсії у зв'язку з переходом на інший вид пенсії, а тому при поверненні до раніше призначеної пенсії відповідно до норм Закону № 2262-XII фактично відбулося її нове призначення.

Ураховуючи вищенаведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України на підставі аналізу зазначених норм права дійшла висновку, що Законом № 2262-XII та іншим законодавством у сфері пенсійного забезпечення громадян не передбачено збереження щомісячної доплати до пенсії при поновленні виплати пенсії, яка була припинена у зв'язку з переходом на пенсію, призначену за іншим законом.

(постанова Верховного Суду України від 9 грудня 2014 р. у справі № 21-540а14)

240.110.000

Пільги, компенсації, гарантії окремих категорій громадян

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 14 ст. 20 Закону України від 28 лютого 1991 р. № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (далі – Закон № 796-XII) щодо порядку визначення розмірів грошової компенсації вартості продуктів харчування за медичними нормами, встановлюваними центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Відповідно до п. 14 ст. 20 Закону № 796-XII особи, віднесені до категорії 1 (п. 1 ст. 14), забезпечуються продуктами харчування за медичними нормами з обов'язковим прикріпленням до відповідних магазинів за місцем проживання. Зазначеним особам компенсується 50% вартості продуктів харчування за медичними нормами, встановлюваними Міністерством охорони здоров'я.

Згідно зі ст. 62 цього Закону роз'яснення порядку його застосування провадиться у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, рішення якого є обов'язковими для виконання міністерствами та іншими центральними органами державної виконавчої влади України, місцевими органами державної виконавчої влади, всіма суб'єктами господарювання, незалежно від їх відомчої підпорядкованості та форм власності.

За п. 9 Порядку використання коштів державного бюджету для програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2005 р. № 936 (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Порядок, Постанова № 936 відповідно) Міністерством праці та соціальної політики України (на сьогодні – Міністерство соціальної політики України; далі – Мінпраці) в десятиденний строк після прийняття закону про Державний бюджет України на відповідний рік, виходячи з

розроблених Міністерством охорони здоров'я України фізіологічних (медичних) норм харчування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 1992 р. № 258, і даних Державного комітету статистики України щодо середніх цін на продукти харчування, що склалися в регіонах за попередні три місяці, визначає в розрізі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя розміри грошової компенсації вартості продуктів харчування відповідно до Закону № 796-XII для громадян, віднесених до категорій 1 і 2, потерпілих дітей у разі захворювання кровотворних органів (гострі лейкози), щитовидної залози (аденома, рак), на злоякісні пухлини, а також для батьків потерпілих дітей, які не відвідують дитячі дошкільні та шкільні заклади і не забезпечуються продуктами харчування.

Відповідно до Закону № 796-XII та на виконання п. 9 Постанови № 936 Мінпраці наказом від 24 січня 2011 р. № 23 затвердило розміри грошової компенсації вартості продуктів харчування громадянам, які віднесені до категорій 1 і 2 осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на 2011 рік, зокрема, у Львівській області для громадян, віднесених до 1 категорії, – 302 грн.

Аналіз зазначених норм матеріального права дає підстави для висновку, що визначення розмірів передбаченої п. 14 ст. 20 Закону № 796-XII грошової компенсації належить до повноважень Мінпраці. Розміри цієї компенсації затверджуються у десятиденний строк після прийняття закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

(постанова Верховного Суду України від 28 жовтня 2014 р. у справі № 21-258а14)

310.000.000 **ОБОРОНА**

310.180.000 **Соціальний і правовий захист** **військовослужбовців та членів їх сімей**

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 41 Закону України від 25 березня 1992 р. № 2232-XIII «Про військовий обов'язок і військову службу» (далі – Закон № 2232-XIII) та ч. 2 ст. 16 Закону України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон № 2011-XII) щодо випадків збереження права на одноразову грошову допомогу за військовослужбовцем після перебігу тримісячного строку з дня його звільнення зі служби

Правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку із виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни здійснюється відповідно до Закону № 2232-XIII.

Відповідно до ст. 41 цього Закону (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин) виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або каліцтва військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється в порядку і на умовах, встановлених Законом № 2011-XII.

Основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців визначені Законом № 2011-XII.

Розділом II цього Закону встановлені права військовослужбовців, зокрема, щодо грошового забезпечення.

Частиною 2 ст. 16 Закону № 2011-XII (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин) передбачено, що у разі поранення (контузії, травми або каліцтва), заподіяного військовослужбовцю під час виконання ним обов'язків військової служби, а також інвалідності, що настала в період проходження військової служби або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби

чи після закінчення цього строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження військової служби, залежно від ступеня втрати працездатності йому виплачується одноразова грошова допомога в розмірі до п'ятирічного грошового забезпечення за останньою посадою в порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

Пунктом 2 постанови Кабінету Міністрів України від 28 травня 2008 р. № 499, якою затверджено Порядок та умови призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва) чи інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та інвалідності звільнених з військової служби (зборів) осіб (далі – Постанова № 449, Порядок відповідно) встановлено, що призначення і виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва) чи інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та інвалідності звільнених з військової служби (зборів) осіб, що сталися після 1 січня 2007 р., здійснюється згідно з Порядком, затвердженим цією Постановою.

Згідно з підпунктом 2 п. 2 Порядку одноразова грошова допомога виплачується військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової служби) у разі настання інвалідності в період проходження військової служби та особам, звільненим з військової служби, у разі настання інвалідності не пізніше ніж через три місяці після звільнення з такої служби чи після закінчення зазначеного строку, у разі настання інвалідності внаслідок виконання обов'язків військової служби одноразова грошова допомога інвалідам II групи виплачується у розмірі 24-місячного грошового забезпечення.

Виходячи з буквального тлумачення ст. 16 Закону № 2011-XII колегія суддів Судової плати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що право на одноразову грошову допомогу у військовослужбовця виникає і у тому разі коли інвалідність настала після перебігу тримісячного строку з дня його звільнення зі служби, але внаслідок захворювання або одержаного каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я, яке мало місце в період її проходження.

(постанова Верховного Суду України від 18 листопада 2014 р. у справі № 21-446а14)

340.000.000 ЮСТИЦІЯ

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень п. 5 ч. 1 ст. 24 Закону України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV «Про держану реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (далі – Закон № 1952-IV) щодо неправомірності здійснення державним реєстратором реєстраційних дій відносно майна, стосовно якого в Єдиному реєстрі заборон міститься запис про заборону його відчуження

Преамбулою Закону 1952-IV передбачено, що цей Закон визначає правові, економічні, організаційні засади проведення державної реєстрації речових та інших прав, які підлягають реєстрації за цим Законом, та їх обтяжень і спрямований на забезпечення визнання та захисту державою цих прав, створення умов для функціонування ринку нерухомого майна.

Зазначений Закон згідно зі ст. 1 регулює відносини, пов'язані з державною реєстрацією прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

За ч. 13 ст. 15 Закону № 1952-IV порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень встановлює Кабінет Міністрів України.

Кабінет Міністрів України постановою від 22 червня 2011 р. № 703 затвердив Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень (далі – Порядок), який визначає процедуру проведення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, перелік документів, необхідних для її проведення, права та обов'язки суб'єктів у сфері державної реєстрації прав, а також процедуру взяття на облік безхазяйного нерухомого майна.

Для проведення державної реєстрації прав заявник подає органам державної реєстрації прав, нотаріусові заяву про державну реєстрацію та необхідні для такої реєстрації документи, визначені цим Порядком (п.п. 7, 10 Порядку).

Під час розгляду заяви про державну реєстрацію і документів державний реєстратор встановлює відповідність заявлених

прав і поданих документів вимогам законодавства, а також відсутність суперечностей між заявленими та зареєстрованими речовими правами на нерухоме майно, їх обтяженнями та приймає рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень або рішення про відмову в такій реєстрації.

Пунктом 5 ст. 24 Закону № 1952-IV передбачено, що у державній реєстрації прав та їх обтяжень може бути відмовлено у разі, якщо заяву про державну реєстрацію прав, пов'язаних з відчуженням нерухомого майна, подано після державної реєстрації обтяжень, встановлених щодо цього майна, крім випадків, встановлених ч. 9 ст. 15 цього Закону.

Пунктом 9 Перехідних положень Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI передбачено, що запобіжні заходи, арешт майна, відсторонення від посади, застосовані під час дізнання та досудового слідства до дня набрання чинності цим Кодексом, продовжують свою дію до моменту їх зміни, скасування чи припинення у порядку, що діяв до набрання чинності цим Кодексом.

Проаналізувавши наведені норми матеріального права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла такого правового висновку: наявність в Єдиному реєстрі заборон запису про заборону відчуження майна є перешкодою для здійснення державним реєстратором реєстраційних дій до того часу, поки таке обтяження не буде зняте.

(постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-357а14)

340.010.000

Офіційне оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ч.ч. 5, 6 ст. 52 Закону України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України» (далі – Закон № 794-VII; у редакції, чинній на час виник-

нення спірних відносин) та ч. 3 ст. 50 Закону України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР «Про Конституційний Суд України» (далі – Закон № 422/96-ВР) щодо дії (відновлення дії) нормативно-правових актів, призупинених Президентом України з одночасним зверненням до Конституційного Суду України стосовно їх відповідності Конституції України (конституційності)

17 жовтня 2008 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову від 17 жовтня 2008 р. № 955 «Про заходи щодо стабілізації цін на лікарські засоби і вироби медичного призначення» (далі – Постанова № 955), якою було встановлено граничні торговельні та/або постачальницько-збутові надбавки (націнки) на окремі лікарські засоби і виробы медичного призначення.

Постанова набула чинності 6 листопада 2008 р. у зв'язку з її офіційним опублікуванням в газеті «Урядовий кур'єр».

Указом Президента України від 3 грудня 2008 р. № 1139/2008 «Про зупинення дії постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2008 року № 827 і № 837, від 17 жовтня 2008 року № 955 та від 19 листопада 2008 року № 1022» дію Постанови № 955 було зупинено. Цей указ набув чинності 5 грудня 2008 р. після опублікування в газеті «Офіційний вісник Президента України».

Президент України 3 грудня 2008 р. відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 106, ст. 150 Конституції України, ст.ст. 13, 40 Закону № 422/96-ВР звернувся з конституційним поданням до Конституційного Суду України, в якому порушив питання конституційності постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2008 р. № 827, 837, 17 жовтня 2008 р. № 955 та 19 листопада 2008 р. № 1022.

Конституційний Суд України 11 лютого 2009 р. своєю ухвалою відмовив у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України. Повідомлення про зазначену ухвалу Конституційного Суду України вперше було опубліковано у газеті «Урядовий кур'єр» 20 лютого 2009 р.

Відповідно до ч. 3 ст. 50 Закону № 422/96-ВР прийнята Конституційним Судом України на його засіданні процесуальна ухвала про відмову у відкритті провадження у справі в Конституційному Суді України є остаточною.

Частинами 5 та 6 ст. 52 Закону № 794-VII передбачено, що зупинення дії акта Кабінету Міністрів України Президентом України на підставі п. 15 ч. 1 ст. 106 Конституції України має наслідком зупинення вчинення будь-якими органами, особами дій, спрямованих на виконання зупиненого акта Кабінету Міністрів України, здійснення повноважень, визначених цим актом. Винесення Конституційним Судом України ухвали про відмову у відкритті провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України акта Кабінету Міністрів України або визнання акта Кабінету Міністрів України таким, що відповідає Конституції України, відновлює дію цього акта.

Таким чином, у законах про Конституційний Суд України та про Кабінет Міністрів України не передбачено порядку офіційного оприлюднення інформації про відновлення дії зупиненого акта Кабінету Міністрів України у випадку винесення Конституційним Судом України ухвали про відмову у відкритті провадження шляхом офіційного оприлюднення цієї ухвали, хоча передбачено, що з моменту прийняття такого рішення відновлює дію зупинений Указом Президента України акт Кабінету Міністрів України.

Відповідно до ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Згідно зі ст. 57 Конституції України кожному гарантується право знати свої права і обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

Аналіз наведених норм законодавства свідчить про те, що при прийнятті Інспекцією рішення від 6 серпня 2009 р. № 192 про застосування економічних санкцій за порушення державної дисципліни цін в частині стягнення з Товариства необгрунтованої виручки та застосування до Товариства штрафних санкцій не було враховано, що про відновлення дії Постанови № 955 Товариство дізналося лише після опублікування інфор-

мації про відмову у відкритті конституційного провадження за конституційним поданням Президента України в офіційних друкованих виданнях, зокрема з повідомлення в газеті «Урядовий кур'єр» від 20 лютого 2009 р. № 31. На порушення зазначених вище норм касаційний суд, відмовляючи в задоволенні позову, формально виходив із того, що з моменту відмови у відкритті конституційного провадження автоматично відновила дію Постанова № 955, при цьому залишив поза увагою, що на порушення ст. 57 Конституції України інформація населенню про відновлення дії цієї постанови належним чином доведена не була.

Ураховуючи вищенаведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах на підставі аналізу Постанови № 955, ч.ч. 5, 6 ст. 52 Закону № 794-VII та ч. 3 ст. 50 Закону № 422/96-ВР, ст. 57 Конституції України дійшла висновку, що у зв'язку з прийняттям Конституційним Судом України ухвали про відмову у відкритті конституційного провадження за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанови Кабінету Міністрів України, дію якої було зупинено Указом Президента України, ця постанова відновлює свою дію з моменту доведення до відома населення зазначеної ухвали Конституційного Суду України шляхом опублікування в офіційних виданнях, тобто коли фізичні особи та суб'єкти господарювання могли дізнатися про прийняття Конституційним Судом України цієї ухвали та відновлення дії Постанови № 955.

(постанова Верховного Суду України від 30 вересня 2014 р. у справі № 21-128а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 255 Кодексу адміністративно-судочинства України (далі – КАС), ч. 1 ст. 10, ст. 69 Митного кодексу України (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – МК), ст.ст. 58, 67, 124 Конституції України, рішення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі від 29 вересня 2009 р. № АД-216/2009/4402-37 «Про застосування остаточних антидемпінгових заходів щодо імпорту в Україну шприців походженням з Королівства Іспанія,

Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії, Федеративної Республіки Німеччина і Китайської Народної Республіки» (далі – рішення Комісії), підпункту 4.2.1 п. 4.2 ст. 4 Закону України від 21 грудня 2000 р. № 2181-III «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2181-III) щодо правових наслідків зупинення або скасування рішенням суду нормативно-правових актів, інших рішень суб'єктів владних повноважень

Згідно з преамбулою Закону України від 22 грудня 1998 р. № 330-XIV «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» (далі – Закон № 330-XIV) цей Закон визначає механізм захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань. Він регулює засади і порядок порушення та проведення антидемпінгових розслідувань і застосування антидемпінгових заходів.

Антидемпінгові заходи, як зазначено у ст. 1 Закону № 330-XIV, – це попередні або остаточні заходи, що застосовуються відповідно до цього Закону під час або за результатами антидемпінгового розслідування.

У рішенні Комісії йдеться про те, що за результатами антидемпінгового розслідування встановлено факт демпінгового імпорту в Україну шприців з полімерних матеріалів, у зв'язку з чим національні інтереси України потребують застосування остаточних антидемпінгових заходів. Цим рішенням установлені розміри ставок остаточного антидемпінгового мита на імпорт в Україну шприців.

Згідно з п.п. 2.7 та 5 рішення Комісії остаточне антидемпінгове мито справляється митними органами України незалежно від сплати інших податків і зборів (обов'язкових платежів), у тому числі мита, митних зборів тощо, які, як правило, справляються під час імпорту в Україну товарів. Це рішення набирає чинності через 30 днів з дня опублікування повідомлення про нього в газеті «Урядовий кур'єр». Повідомлення було опубліковане у зазначеному виданні 6 жовтня 2009 р.

Відповідно до ст. 10 МК при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що пе-

реміщуються через митний кордон України, застосовуються виключно нормативно-правові акти, чинні на день прийняття митної декларації митним органом України.

Аналізуючи зазначені норми права, а також ст. 117 КАС, відповідно до ч. 3 якої суд у порядку забезпечення адміністративного позову може відповідною ухвалою зупинити дію рішення суб'єкта владних повноважень чи його окремих положень, що оскаржуються, та ст. 171 зазначеного Кодексу, згідно з ч. 8 якої суд може визнати нормативно-правовий акт незаконним, колегія суддів дійшла такого правового висновку.

Ухвала суду про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову, якою відповідно до ст. 117 КАС зупинено дію нормативно-правового акта, не скасовує його чинність, не змінює обсягу прав та обов'язків сторін у спорі, а лише тимчасово забороняє застосування передбачених цим актом заходів до вирішення спору по суті.

Натомість, якщо суд за наслідками розгляду справи визнав нормативно-правовий акт незаконним і це судове рішення набрало законної сили, положення зазначеного нормативно-правового акта не підлягають застосуванню.

Таким чином, покладення Київською обласною митницею Державної митної служби України (на сьогодні – Київська митниця Міністерства доходів і зборів України) на товариство з обмеженою відповідальністю «ГАЛАФАРМ» після скасування судом заходів забезпечення адміністративного позову обов'язку щодо сплати антидемпінгового мита відповідно до рішення Комісії за вантажно-митними деклараціями від 11 червня, 26 серпня та 23 листопада 2010 р. № № 125000009/2010/105558, 125000009/2010/107264, 125000009/2010/110238 відповідно, тобто за період, коли дію зазначеного рішення було зупинено, є правомірним, а висновок суду касаційної інстанції у справі, що розглядається, в цій частині ґрунтується на правильному застосуванні норм права.

Водночас постановою від 25 листопада 2010 р. Київський апеляційний адміністративний суд рішення Комісії визнав протиправним і скасував.

За ч. 5 ст. 254 КАС постанова або ухвала суду апеляційної інстанції набирає законної сили з моменту проголошення, а якщо її було прийнято за наслідками розгляду у письмовому

провадженні, – через п'ять днів після направлення її копії особам, що беруть участь у справі.

Постанова або ухвала суду, яка набрала законної сили, є обов'язковою для осіб, які беруть участь у справі, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України.

Отже, з набранням законної сили постановою апеляційного суду від 25 листопада 2010 р. рішення Комісії втратило чинність, а тому його положення, починаючи з цієї дати, не могли бути застосовані при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщувались через митний кордон України.

(постанова Верховного Суду України від 9 грудня 2014 р. у справі № 21-421а14)

340.070.000

Державна виконавча служба.

Виконавче провадження

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 28, ч. 1 ст. 43, ч.ч. 1 та 2 ст. 44, ч.ч. 1, 3, 8 ст. 52 Закону України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 606-XIV) у зв'язку з внесенням змін до цього Закону Законом України від 4 листопада 2010 р. № 2677-VI «Про внесення змін до Закону України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 2677-VI) щодо стягнення виконавчого збору з вартості реалізованого предмету іпотеки

Статтею 1 Закону № 606-XIV (у редакції, чинній на час розподілу стягнутих з боржника грошових сум) встановлено, що виконавче провадження – це сукупність дій органів і посадових осіб, визначених у цьому Законі, що спрямовані на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які провадяться на підставах, в межах повноважень та у

спосіб, визначених цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

Згідно з ч.ч. 1, 8 ст. 54 Закону № 606-XIV звернення стягнення на заставлене майно в порядку примусового виконання допускається за виконавчими документами для задоволення вимог стягувача-заставодержателя. Примусове звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється державним виконавцем з урахуванням положень Закону України «Про іпотеку».

Статтю 41 Закону України від 5 червня 2003 р. № 898-IV «Про іпотеку» (у редакції, чинній на час розподілу стягнутих з боржника грошових сум) встановлено, що реалізація предмета іпотеки, на який звертається стягнення за рішенням суду або за виконавчим написом нотаріуса, проводиться, якщо інше не передбачено рішенням суду, шляхом продажу на прилюдних торгах у межах процедури виконавчого провадження, передбаченої Законом України «Про виконавче провадження», з дотриманням вимог цього Закону.

Відповідно до ст. 8 Закону № 606-XIV сторонами у виконавчому провадженні є стягувач і боржник. Стягувачем є фізична або юридична особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ.

Державну виконавчу службу України при вчиненні дій по стягненню виконавчого збору не можна вважати стягувачем в розумінні вищезазначеної норми закону, оскільки вона не є стороною у виконавчому провадженні.

Зважаючи на наведене, стягнення виконавчого збору не може регулюватися ст. 44 Закону № 606-XIV, яка встановлює черговість задоволення вимог стягувачів у разі недостатності стягнутої суми для задоволення всіх вимог стягувачів та передбачає, що у разі якщо сума, стягнута з боржника, недостатня для задоволення всіх вимог за виконавчими документами, вона розподіляється державним виконавцем між стягувачами в порядку черговості, встановленому цією статтею.

Стягнення виконавчого збору регулюється п. 3 ч. 1 ст. 43 Закону № 606-XIV, який відносить вимоги стягувача та стягнення виконавчого збору у розмірі 10% фактично стягнутої суми до однієї черги, та ст. 28 Закону № 606-XIV, ч. 5 якої встановлює,

що у разі якщо стягнутої з боржника суми недостатньо для задоволення в повному обсязі вимог стягувача, виконавчий збір сплачується пропорційно до стягнутої суми.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами, 24 жовтня 2011 р. на депозитний рахунок відділу державної виконавчої служби Дніпровського районного управління юстиції м. Києва надійшли кошти, стягнуті у зв'язку з примусовим виконанням виконавчого напису № 5581 від 15 листопада 2010 р. у розмірі 295 317 грн., з яких на користь держави було перераховано суму 29 531 грн. 70 коп. виконавчого збору. Тобто виконавчий збір був стягнутий у розмірі 10% від суми, фактично стягнутої з боржника.

За загальновизнаним принципом права закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Цей принцип закріплений у ч. 1 ст. 58 Конституції України.

Як вбачається, зокрема, з рішення Конституційного суду України від 9 лютого 1999 р. № 1-рп/99 (у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення ч. 1 ст. 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів)) до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце.

Враховуючи вищезазначене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України приходить до висновку, що у справі, яка розглядається, судами вірно застосовано до спірних відносин положення Закону № 606-XIV у редакції, чинній на час розподілу стягнутих з боржника грошових сум – 7 липня 2011 р., а саме у новій редакції, що набула чинності з 9 березня 2011 р.

Пункт 5.3.1 Інструкції № 74/5¹, відповідно до якого за постановою державного виконавця про стягнення виконавчого збору, винесеною у виконавчому провадженні про звернення стягнення на заставлене майно, стягнення звертається на вільне від застави майно боржника, не підлягає застосуванню у спір-

---

¹ Інструкція про проведення виконавчих дій, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 15 грудня 1999 р. № 74/5 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0865-99>.

них відносинах, оскільки зазначене положення не узгоджується з вимогами Закону № 606-XIV.

(постанова Верховного Суду України від 16 вересня 2014 р. у справі № 21-342а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 263 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) щодо неможливості зміни способу відновлення порушеного права, обраного судом у разі зміни способу і порядку виконання судового рішення

Як і в цивільному судочинстві, поняття способів захисту прав, свобод та інтересів особи в адміністративному судочинстві охоплюється визначеним законом механізмом матеріально-правових засобів здійснення охорони цих прав, свобод та інтересів, що приводиться в дію за рішенням суду у разі їх порушення чи реальної небезпеки такого порушення. Стаття 263 КАС містить не тільки механізм процесуальної процедури розгляду питань зміни чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення, а й підстави для розгляду цих питань. Оскільки ці підстави є матеріально-правовими, то їх слід розглядати у сукупності з положеннями ст.ст. 105 та 162 КАС, які визначають зміст способів захисту порушеного права в адміністративному судочинстві.

Згідно з ч. 4 ст. 105 КАС адміністративний позов може містити як вимоги про зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії, так і стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю.

За правилами ч.ч. 1, 2 ст. 162 КАС у разі задоволення адміністративного позову суд може прийняти постанову про: 1) визнання протиправними рішення суб'єкта владних повноважень чи окремих його положень, дій чи бездіяльності і про скасування або визнання нечинним рішення чи окремих його положень, про поворот виконання цього рішення чи окремих його положень із зазначенням способу його здійснення; 2) зобов'язання відповідача вчинити певні дії; 3) зобов'язання відповідача утриматися від вчинення певних дій; 4) стягнення з

відповідача коштів; 5) тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян; 6) примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян; 7) примусове видворення іноземця чи особи без громадянства за межі України; 8) визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень. Суд може прийняти іншу постанову, яка б гарантувала дотримання і захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Стаття 124 Конституції України та ст. 14 КАС встановлюють, що судові рішення, зокрема постанови та ухвали суду в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України. Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Статтею 263 КАС передбачено, що за наявності обставин, що ускладнюють виконання судового рішення (відсутність коштів на рахунку, відсутність присудженого майна в натурі, стихійне лихо тощо), державний виконавець може звернутися до адміністративного суду першої інстанції, незалежно від того, суд якої інстанції видав виконавчий лист, що видав виконавчий лист, із поданням, а особа, яка бере участь у справі, та сторона виконавчого провадження – із заявою про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення.

Під зміною способу і порядку виконання рішення слід розуміти прийняття судом нових заходів для реалізації рішення у разі неможливості його виконання у встановленими раніше порядку і способом. Змінюючи спосіб і порядок виконання судового рішення, суд не може змінювати останнє по суті.

Суди встановили, що Новоград-Волинський міськрайонний суд Житомирської області постановою від 30 травня 2011 р. зобов'язав управління ПФУ в Новоград-Волинському районі Житомирської області (правонаступник – управління ПФУ в м. Новограді-Волинському та Новоград-Волинському районі Житомирської області; далі – управління ПФУ) здійснити нарахування та провести виплату Особі 1 щомісячної соціальної допомоги у розмірі 30 відсотків мінімальної пенсії за віком, визначеної частиною першою статті 28 Закону № 1058-IV, за

період з 11 жовтня 2010 року по 11 квітня 2011 року. На виконання зазначеної постанови управління ПФУ здійснило нарахування ОСОБА_1 соціальної допомоги у сумі 1042 грн 8 коп. Зазначена сума на час звернення відділу державної виконавчої служби Новоград-Волинського міськрайонного управління юстиції Житомирської області (далі – відділ ДВС) до суду не виплачена у зв'язку з ненадходженням до Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) відповідних коштів із державного бюджету.

Встановлені судами обставини не дають підстав для висновку про неможливість виконання судового рішення, що відповідно до ст. 263 КАС було б підставою для зміни способу і порядку його виконання, адже виплата нарахованих сум соціальної допомоги буде здійснена управлінням ПФУ після надходження відповідних сум із державного бюджету.

Посилання відділу ДВС на неможливість виконання рішення суду зобов'язального характеру щодо проведення соціальних виплат у зв'язку з відсутністю такого виду рішень у визначеному ст. 2 Закону України від 5 червня 2012 р. № 4901-VI «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» переліку рішень, виконання яких гарантовано державою, не заслуговують на увагу, оскільки з огляду на положення ст. 124 Конституції України та ст. 14 КАС постанови в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України незалежно від обраного судом способу захисту порушеного права позивача (зобов'язання відповідача вчинити певні дії чи стягнення з нього коштів).

У справі, що розглядається, суд для відновлення права Особи 1 на щомісячну соціальну допомогу, передбачену Законом України від 18 листопада 2004 р. № 2195-IV «Про соціальний захист дітей війни», прийняв постанову про зобов'язання органу ПФУ нарахувати та виплатити соціальну допомогу в установленому законом розмірі, що відповідало заявленим у позові вимогам. Розрахунок суми належної Особі 1 соціальної допомоги за спірний період судами не здійснювався, тому, змінивши спосіб виконання такої постанови із зобов'язання виплатити зазначену допомогу на стягнення конкретної суми цієї допомоги, суд змінив постанову по суті, вийшовши при цьому за межі позовних вимог та вирішивши питання, що не були предметом дослідження судами всіх інстанцій при розгляді справи.

Ураховуючи викладене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що зміна на підставі ст. 263 КАС способу і порядку виконання судового рішення не передбачає зміни обраного судом відповідно до ст. 162 КАС при ухваленні рішення способу відновлення порушеного права. Отже, зміна способу і порядку виконання рішення суду про зобов'язання органу ПФУ здійснити виплату із зобов'язання на стягнення такої виплати є незаконною.

(постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-394а14)

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ч. 1 ст. 263 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) щодо підстав зміни способу і порядку виконання судового рішення

Із конститутивних ознак норм ч. 1 ст. 263 КАС в поєднанні з адміністративними правовими нормами ст.ст. 6, 105, 162 цього Кодексу впливає, що вони гарантують право особи на звернення за захистом їх порушених прав, свобод чи інтересів суб'єктами владних повноважень і визначають підстави, форми та способи захисту цих прав.

Зокрема, у ч. 1 ст. 6 КАС встановлено, що кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Згідно з ч.ч. 1 та 2 ст. 162 КАС за результатами розгляду звернення особи до суду з адміністративним позовом і в разі його задоволення можуть бути прийняті постанови: 1) про визнання протиправними рішення суб'єкта владних повноважень чи окремих його положень, дій чи бездіяльності і про скасування або визнання нечинним рішення чи окремих його положень, про поворот виконання цього рішення чи окремих його положень із зазначенням способу його здійснення; 2) зобов'язання відповідача вчинити певні дії; 3) зобов'язання відповідача утриматись від вчинення певних дій; 4) стягнення з відповідача коштів; 5) тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або

всієї діяльності об'єднання громадян; 6) примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян; 7) примусове видворення іноземця чи особи без громадянства за межі України; 8) визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень. Суд може прийняти іншу постанову, яка б гарантувала дотримання і захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Відповідно до ч. 4 ст. 105 КАС адміністративний позов може містити як вимоги про зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень – прийняти рішення або вчинити певні дії, так і про стягнення з нього коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю.

У ч. 1 ст. 263 КАС передбачено право на звернення із заявою про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення, встановлено коло осіб, які можуть звернутись із такою заявою, та визначено умови такого звернення, зокрема наявність обставин, що ускладнюють виконання судового рішення (відсутність коштів на рахунку, відсутність присудженого майна в натурі, стихійне лихо тощо). Питання про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення може бути розглянуто також за ініціативою суду.

Як зміну способу і порядку виконання судового рішення розуміють застосування судом нових заходів щодо його реалізації у зв'язку з неможливістю його виконання раніше визначеним способом і порядком. При цьому зміна способу виконання не повинна змінювати (зачіпати) суті самого судового рішення.

Як встановлено у справі, Особа 1 звернулася до суду з позовом про визнання протиправними дій управління Пенсійного фонду України у Звенигородському районі Черкаської області (далі – управління ПФУ) і з вимогою зобов'язати його перерахувати і виплати пенсію з огляду на обставини, зазначені в позовній заяві. Звенигородський районний суд Черкаської області постановою від 31 березня 2011 р. розглянув ці вимоги і зобов'язав управління ПФУ перерахувати та виплатити пенсію Особі 1 на підставах, у розмірі та за проміжок часу, зазначених у судовому рішенні.

На момент звернення державного виконавця з поданням рішення суду в частині перерахунку пенсії було виконано, однак сама пенсія не була виплачена, оскільки на рахунок управління ПФУ не надійшли відповідні кошти із Державного бюджету України.

Аналізуючи норми ч. 1 ст. 263 КАС в системному зв'язку із нормами, які гарантують право на судовий захист і передбачають форми й способи його реалізації, можна дійти висновку, що в контексті спірних правовідносин обставини, якими обґрунтовувалася необхідність зміни способу і порядку виконання судового рішення, не можуть бути підставами для такої зміни, оскільки обраний позивачем спосіб захисту порушеного права не може бути змінений на стадії виконання судового рішення і поза межами судового розгляду позову по суті. Варто також зазначити, що невиконання управлінням ПФУ судового зобов'язання в частині виплати пенсії через брак коштів на її виплату в розумінні ч. 1 ст. 263 КАС не може бути вагомою причиною для зміни способу і порядку виконання судового рішення, оскільки ця виплата буде виконана при надходженні коштів із Державного бюджету України.

(постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-475а14)

340.130.000

Міжнародні зобов'язання України

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (далі – Конвенція) щодо тлумачення поняття «суду, встановленого законом»

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (далі – Конвенція) кожен має право на справедливий і публічний розгляд його

справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Європейський суд з прав людини у справі *Zand v. Austria* від 12 жовтня 1978 р. вказав, що словосполучення «встановлений законом» поширюється не лише на правову основу самого існування «суду», але й на дотримання таким судом певних норм, які регулюють його діяльність. Поняття «суд, встановлений законом» у ч. 1 ст. 6 Конвенції передбачає «усю організаційну структуру судів, включно з <...> питаннями, що належать до юрисдикції певних категорій судів <...>». З огляду на це не вважається «судом, встановленим законом» орган, котрий, не маючи юрисдикції, судить осіб на підставі практики, яка не передбачена законом.

Відповідно до ч. 2 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

Розглядаючи справу, суди всіх інстанцій виходили з того, що спір у цій справі є публічно-правовим та належить до юрисдикції адміністративних судів. На думку колегії суддів Судової палати в адміністративних справах і Судової палати у господарських справах Верховного Суду України, такий висновок не ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права з огляду на нижченаведене.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 17 КАС (у редакції, чинній на час звернення Товариства до суду з позовом) компетенція адміністративних судів поширюється на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів або правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності. Вжитий у цій процесуальній нормі термін «суб'єкт владних повноважень» позначає орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхню посадову чи службову особу, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень (п. 7 ч. 1 ст. 3 КАС).

Отже, до компетенції адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади,

органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка законності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), відповідно, прийнятих або вчинених ними при здійсненні владних управлінських функцій.

Статтею 80 Земельного кодексу України (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – ЗК) встановлено, що суб'єктами права власності на землю є, зокрема, територіальні громади, які реалізують це право безпосередньо або через органи місцевого самоврядування, – на землі комунальної власності.

За змістом ст.ст. 2 та 5 ЗК Рада при здійсненні повноважень власника землі є рівноправним суб'єктом земельних відносин.

Вирішуючи спір по суті, суди залишили поза увагою те, що у відносинах, які склалися між сторонами, відповідач як власник землі вільний у виборі суб'єкта щодо надання йому права оренди земельної ділянки в порядку, встановленому законом, при цьому він не здійснював владних управлінських функцій.

Ураховуючи наведене, суди дійшли помилкового висновку, що позов, предметом якого є перевірка правильності формування волі однієї зі сторін стосовно розпорядження землею та передачі відповідних прав щодо неї, може бути розглянуто за правилами КАС.

Таким чином, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах і Судової палати у господарських справах Верховного Суду України дійшла висновку, що у разі прийняття суб'єктом владних повноважень рішення про передачу земельних ділянок у власність чи оренду (тобто ненормативного акта, який вичерпує свою дію після його реалізації), подальше оспорування правомірності набуття фізичною чи юридичною особою спірної земельної ділянки має вирішуватися у порядку цивільної (господарської) юрисдикції, оскільки виникає спір про право цивільне.

Не обговорюючи питання правильності застосування судами норм ЗК, колегія суддів вважає, що в цьому випадку неоднаково застосовано ст. 6 Конвенції стосовно «суду, встановленого законом». Беручи до уваги те, що визначальним принципом здійснення правосуддя в адміністративних справах є принцип офіційного з'ясування всіх об-

ставин у справі і обов'язок суб'єкта владних повноважень доказувати правомірність своїх дій чи рішень, на відміну від визначального принципу цивільного судочинства, який полягає у змагальності сторін, суд, який розглянув справу, не віднесена до його юрисдикції, не може вважатися «судом, встановленим законом» у розумінні ч. 1 ст. 6 Конвенції.

(постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-493а14; постанова Верховного Суду України від 9 грудня 2014 р. у справі № 21-308а14; постанова Верховного Суду України від 16 грудня 2014 р. у справі № 21-544а14)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (далі – Конвенція) стосовно «права на справедливий суд»

Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду, крім випадків, установлених Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАС України), є одним із принципів здійснення правосуддя в адміністративних судах (п. 6 ч. 1 ст. 7 КАС).

За правилами ч. 5 ст. 214 КАС суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі у випадках, якщо: 1) справа не підлягає касаційному розгляду у порядку адміністративного судочинства; 2) справа не переглядалася в апеляційному порядку; 3) є ухвала про закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою цієї особи від касаційної скарги на це саме судові рішення; 4) є ухвала про відмову у задоволенні касаційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою на це саме судові рішення; 5) касаційна скарга є необґрунтованою і викладені в ній доводи не викликають необхідності перевірки матеріалів справи.

Відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи уподовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Європейський суд з прав людини у справі *Brumarescu v. Romania* від 28 листопада 1999 р. наголосив, що «право на справедливий судовий розгляд, гарантоване п. 1 ст. 6 Конвенції, слід тлумачити в контексті Преамбули Конвенції, яка, зокрема, проголошує верховенство права як складову частину спільної спадщини Договірних держав. Одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, згідно з яким у разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало законної сили, не може ставитися під сумнів». «Принцип юридичної визначеності вимагає поваги до принципу *res judicata*, тобто поваги до остаточного рішення суду. Згідно з цим принципом жодна сторона не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового до виконання рішення суду лише з однією метою – домогтися повторного розгляду та винесення нового рішення у справі» (справа *Ryabukh v. Russia* від 24 липня 2003 р.).

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 17 вересня 2012 р. відповідно до п. 5 ч. 5 ст. 214 КАС відмовив МДПІ у відкритті касаційного провадження на постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 30 серпня 2012 р., вказавши, що касаційна скарга необґрунтована, а рішення апеляційного суду відповідає ustalеній практиці касаційного суду та Верховного Суду України в цій категорії справ.

Таким чином, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що суд касаційної інстанції, відкриваючи касаційне провадження за скаргою відповідача та вирішуючи спір по суті, за наявності ухвали Вищого адміністративного суду України від 17 вересня 2012 р. про відмову відповідачу у відкритті касаційного провадження, залишив поза увагою п. 1 ст. 6 Конвенції стосовно «права на справедливий суд».

(постанова Верховного Суду України від 9 грудня 2014 р. у справі № 21-523а14)

КЛАСИФІКАТОР

Судова палата в адміністративних справах

010.000.000	Державне регулювання. Підприємства і підприємницька діяльність
010.010.000	Загальні питання регулювання господарської діяльності
010.020.000	Антимонopolноконкурентне законодавство
010.030.000	Державне замовлення. Державні потреби. Державний контракт
010.040.000	Державний матеріальний резерв
010.050.000	Державні програми
010.050.010	Загальнодержавні програми. Концепції
010.050.020	Програми Автономної Республіки Крим
010.050.030	Регіональні програми
010.050.040	Цільові комплексні та інші програми
010.060.000	Якість продукції. Стандартизація. Сертифікація. Акредитація
010.070.000	Захист прав споживачів
010.080.000	Метрологія і метрологічна діяльність. Пробірна справа
010.080.010	Служба єдиного часу та еталонних частот
010.090.000	Загальні питання цін і ціноутворення
010.090.010	Види цін
010.090.020	Знижки, надбавки, націнки
010.100.000	Загальні питання обліку і статистики
010.100.010	Облік і статистика
010.100.020	Звітність

- 010.110.000 Використання ядерної енергії, радіаційно небезпечних технологій та речовин. Державне регулювання ядерної та радіаційної безпеки. Захоронення радіоактивних відходів
- 010.120.000 Загальні питання регулювання діяльності підприємств і підприємництва
- 010.130.000 Правове положення суб'єктів господарювання
- 010.130.010 Майно. Фінанси. Розрахунки
- 010.130.020 Основні фонди. Оборотні кошти
- 010.140.000 Гарантії господарської діяльності
- 010.140.010 Реєстрація підприємницької діяльності. Єдиний реєстр підприємств та організацій України
- 010.140.020 Ліцензування окремих видів господарської діяльності
- 010.140.030 Державна підтримка підприємницької діяльності
- 010.140.040 Зони вільного підприємництва. Спеціальні (вільні) економічні зони. Спеціальний режим інвестиційної діяльності
- 020.000.000 Фінанси і кредит**
- 020.010.000 Загальні положення фінансової системи
- 020.020.000 Основи бюджетного устрою та бюджетного процесу
- 020.020.010 Державний бюджет України
- 020.020.020 Бюджет Автономної Республіки Крим
- 020.020.030 Місцевий бюджет
- 020.020.040 Бюджетна класифікація

020.020.050	Бюджетне регулювання (субвенції, дотації, субсидії, асигнування)
020.020.060	Бюджетний процес
020.020.070	Фінансові нормативи
020.020.080	Цільові фонди
020.020.090	Резервні фонди
020.020.100	Позабюджетні фонди
020.020.110	Державне мито
020.020.120	Державне казначейство
020.030.000	Система оподаткування України
020.030.010	Загальні положення оподаткування
020.030.020	Податкові органи
020.030.030	Податкова міліція
030.000.000	Загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі)
030.010.000	Податок на прибуток підприємств
030.020.000	Податок на доходи фізичних осіб
030.030.000	Податок на додану вартість
030.040.000	Акцизний податок
030.050.000	Екологічний податок
030.060.000	Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України
030.070.000	Рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні

030.080.000	Плата за користування надрами
030.090.000	Плата за землю
030.100.000	Плата за землю (фізичні особи)
030.110.000	Фіксований сільськогосподарський податок
030.120.000	Державне мито
040.000.000	Місцеві податки і збори (обов'язкові платежі)
040.010.000	збір за парковку автомобілів
040.020.000	ринковий збір
040.030.000	збір за видачу ордера на квартиру
040.040.000	збір з власників собак
040.050.000	курортний збір
040.060.000	збір за участь у бігах на іподромі
040.070.000	збір за виграш на бігах
040.080.000	збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі
040.090.000	податок з реклами
040.100.000	збір за право використання місцевої символіки
040.110.000	збір за право проведення кіно і телезйомок
040.120.000	збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей
040.130.000	комунальний податок
040.140.000	збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі
040.150.000	податок з продажу імпортованих товарів
040.160.000	податок на нерухоме майно (нерухомість) відмінне від земельної ділянки

040.170.000	Податок на нерухоме майно (нерухомість) відмінне від земельної ділянки, встановлюється окремим законом
050.000.000	Спеціальні податкові режими
060.000.000	Порядок здійснення розрахунків з бюджетом та державними цільовими фондами
070.000.000	Податкові пільги
080.000.000	Податковий контроль
090.000.000	Відповідальність за порушення у сфері оподаткування
100.000.000	Загальнодержавні витрати і витрати місцевого самоврядування
110.000.000	Державне регулювання банківської діяльності
110.010.010	Загальні питання банківської діяльності
110.010.020	Національний банк України
110.010.030	Інші кредитні установи
110.010.040	Ліцензування банківської діяльності
110.010.050	Ломбарди
110.010.060	Банківські розрахунки
110.020.000	Ощадна справа
110.030.000	Позики, лотереї тощо
110.040.000	Грошова система України. Національна валюта України (гривня)
110.050.000	Інвестиційна діяльність
110.050.010	Фонди, компанії
110.050.020	Кліринг, лізинг
110.050.030	Цінні папери

110.050.040	Загальні питання
110.050.050	Національна депозитарна система. Депозитарій
110.050.060	Приватизаційні цінні папери
110.050.070	Акції
110.050.080	Облігації
110.050.090	Векселі
110.050.100	Інші цінні папери
110.060.000	Валютне регулювання
110.060.010	Загальні положення
110.060.020	Іноземна валюта
110.060.030	Валютні фонди і рахунки
110.060.040	Валютні біржі
110.060.050	Дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння
110.070.000	Державний борг
110.070.010	Державний зовнішній борг
110.070.020	Державний внутрішній борг
120.000.000	Державне регулювання геології, геодезії і картографії
130.000.000	Державне регулювання будівництва, містобудування та архітектури
130.010.000	Загальні питання будівництва
130.020.000	Будівельні норми і правила
130.030.000	Прийняття в експлуатацію завершених об'єктів
130.040.000	Містобудування та архітектурна діяльність. Пам'ятки архітектури

130.050.000	Планування, забудова. Реконструкція міст та інших населених пунктів. Містобудівні програми
130.060.000	Благоустрій, озеленення міст та інших населених пунктів
130.070.000	Системи інженерних і транспортних споруд та комунікацій
130.080.000	Містобудівні нормативи. Містобудівна документація. Експертиза
140.000.000	Державне регулювання сільського господарства та агропромислового комплексу
140.010.000	Загальні питання сільського господарства та агропромислового комплексу
140.020.000	Управління сільським господарством та агропромисловим комплексом
140.030.000	Соціальний розвиток села
150.000.000	Земельне законодавство
150.010.000	Управління в галузі використання та охорони земель
150.020.000	Склад земель. Категорії земель. Державний земельний кадастр
150.030.000	Землекористування (оренда)
150.040.000	Надання і вилучення земель
150.050.000	Плата за землю. Земельний податок. Орендна плата
160.000.000	Державне регулювання використання земель
160.010.000	Землі сільськогосподарського призначення
160.020.000	Землі населених пунктів

160.030.000	Землі промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення
160.040.000	Землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історикокультурного призначення
160.050.000	Землі лісового фонду
160.060.000	Землі водного фонду
160.070.000	Землі запасу
160.080.000	Охорона земель
170.000.000	Державне регулювання транспорту
170.010.000	Загальні питання транспорту
170.020.000	Залізничний транспорт
170.030.000	Водний транспорт
170.040.000	Морський транспорт
170.050.000	Річковий транспорт
170.060.000	Повітряний транспорт
170.070.000	Автомобільний транспорт
170.080.000	Дорожнє господарство
170.090.000	Трубопровідний транспорт та інші спеціалізовані види транспорту
170.100.000	Тарифи, збори, штрафи, пільги на транспорті. Безоплатний проїзд
170.110.000	Безпека на транспорті. Безпека руху
180.000.000	Державне регулювання зв'язку, інформації та нформатизації
180.010.000	Загальні питання зв'язку
180.020.000	Поштовий зв'язок
180.030.000	Електричний зв'язок

180.040.000	Передавання даних
180.050.000	Технічні засоби радіомовлення та телебачення
180.060.000	Спеціальні види зв'язку. Спеціальні телекомунікаційні системи
180.070.000	Космічний та інші види зв'язку
180.080.000	Тарифи, збори, пільги на послуги зв'язку
180.090.000	Законодавство про інформацію, інформатизацію та засоби масової інформації
180.090.010	Загальні питання інформації та інформатизації
180.090.020	Інформаційна політика України в галузі інформації
180.090.030	Інформаційна діяльність та її види. Ліцензування в інформаційній діяльності
180.090.040	Засоби масової інформації
180.090.050	Інформація. Захист інформації
180.090.060	Інформатизація. Технічні засоби. Електронні мережі
190.000.000	Державне регулювання торгівлі, громадського харчування і побутового обслуговування населення
190.010.000	Загальні питання торгівлі
190.020.000	Мережа підприємств побутового обслуговування населення
190.030.000	Похоронна справа, ритуальні послуги
190.040.000	Тарифи і пільги на побутові та ритуальні послуги
190.050.000	Ціни

200.000.000	Державне регулювання житловокомунального господарства
200.010.000	Управління житловим фондом
200.020.000	Житловий фонд
200.030.000	Державний житловий фонд (відомчий)
200.040.000	Комунальний житловий фонд
200.050.000	Приватний житловий фонд
200.060.000	Громадський житловий фонд
200.070.000	Фонд житлобудівельних, житлових, дачно будівельних кооперативів
210.000.000	Митне законодавство
210.010.000	Загальні питання організації митної справи
210.020.000	Державна митна справа
210.030.000	Органи управління митною справою
210.040.000	Митний контроль
210.050.000	Митне оформлення
210.060.000	Переміщення і пропуск через митний кордон товарів та інших предметів
210.070.000	Митні платежі
210.080.000	Митний тариф
210.090.000	Мито
210.100.000	Митні збори
210.110.000	Митні пільги
220.000.000	Публічна служба, її проходження, звільнення з публічної служби
220.010.000	Загальні питання державної служби
220.020.000	Статус державних службовців

220.030.000	Категорії посад та ранги державних службовців. Кадрове забезпечення державної служби та порядок її проходження
220.040.000	Соціальний захист державних службовців
230.000.000	Державне регулювання зайнятості населення
230.010.000	Загальні питання зайнятості населення
230.020.000	Служби зайнятості (біржі праці). Працевлаштування
230.030.000	Безробітні (статус)
230.040.000	Державний цільовий фонд сприяння зайнятості населення
230.050.000	Інші фонди сприяння зайнятості населення
230.060.000	Працевлаштування інвалідів
240.000.000	Державне регулювання соціального страхування і соціального забезпечення
240.010.000	Загальні питання соціального страхування і соціального забезпечення
240.020.000	Управління державним соціальним страхуванням і соціальним забезпеченням
240.030.000	Фінансування державного соціального забезпечення
240.040.000	Страхові тарифи
240.050.000	Фонди соціального захисту
240.060.000	Пенсійний фонд України
240.070.000	Недержавні пенсійні фонди
240.080.000	Пенсійне забезпечення
240.080.010	Загальні питання пенсійного забезпечення

240.080.020	Обчислення стажу роботи для призначення пенсій
240.080.030	Обчислення і призначення пенсій. Перерахунок пенсій
240.080.040	Пенсії за віком
240.080.050	Пенсії по інвалідності
240.080.060	Пенсії в разі втрати годувальника
240.080.070	Пенсії за вислугу років
240.080.080	Соціальні пенсії
240.080.090	Пенсії на інших підставах
240.080.100	Виплата пенсії
240.080.110	Пенсії військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей
240.090.000	Фінансування державного соціального страхування
240.090.010	Фонд соціального страхування України
240.090.020	Недержавні фонди соціального страхування
240.090.030	Страхові тарифи
240.100.000	Виплати по державному соціальному страхуванню
240.100.010	Виплати по тимчасовій непрацездатності
240.100.020	Допомога сім'ям з дітьми
240.100.030	Допомога на поховання
240.100.040	Одноразова матеріальна допомога
240.100.050	Інші види допомоги
240.110.000	Пільги, компенсації, гарантії окремих категорій громадян

240.110.010	Пільги для інвалідів
240.110.020	Пільги для ветеранів війни, воїнів інтернаціоналістів, жертв нацистських переслідувань, сімей загиблих військовослужбовців
240.110.030	Пільги для осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною
240.110.040	Пільги ветеранам праці
240.110.050	Пільги для інших категорій громадян, які потребують соціального захисту
240.110.060	Пільги та компенсації при аваріях, катастрофах і стихійному лиху
240.110.070	Грошова допомога біженцям
240.110.080	Пільги та компенсації особам, які зазнали політичних репресій
240.120.000	Соціальна реабілітація репресованих і депортованих осіб
240.130.000	Соціальне обслуговування громадян похилого віку, інвалідів та інших осіб
250.000.000	Державне регулювання освіти
250.010.000	Затальні питання освіти
250.020.000	Органи управління освітою
260.000.000	Державне регулювання наукової, науковотехнічної діяльності та інноваційної діяльності
270.000.000	Управління у системі охорони здоров'я населення
280.000.000	Державне регулювання природними ресурсами. Охорона довкілля
280.010.000	Основні принципи охорони довкілля

280.020.000	Органи охорони довкілля
280.030.000	Екологічна стандартизація і нормування
280.040.000	Права та обов'язки природокористувачів
280.050.000	Екологічна безпека
280.050.010	Екологічні вимоги до розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію та експлуатації об'єктів і до іншої діяльності
280.060.000	Природоохоронні заходи
280.070.000	Охорона природних комплексів окремих регіонів
280.080.000	Природні території та об'єкти, що особливо охороняються
280.080.010	Природнозаповідний фонд (заповідники, заказники, національні парки тощо)
280.080.020	Природні лікувальні ресурси
280.080.030	Курортні місцевості
280.080.040	Червона книга України. Зелена книга України
280.090.000	Зони надзвичайної екологічної ситуації
280.100.000	Захоронення радіоактивних відходів
280.110.000	Правовий режим континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони
280.120.000	Екологічний контроль
280.120.010	Державний контроль
280.120.020	Громадський контроль
280.120.030	Екологічна експертиза
280.120.040	Система моніторингу довкілля

280.130.000	Економічний механізм забезпечення охорони довкілля та відповідальність за порушення законодавства про охорону довкілля
280.140.000	Загальні питання охорони і використання надр
280.150.000	Управління в галузі охорони і використання надр. Контроль за охороною і використанням надр
280.160.000	Державний фонд надр. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин
280.170.000	Власність на надра
280.180.000	Користування надрами. Види користування
280.180.010	Права та обов'язки користувачів надр
280.180.020	Плата за користування надрами
280.180.030	Охорона надр
280.180.040	Державна експертиза запасів корисних копалин. Державний фонд надр. Державний кадастр родових і проявів корисних копалин
280.180.050	Відповідальність за порушення законодавства про надра
280.190.000	Загальні питання охорони лісів
280.190.010	Управління в галузі охорони лісів. Контроль за охороною лісів
280.190.020	Ведення лісового господарства. Лісовий фонд України
280.190.030	Лісокористування. Види лісокористування
280.190.040	Оренда лісів
280.190.050	Рубка лісу. Відпуск лісу на пні

- 280.190.060 Такси відпуску лісу на пні,
на лісову продукцію тощо
- 280.190.070 Охорона і захист лісів від пожеж,
шкідників та хвороб
- 280.190.080 Державний облік лісів.
Державний лісовий кадастр
- 280.190.090 Вирішення спорів про лісокористування
- 280.190.100 Відповідальність за порушення лісового
законодавства. Відшкодування шкоди
- 280.200.000 Загальні питання охорони водних об'єктів
і водних ресурсів
- 280.200.010 Управління і контроль в галузі охорони,
використання та відтворення водних об'єктів
і водних ресурсів
- 280.200.020 Водний фонд України
- 280.200.030 Власність та інші права на водні об'єкти
і водні ресурси
- 280.200.040 Водокористування.
Види і порядок водокористування
- 280.200.050 Охорона вод
- 280.200.060 Охорона джерел питного водопостачання
та порядок скидання виробничих стічних вод
- 280.200.070 Протипаводкові заходи і захист
від шкідливої дії вод
- 280.200.080 Закріплення берегів. Протизсувні роботи
- 280.200.090 Державний облік вод.
Державний водний кадастр
- 280.200.100 Вирішення спорів з питань використання
і охорони вод та відтворення водних ресурсів
- 280.200.110 Відповідальність за порушення
водного законодавства

- 280.210.000 Загальні питання охорони тваринного світу
- 280.210.010 Управління в галузі охорони тваринного світу.
Контроль за охороною тваринного світу
- 280.210.020 Власність та інші права на тваринний світ
- 280.210.030 Використання тваринного світу, його види
- 280.210.040 Мисливство та ведення мисливського господарства
- 280.210.050 Ліцензії. Такси
- 280.220.000 Охорона рибних запасів.
Регулювання рибальства та рибництва
- 280.230.000 Державний облік тварин.
Державний кадастр тварин
- 280.230.010 Відповідальність за порушення
законодавства про охорону тваринного світу
- 280.240.000 Загальні питання охорони атмосферного повітря
- 280.240.010 Охорона атмосфери від забруднення,
радіаційного, теплого та іншого шкідливого впливу
- 280.240.020 Моніторинг стану атмосферного повітря.
Служба спостереження за станом
атмосферного повітря
- 280.240.030 Контроль за охороною атмосферного повітря
- 280.240.040 Вирішення спорів у галузі охорони
атмосферного повітря
- 280.240.050 Відповідальність за порушення
законодавства про охорону атмосферного
повітря
- 290.000.000 Надзвичайний стан.
Надзвичайні ситуації та ліквідація
наслідків Чорнобильської катастрофи**

290.010.000	Загальні питання
290.020.000	Надзвичайний стан
290.030.000	Запобігання виникненню і ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру (катастроф, аварій, стихійного лиха тощо)
290.040.000	Правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок катастрофи
290.050.000	Статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок катастрофи
290.060.000	Переселення громадян з територій, що зазнали радіоактивного забруднення. Будівництво житла для переселенців
290.070.000	Компенсації та пільги громадянам, які постраждали внаслідок катастрофи
290.080.000	Фонд для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи
290.090.000	Цивільна оборона. Аварійнорятувальні служби
300.000.000	Геодезія і картографія. Гідрометеорологія
300.010.000	Загальні питання гідрометеорологічної діяльності
300.020.000	Управління у сфері гідрометеорологічної діяльності
300.020.010	Державна система гідрометеорологічних спостережень
300.020.020	Гідрометеорологічне забезпечення та обслуговування
300.020.030	Міжнародне співробітництво у галузі гідрометеорології

310.000.000	Оборона
310.010.000	Загальні положення про оборону
310.010.010	Мобілізаційна підготовка. Мобілізаційні резерви
310.010.020	Підготовка військ
310.010.030	Військова дисципліна
310.010.040	Статути Збройних Сил України
310.020.000	Управління у сфері оборони
310.030.000	Збройні Сили України. Склад Збройних Сил України
310.030.010	Управління Збройними Силами України
310.030.020	Внутрішня служба
310.030.030	Гарнізонна служба. Військові ритуали
310.030.040	Вартова служба
310.030.050	Кадри Збройних Сил України
310.030.060	Державна прикордонна служба України
310.030.070	Війська цивільної оборони України
310.030.080	Служба безпеки України
310.030.090	Інші військові формування
310.030.100	Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України
310.030.110	Військова автомобільна інспекція
310.030.120	Військова служба правопорядку у Збройних Силах України
310.040.000	Особливий період
310.050.000	Стан війни і воєнний час
310.050.010	Мобілізація і демобілізація

- 310.050.020 Евакуація та реєвакуація
- 310.060.000 Підготовка та перепідготовка військових кадрів
- 310.060.010 Військові навчальні заклади: академії, училища, курси та ін.
- 310.060.020 Військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів
- 310.060.030 Перепідготовка та підвищення кваліфікації
- 310.060.040 Громадські організації, які здійснюють підготовку громадян до військової служби
- 310.070.000 Працівники Збройних Сил України, інших військових формувань
- 310.080.000 Озброєння і військова техніка
- 310.080.010 Загальні положення
- 310.080.020 Зберігання та обслуговування
- 310.080.030 Боєприпаси
- 310.080.040 Стрілецька зброя
- 310.080.050 Виробництво і поставки озброєння та військової техніки
- 310.080.060 Прийняття (зняття) на озброєння
- 310.080.070 Зброя масового знищення
- 310.080.080 Утилізація озброєння і військової техніки
- 310.080.090 Військове приймання продукції
- 310.080.100 Науководослідні та дослідноконструкторські роботи
- 310.090.000 Постачання військ. Загальні питання
- 310.090.010 Фінансування
- 310.090.020 Військове майно. Оренда військового майна

310.090.030	Поставки для потреб оборони
310.090.040	Перевезення для потреб оборони
310.090.050	Непорушні запаси
310.090.060	Господарська діяльність у Збройних Силах України та інших військових формуваннях. Реалізація військового майна
310.090.070	Військове господарство
310.090.080	Військова торгівля
310.090.090	Види забезпечення військовослужбовців
310.090.100	Інші питання постачання військ
310.100.000	Розквартирування військ і капітальне будівництво
310.110.000	Загальний військовий обов'язок і військова служба. Загальні положення
310.120.000	Проходження військової служби
310.120.010	Питання комплектування
310.120.020	Строки військової служби
310.120.030	Військові звання. Військові посади
310.120.040	Військова форма одягу та знаки розрізнення
310.120.050	Звільнення з військової служби
310.120.060	Відкомандирування та відрядження військовослужбовців
310.120.070	Інші питання проходження військової служби
310.130.000	Виконання військового обов'язку в запасі
310.140.000	Відповідальність за порушення законодавства про військовий обов'язок і військову службу

310.150.000	Альтернативна (невійськова) служба
310.160.000	Воєнна наука
310.170.000	Виховання особового складу. Загальні положення
310.170.010	Організація культурного виховання
310.170.020	Військові засоби масової інформації
310.170.030	Правове виховання військовослужбовців
310.170.040	Організація дозвілля
310.180.000	Соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей
310.180.010	Загальні питання
310.180.020	Матеріальне забезпечення військовослужбовців
310.180.030	Службовий час і час відпочинку
310.180.040	Охорона здоров'я
310.180.050	Забезпечення житлом
310.180.060	Пільги на проїзд, перевезення багажу, поштові відправлення, оподаткування
310.180.070	Пенсійне забезпечення і допомога
310.180.080	Страхування, право на відшкодування шкоди
310.180.090	Інші питання соціального захисту
310.190.000	Питання міжнародного військового співробітництва
310.200.000	Миротворча діяльність
320.000.000	Національна безпека
320.010.000	Загальні положення національної безпеки
320.020.000	Система національної безпеки

320.020.010	Органи національної безпеки, їх статус
320.030.000	Розвідувальна та контррозвідувальна діяльність органів державної безпеки
320.040.000	Охорона державного кордону
320.050.000	Надзвичайний стан
320.060.000	Державна таємниця. Охорона державної таємниці
320.070.000	Забезпечення безпеки органів державної влади і посадових осіб
320.080.000	Зовнішня розвідка
320.090.000	Соціальне забезпечення працівників і військовослужбовців національної безпеки
330.000.000	Охорона громадського порядку і громадської безпеки
330.010.000	Загальні питання охорони громадського порядку і громадської безпеки
330.020.000	Управління в галузі охорони громадського порядку і громадської безпеки
330.030.000	Міліція
330.040.000	Державна автомобільна інспекція.
330.050.000	Пожежна безпека. Пожежна охорона. Протипожежні заходи
330.060.000	Громадські формування з охорони громадського порядку
330.070.000	Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України
330.080.000	Військова служба правопорядку у Збройних Силах України

- 330.090.000 Охорона підприємств, установ та організацій.
Державна служба охорони
при Міністерстві внутрішніх справ України
- 330.100.000 Недержавна охоронна діяльність
- 330.110.000 Порядок організації і проведення зборів,
митингів, походів, демонстрацій
та інших масових заходів
- 330.120.000 Порядок продажу, придбання, зберігання,
використання та перевезення зброї,
боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів,
сильнодіючих отруйних речовин
- 330.130.000 Порядок відкриття поліграфічних
підприємств. Виготвлення печаток, штампів
- 330.140.000 Боротьба з правопорушеннями
неповнолітніх
- 330.150.000 Міжнародне співробітництво в питаннях
охорони громадського порядку
і громадської безпеки
- 340.000.000 Юстиція**
- 340.010.000 Офіційне оприлюднення
нормативноправових актів та набрання
чинності нормативноправовими актами
- 340.020.000 Державна реєстрація нормативних актів
- 340.030.000 Облік та систематизація законодавства.
Єдиний державний реєстр
нормативноправових актів.
Правова інформатизація
- 340.040.000 Легалізація об'єднань громадян.
Реєстрація політичних партій
- 340.050.000 Реєстрація актів громадянського стану
- 340.060.000 Легалізація документів

340.070.000	Державна виконавча служба. Виконавче провадження
340.080.000	Організаційні основи діяльності нотаріату. Загальні положення
340.080.010	Права, обов'язки та відповідальність нотаріуса
340.080.020	Приватна нотаріальна діяльність
340.080.030	Нотаріальна палата
340.080.040	Контроль за діяльністю нотаріуса
340.080.050	Нотаріальні дії та правила їх вчинення
340.090.000	Іноземні держави. Імунітет іноземних держав
340.100.000	Меморандуми, ноти і звернення України до іноземних держав
340.110.000	Управління в галузі зовнішньої політики і міжнародних відносин
340.120.000	Дипломатичне право. Консульське право
340.120.010	Дипломатичні та інші представництва, консульські установи
340.120.020	Дипломатичні, консульські привілеї та імунітети
340.130.000	Міжнародні зобов'язання України
340.140.000	Про забезпечення прав людини
340.150.000	Про правову допомогу у цивільних, сімейних, кримінальних справах
340.160.000	З питань громадянства
340.170.000	Про охорону інтелектуальної власності
340.180.000	З прикордонних та митних питань

340.190.000	Про співробітництво в галузі охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки
340.200.000	З питань праці, соціального забезпечення і соціального захисту
340.210.000	З питань військового співробітництва
340.220.000	З питань економічного співробітництва
340.230.000	Про співробітництво в галузі науки і техніки
340.240.000	З питань охорони здоров'я населення
340.250.000	З питань культурних зв'язків і туризму, з питань освіти та інформації
340.260.000	З питань транспорту і зв'язку
340.270.000	З питань торгівлі і взаємних поставок
340.280.000	З питань сільського господарства
340.290.000	З питань врегулювання рибальства
340.300.000	З питань фінансування та оподаткування
340.310.000	З інших питань

ЗМІСТ

Передмова	3
Перелік скорочень	4
010.000.000. Державне регулювання. Підприємства і підприємницька діяльність	
010.010.000. Загальні питання регулювання господарської діяльності	5
010.140.010. Реєстрація підприємницької діяльності. Єдиний реєстр підприємств та організацій України	11
030.000.000. Загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі)	
030.010.000. Податок на прибуток підприємств	14
030.020.000. Податок на доходи фізичних осіб.....	20
030.030.000. Податок на додану вартість	22
110.000.000. Державне регулювання банківської діяльності	
110.060.020. Іноземна валюта	25
150.000.000. Земельне законодавство	28
150.030.000. Землекористування (оренда)	28
210.000.000. Митне законодавство	
210.070.000. Митні платежі	31

**220.000.000. Публічна служба, її проходження,
звільнення з публічної служби**

220.010.000. Загальні питання державної служби 37

220.040.000. Соціальний захист державних
службовців 40

**240.000.000. Державне регулювання
соціального страхування
і соціального забезпечення**

240.080.020. Обчислення стажу роботи
для призначення пенсій 43

240.080.030. Обчислення і призначення пенсій.
Перерахунок пенсій 44

240.080.050. Пенсії по інвалідності 48

240.080.060. Пенсії в разі втрати годувальника 50

240.080.110. Пенсії військовослужбовцям
та особам начальницького
і рядового складу органів
внутрішніх справ
та членам їхніх сімей 52

240.090.010. Фонд соціального страхування
України 57

240.100.040. Одноразова матеріальна допомога 60

240.110.000. Пільги, компенсації, гарантії окремих
категорій громадян 67

240.110.010. Пільги для інвалідів 70

**280.000.000. Державне регулювання
природними ресурсами.
Охорона довкілля**

280.190.030. Лісокористування.
Види лісокористування 73

010.000.000.	Державне регулювання. Підприємства і підприємницька діяльність	
010.120.000.	Загальні питання регулювання діяльності підприємств і підприємництва	77
010.130.000.	Правове положення суб'єктів господарювання	83
030.000.000.	Загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі)	
030.010.000.	Податок на прибуток підприємств	86
030.030.000.	Податок на додану вартість	89
060.000.000.	Порядок здійснення розрахунків з бюджетом та державними цільовими фондами.....	96
080.000.000.	Податковий контроль	100
090.000.000.	Відповідальність за порушення у сфері оподаткування	103
100.000.000.	Загальнодержавні витрати і витрати місцевого самоврядування	106
110.000.000.	Державне регулювання банківської діяльності	
110.050.000.	Інвестиційна діяльність	109
110.050.090.	Векселі	109

150.000.000. Земельне законодавство

150.050.000.	Плата за землю. Земельний податок. Орендна плата	112
--------------	---	-----

170.000.000. Державне регулювання транспорту

170.100.000.	Тарифи, збори, штрафи, пільги на транспорті. Безоплатний проїзд	115
--------------	---	-----

210.000.000. Митне законодавство

210.070.000.	Митні платежі	118
--------------	---------------------	-----

**220.000.000. Публічна служба, її проходження,
звільнення з публічної служби**

220.010.000.	Загальні питання державної служби	121
220.040.000.	Соціальний захист державних службовців	125

**230.000.000. Державне регулювання
зайнятості населення**

230.030.000.	Безробітні (статус)	127
--------------	---------------------------	-----

**240.000.000. Державне регулювання
соціального страхування
і соціального забезпечення**

240.010.000.	Загальні питання соціального страхування і соціального забезпечення	129
240.040.000.	Страхові тарифи	133
240.080.000.	Пенсійне забезпечення	135

240.080.010.	Загальні питання пенсійного забезпечення	135
240.080.020.	Обчислення стажу роботи для призначення пенсій	137
240.080.030.	Обчислення і призначення пенсій. Перерахунок пенсій	141
240.080.040.	Пенсії за віком	148
240.080.060.	Пенсії в разі втрати годувальника	151
240.080.070.	Пенсії за вислугу років	154
240.080.100.	Виплата пенсії	155
240.110.000.	Пільги, компенсації, гарантії окремих категорій громадян	157

310.000.000. Оборона

310.180.000.	Соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей.....	159
--------------	--	-----

340.000.000. Юстиція.....

340.010.000.	Офіційне оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності	162
340.070.000.	Державна виконавча служба. Виконавче провадження	168
340.130.000.	Міжнародні зобов'язання України	176

КЛАСИФІКАТОР

Судова палата в адміністративних справах	1 81
---	-------------

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ
УКРАЇНИ, ВИКЛАДЕНІ У РІШЕННЯХ,
ПРИЙНЯТИХ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
РОЗГЛЯДУ ЗАЯВ ПРО ПЕРЕГЛЯД
СУДОВИХ РІШЕНЬ

Редактор – Ірина ЛЮБЧЕНКО
Дизайн та верстка – Сергій ЛЮБЧЕНКО

Підписано до друку __. __. 2015. Друк офсетний. Папір офсетний
Формат 84×108/32. Обл.-вид. арк. __, __. Тираж _____ прим.

Віддруковано з оригінал-макета видавництва «Істина»
(свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 521 від 05.07.2001 р.)
у ТОВ «Друкарня «Рута»

32300, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Князів Коріатовичів, 11.
тел. (0389) 30-63-54